

Storebror eller evig vokter

Annekteringen av Krim-halvøyen og Russland- Ukraina forholdet

Nataliya Sjøvoll

Masteroppgave i Russlandsstudier ved Instituttet for litteratur,
områdestudier og europeiske språk (ILOS). Det humanistiske
fakultet.

UNIVERSITETET I OSLO

16.11.2015

Storebror eller evig vokter

Annekteringen av Krim-halvøyen og Russland-Ukraina forholdet

Nataliya Sjøvoll

Masteroppgave i Russlandsstudier ved Instituttet for litteratur, områdestudier og europeiske språk (ILOS)

Universitetet i Oslo

«When Russians have the upper hand, they seek final solutions and closure. When Ukrainians face problems, their natural response is to temporise, deliberate and manoeuvre. This is not a culture of understanding at the best of times». *James Sherr «Europe, Russia, Ukraine And Energy: Final Warning» February 2009*

© Nataliya Sjøvoll

År: 2015

«Storebror eller evig vokter. Annekteringen av Krim-halvøyen og Russland-Ukraina forholdet»

Nataliya Sjøvoll

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Forkortelser

HRMMU	Human Rights Monitoring Mission in Ukraine
SBU	Sluzjba Bezpeky Ukrainy
FSB	Federalnaja Sluzjba Bezopasnosti Rossii
GRU	Glavnoje Upravlenije Generalnogo shtaba Vooruzjonnykh Sil Rossijskoj Federatsii
SUS	Samveldet av uavhengige stater (Sodruzjestvo Nezavisemykh Gosudarstv)
UNR	Ukrainska Narodna Respublika
RSFSR	Den russiske sosialistiske føderative sovjetrepublikk

Sammendrag

Denne masteroppgaven tar for seg Russland-Ukraina-forholdet før annekteringen av Krim-halvøyen i 2014. Russlands myke makt, myke tvang og harde makt er sentrale begreper i oppgaven for å analysere naboforholdet. Det primære spørsmålet for undersøkelsen er annekteringen av Krim-halvøyen i 2014. Hvorfor valgte Russland å gjøre dette i 2014, men ikke i 1994, da Krims president Jurij Mesjkov forsøkte å løsrive halvøyen fra Ukraina? Krims autonomistatus er et tema som drøftes i oppgaven for å analysere Krims sære status innenfor enhetsstaten Ukraina. Det beskrives også noen historiske momenter fra Krim-halvøyens komplekse historie.

I oppgaven benyttes det en case-studie som metode. To caser undersøkes og sammenliknes, nærmere bestemt løsrivelsesforsøket på Krim i 1994 og annekteringen av Krim i 2014. Begge caser sammenlignes på slutten av oppgaven for å se på likheter og forskjeller mellom de to. Det undersøkes hvordan politikken som føres i begge land påvirker relasjoner og dermed utfall for begge casene. Intervjuer, primære- og sekundære kilder benyttes for å gjennomføre case-studien.

Den mellomperioden som jeg ser på i oppgaven fra 1997 til 2013 viser et skifte i Russlands politikk i forhold til det nære utlandet, og her med fokus på Ukraina. Hvordan forholdet endret seg som følge av ulike hendelser som blant annet Oransjerevolusjonen i 2004, valg av Viktor Janukovytsj til Ukrainas presiden i 2010 og Euromaidan i 2013-2014.

Videre i oppgaven beskrives det hvordan annekteringen i 2014 har foregått, hvor både ukrainsk grunnlov og internasjonal lov og andre avtaler ble brutt av Russland. Oppgaven drøfter ulike grunner til annekteringen. Det ses på Russlands begrunnelser som beskyttelse av landsmenn, historie, sikkerhetspolitikk. Også andre mulige forklaringer som det ikke snakkes høyt om som Russlands tilgang til mer gass etter annekteringen og Ukrainas skift vestover i utenrikspolitikken.

Forord

I oppgaven er de russiske og ukrainske ordene transkribert slik det er anbefalt av språkrådet.¹ En del sitater er direkte skrevet på russisk, norsk og engelsk.

Å skrive om dette temet har gitt meg en dypere forståelse av både russisk og ukrainsk politikk. Motivasjonen for oppgaven er på sett og vis også personlig, og ikke bare betinget av den aktuelle utviklingen. Selv om jeg er født og oppvokst i Ukraina, har jeg ingen tilknytning til halvøyen. Det var ren nysgjerrighet og forbauselse over begivenheter i 2014 som bidro til at jeg ville lære mer om Krim. Selv var jeg i Kyiv² da resultatene fra den illegitime folkeavstemningen på Krim ble offentliggjort. Jeg ble overasket over at dette gikk fryktelig fort midt i den politiske krisen i Ukraina.

Jeg vil først og fremst takke veilederen min Geir Flikke som viste interesse, støttet og veiledet meg gjennom hele prosessen, også de gangene jeg var i tvil om jeg var på riktig spor. Stor takk til faren min som var villig og tålmodig nok til å høre på meg når jeg tenkte høyt angående oppgaven. Tusen hjertelig takk til mamma som støttet meg moralsk gjennom prosessen. Mange takk til Linn, Einar Deniz og Andreas som viste interesse til å se på oppgaven. Tusen takk til alle vennene mine som viste interesse, forståelse og støttet meg gjennom dette året med skriving og en del prat om Krim-halvøyen.

---

¹ Språkrådet, «Transkripsjon av kyrillisk og nygresk», http://www.sprakradet.no/sprakhjelp/Skriverad/Transkripsjon_av_kyrillisk_og_nygresk/ Lest: 01.11.15

² Kyiv er det ukrainske navnet på Ukrainas hovedstat, etter språkrådets anbefalte transkribering av ukrainsk.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
2	Metode, teori og begrepsavklaringer	5
2.1	Metode	5
2.1.1	Kilder.....	6
2.1.2	Intervjuer	8
2.1.3	Teoretisk rammeverk	11
2.2	Teori	12
2.2.1	Myk makt og hard makt	12
2.2.2	Myk makt eller myk tvang	14
2.3	Begrepsavklaringer	17
2.3.1	Begrepet «autonomi».....	17
2.3.2	Hvem er sootetsjestvenniki?.....	21
3	Oversikt over Krim-halvøyens historie	24
3.1	Krim-halvøyen og Det russiske imperiet	24
3.2	Kampen om Krim etter oktoberrevolusjonen i 1917	27
3.2.1	Hungersnød på Krim	29
3.3	Nasjonalitetspolitikk, dens betydning og Krims autonomistatus	30
3.4	«City of Russian Glory»	33
4	Krim på begynnelsen av 1990-tallet og det pro-russiske løsrivelsesforsøket	36
4.1	Krim som en «autonom» halvøy	36
4.2	Første løsrivelsesforsøk: drivkrefter og aktører	40
4.2.1	Respublikanskoe dvizjenie Kryma (RDK).....	41
4.2.2	Krims første grunnlov.....	42
4.2.3	Krims første president.....	43
4.2.4	Russlands ikke-konsoliderte trussel overfor Krim	49
5	Storebror eller evig vokter	51
5.1	Betydning av Vennskapsavtalen	52
5.2	Tuzla-konflikten: En advarsel til Ukraina	54
5.3	Viktor Janukovytsj og Kharkiv-avtalen	56
5.4	«City of Russian Glory» or «The capital of Russian special services»	58
5.5	Gasskriser i 2006 og 2009	60
5.5.1	Gasskrise i 2006	60
5.5.2	Gasskrise i 2009	63
5.6	Fra Tollunionen til en Euroasiatisk union	65
5.7	Assosieringsavtale eller Tollunionen	66
5.7.1	Ukraina som observatør i Tollunionen	67
5.7.2	Sommer-høst 2013: forløpet til en avgjørelse	68
6	Annektering av Krim i 2014: Fra myk tvang til hard makt. Hvordan og hvorfor?	72
6.1	Sootetsjestvenniki-politikken	73
6.1.1	Russisk pass	75
6.1.2	«Russkij mir»	76
6.2	Euromaidan, media og truende meldinger fra Krim	78

6.2.1	Informasjon som myk makt- ressurs?	82
6.3	Tilstedeværelse av Russlands harde makt og gjennomføring av folkeavstemningen på Krim.....	84
6.4	Avtaler og deres brudd ved annektering av Krim	88
6.5	Menneskerettighetssituasjonen på Krim under okkupasjon og etter annekteringen	90
6.6	Krim-tatarer og annektering	94
6.7	Hvorfor Krim ble annektert i 2014?.....	97
7	Sammenligning av to caser: 1994 vs 2014.....	104
7.1	Den politiske situasjonen i Ukraina	104
7.2	Russlands rolle	106
8	Konklusjon	109
	Litteraturliste	111
	Vedlegg / Appendiks	133

1 Innledning

2014 har vært et urolig år i Europa. I løpet av noen uker i februar – mars 2014 annekterte Den russiske føderasjon Krim-halvøyen³ og bidro til gjennomføringen av en illegitim folkeavstemning der. Ifølge Moskva var oppmøtet på den illegitime avstemningen 83,11 prosent og 96,77 prosent av disse stemte for gjenforening med Russland på Krim den 16. mars 2014.⁴

Bare en måned senere kom det ut en rapport som ble laget av Russlands presidentråd for menneskerettigheter og sivilsamfunn, som viste avvikende tall fra de Kreml opererer med. Ifølge denne rapporten var oppmøtet på hele Krim mellom 30 og 50 prosent.⁵ Det er også påviselig at den relativt store minoriteten av krim-tatarer ikke ønsket å stemme, eller ble forhindret fra å uttrykke sin motstand mot avstemningen, noe som måtte påvirke resultatet.⁶ Til tross for Russlands fornektelse i februar og mars 2014 av at det fantes militære tropper på Krim, er det hevet over enhver tvil at dette var tilfelle. Til og med aktører i annekteringen innrømmer dette.⁷

Urolighetene er på langt nær over, og Kyiv og Moskva har diametralt motsatte oppfatninger av hendelsene i 2014. Myndighetene i Kyiv har ikke anerkjent folkeavstemningen, fordi den først og fremst bryter med Ukrainas grunnlov⁸. Loven «Om borgernes sikring av rettigheter og friheter på det midlertidige okkuperte ukrainske territorium» som ble vedtatt den 14.mai 2014 viser Ukrainas offisielle syn på hendelsen: «*Den autonome republikken Krim og byen Sevastopol er midlertidig okkupert territorium*».⁹

Russlands begrunnelse for innblandingene på Krim og i Øst-Ukraina er også tvilsom. Offisielt hevder Russland at russeres (*sootetsjstvenniki* (landsmenn)) rettigheter var i fare. Dette er det få indikasjoner på. Snarere tvert imot hevder FN at det først er nå at menneskerettighetssituasjonen på Krim forverres. FN omtaler at beboere på Krim som er kjent for sin pro-ukrainske posisjon frykter arrestasjoner. HRMMU er også bekymret for at

---

³ I oppgaven velger jeg å betrakte Krim som Ukrainas territorium *de jure*, men *de facto* som Russlands territorium.

⁴ Korrespondent, «Itogi referendum» <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3320437-ytohy-referenduma-zavkhozhdnye-kryma-v-sostav-rossyy-proholosovalo-9677-yzbyratelej>, Lest 28.10.14.

⁵ Sovet pri prescidente Rossijskoj Federatsii po razvitiju grazhdanskogo obsjtsjestva i pravam tsjeloveka, «Problemy zjytelej Kryma», http://president-sovet.ru/members/blogs/bobrov_e_a/problemy-zhiteley-kryma/, Lest: 27.06.15.

⁶ NBNews, «Na referendumе golosovalo ne bilsje tysjatsji krymskyh tatar - Tsjubarov», <http://nbnews.com.ua/ua/news/115916/>, Lest 10.08.15.

⁷ Novaya gazeta, «Strelkov rasskazal o prinuzhdenii deputatov k provedeniju krymskogo referendumа», <http://www.novayagazeta.ru/news/1691103.html>, Lest 25.01.2015. Ogso Vladimir Putin bekreftet dette et år senere etter annekteringen.

⁸ Ministerstvo Justitsii Ukrainy, «16.03.2014 Ministr justitsiji objasnijl, potsjemu referendum v Krymu nelegitimen.» <http://minjust.gov.ua/47295>, Lesedato 28.10.14.

⁹ Zerkalo Tyzjnja, «Nabuv tsjynnosti zakon pro okupovani terytoriji Ukrajinu» http://dt.ua/POLITICS/nabuv-chinnosti-zakon-pro-okupovani-teritoriyi-ukrayini-143258_.html, Lest 03.11.14.

mange kan møte økende diskriminering, særlig når det gjelder utdanning og sysselsetting. Dette tyder på at slett ikke alle på Krim støtter opp om den hastig gjennomførte folkeavstemningen. Også ledere og aktivister blant krim-tatarer blir forfulgt og begrenset når det gjelder deres kulturelle rettigheter.¹⁰

På mange måter markerer 2014 også et historisk skille. Tidligere hadde Moskva ført en politikk som uttrykte støtte til de såkalte «sootetsjstvenniki» (landsmenn), et begrep som blir hyppig brukt av forskjellige aktører i den russiske staten. Men denne politikken var tidligere aldri uttrykt gjennom viljen til å annektere landområder, enn si å innlede en væpnet konflikt med et naboland.¹¹ Selv om denne politikken fremdeles er en viktig del av Russlands utenrikspolitikk som føres i forhold til de tidligere sovjetrepublikkene, har den gjennom Ukraina-konflikten utvilsomt fått en helt ny karakter.

Russlands annektering, Moskvas tvilsomme begrunnelse for annekteringen, og ikke minst den aktuelle situasjonen på Krim stiller spørsmål ved de lange linjene i de ukrainsk-russiske relasjoner, og ikke minst, den post-sovjetiske politikken disse landene imellom. Nå skal det understrekes at siden Sovjetunionens oppløsning har det vært en pågående diskusjon i Russland om hvorvidt Krim-halvøyen tilhører Ukraina eller ikke. Tilsvarende kan man si at også i Ukraina har Krim-halvøyen bevart sin autonomi, eller sin rett til en form for formelt selvstyre, og dette har også hindret en reell integrasjon av halvøyen med Ukraina. Sist men ikke minst, Krim-halvøyens historie åpner også for mange tolkninger av «autonomi». Offisielt sett ble Krim-halvøyen gitt i gave av Khrusjtsjov til den ukrainske republikken i 1954. Dette ble begrunnet med feiringen av 300-årsjubileet for Perejaslav-traktaten som ble undertegnet av den russiske tsaren Aleksej den første, og hetman Bogdan Khmelnytskij. Det var den gang mange i den sovjetiske ledelsen i Moskva som var uenige i at Krim-halvøyen skulle bli en del av Den ukrainske sovjetrepublikken.¹²

Denne uklarheten fortsatte også etter Sovjetunionens oppløsning. På 1990-tallet var det kretser i det russiske parlamentet som fortsatt mente at Krim var russisk territorium. Russlands første og siste visepresident, Aleksandr Rutskoj, som gjorde opprør mot Jeltsin i

---

¹⁰ UN in Ukraine, «*Report on the human rights situation in Ukraine*», Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, http://www.un.org.ua/images/stories/Ukraine_15_June_OHCHR_Report.pdf, Lest : 09.12.14.

¹¹ Det er bekreftet at russiske soldater deltar i kamper i Donetsk og Luhansk områder. Dagsavisen, «Russiske soldater i kamp i Ukraina.», <http://www.dagsavisen.no/verden/russiske-soldater-i-kamp-i-ukraina-1.289949> , Lest 10.08.15.

¹² Gwendolyn Sasse i sin bok *The Crimea Question* drøfter flere mulige grunner til Krims overføring til Den ukrainske republikken ,s. 100-103, s.107-121.

1993, sa om Krim: «*The Crimea must never be allowed to be Ukrainian. Because from time immemorial it has been Russian land, and it is soaked with the blood of our ancestors.*»¹³ Rutskoj stod på opprørernes side i kampen mellom Folkekongressen og president Jeltsin i 1993, og har sant nok etter dette ikke vært noen synlig aktør i russisk politikk. Hvorfor kan man likevel anta at russiske politikere har hatt så vanskelig for å akseptere at Krim-halvøyen er en del av et naboland? Argumentene de kommer med er dels historiske¹⁴, og dels et ledd i politikken overfor de etniske russiske «sootetsjstvenniki» som bor på halvøyen, og som utgjør majoriteten av befolkningen der. Omtrent 59 prosent av befolkningen er russere og omtrent 81 prosent av befolkningen har russisk som morsmål i følge en undersøkelse gjennomført av Tsentr Razumkova i november 2008.¹⁵ Kanskje nettopp av denne grunn har det vært diskusjoner angående Krim-halvøyen siden oppløsningen av Sovjetstaten. Og ikke nok med det: I 1994 forsøkte Krims egen daværende president Jurij Mesjkov, som var tydelig prorussisk i sin politikk og retorikk, å løsrive halvøyen fra den ukrainske staten, men resultatet ble mislykket.

I denne oppgaven skal jeg belyse årsakene til hvorfor Krim har vært et omstridt tema i ukrainsk-russiske relasjoner. Historie og geografi kan være elementer av betydning. Halvøyens geografiske plassering er en faktor som har vist seg å være av betydning opp gjennom historien. Likevel ble Krim-halvøyen aldri til et geopolitisk brennpunkt på 1990-tallet, selv om mange fryktet at den ville bli det.

Kyiv hadde til en viss grad lyktes med å holde Krim inne i folden gjennom å godta autonomi og gjennom å inngå den bilaterale vennskapsavtalen med Russland i 1997. Moskva var på sin side så orientert mot den ustabile innenrikspolitiske situasjonen at Krim-halvøyens annektering ikke var et aktuelt spørsmål da.

Det viktigste spørsmålet er imidlertid hvordan «historie» aktualiseres, altså om politikk, og hvilken påvirkningskraft den sterkeste aktøren i relasjonen, Russland, har hatt og har overfor Ukraina. Selv om preferanser kan være stabile, er det politikken som aktiverer preferansene. Politikk kan også endre seg over tid. Tjue år etter løsrivelsesforsøket i 1994 ble Krim-halvøyen en del av Den russiske føderasjonen gjennom en folkeavstemning, som det internasjonale samfunnet (den største delen) ikke anerkjenner, samt en militær aksjon som sikret alle strategiske objekter før avstemningen, og som påvirket gjennomføringen av den. Selv om det kanskje ikke er så overraskende i seg selv at en militær aksjon av denne typen

---

¹³ Kuzio, «Russia-Crimea-Ukraine Triangle Conflict», s. 14.

¹⁴ I 1783 erobret Ekaterina II halvøyen og la det under det Russiske imperiet.

¹⁵ Tsentr Razumkova, «Jaku movu vy vvazjajete ridnoju?», http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=395, Lest 01.09.15.

medførte at det i 2014 lyktes Krim å løsrive seg fra Ukraina (riktignok ved å bli del av en annen statsdannelse), skal jeg i denne oppgaven stille følgende spørsmål: **Hvorfor støttet ikke Russland det pro-russiske forsøket på å løsrive Krim fra Ukraina i 1994, og hvorfor gikk Russland til annektering av halvøyen tjue år senere?** For å besvare dette spørsmålet, skal jeg bruke Joseph Nyes begrep «*myk makt*», og diskutere dette begrepet opp mot James Sherrs bruk av det samme begrepet, anvendt på Russland. Sherr bruker begrepet «*myk tvang*», et begrep som er like interessant og relevant når det gjelder Russland-Ukraina-forholdet som Nyes. Det inneholder også en forståelse av «makt» som avviker fra den Nye bruker. Disse begrepene skal jeg gjøre rede for under. En foreløpig antakelse er at det Russland forsøkte å gjøre på 1990-tallet, ikke ble mulig før Russland hadde de strategiske verktøyene til å bruke både myk og hard makt eller myk tvang overfor Ukraina sentralt. De strategiske verktøyene jeg sikter til, er her forstått som en statskontrollert energisektor, et sterkere militært forsvar, statskontrollerte media og bruk av sootetsjestvenniki politikken.

Nedenfor vil jeg gjøre rede for metode, kilder og begreper, samt det teoretiske rammeverket for oppgaven.

2 Metode, teori og begrepsavklaringer

2.1 Metode

For å undersøke denne problemstillingen vil jeg bruke *casestudie* som metode. En *casestudie* er en empirisk undersøkelse som studerer et aktuelt fenomen i den virkelige kontekst fordi grensene og konteksten er uklare.¹⁶ Som Yin hevder, «*The essence of a case study, and the central tendency among all types of case study, is that it tries to illuminate decisions: why they were taken, how they were implemented, and with what result*».¹⁷ Casestudier brukes ofte som tilnærming når man studerer samtidige fenomener, og avgrensning, problemstilling og anvendelse av empirisk materiale er sentrale elementer i en casestudie.

Den sentrale hendelsen jeg undersøker i denne oppgaven er det pro-russiske løsrivelsesforsøket på Krim i 1994 og Russlands annektering av Krim i 2014.

Problemstillingen min er følgende: **Hvorfor støttet ikke Russland det pro-russiske forsøket på å løsrive Krim fra Ukraina i 1994, og hvorfor gikk Russland til annektering av halvøyen tjue år senere?** Siden jeg ser på to hendelser vil den casestudien som undersøkes være en komparativ casestudie, med elementer av historie. I oppgaven benyttes det komparativ tilnærming.

Yin, som har skrevet om casestudie som metode, anbefaler å benytte en hypotese eller teori som utgangspunkt for å løse en avgrenset problemstilling. Jeg vil bruke en deduktiv tilnærming som forutsetter at jeg må komme med en generell hypotese som testes ved hjelp av empiriske data. Hypotesen her vil være at begge hendelsene ble støttet av den russiske staten, men på ulikt vis. Den viktigste forskjellen mellom de to casene er Russlands relative makt. På 1990-tallet var Russland svakt økonomisk og politisk. Dette endret seg i perioden fra 1994 til 2010, samtidig som russiske politikeres syn på russere i det nære utland ikke endret seg nevneverdig i samme periode. Likevel ble fokuset på landsmennpolitikken større etter 1999. Dette er viktig å se på, fordi det ble benyttet som en offisiell forklaring av Russland i 2014 for bruk av militær makt om det skulle være nødvendig. Med andre ord: På 1990-tallet hadde ikke Russland den nødvendige økonomiske eller militære makt for å annektere Krim-halvøya og var politisk splittet, men i 2014 var landet politisk enhetlig, hadde økonomisk og militær makt og var villig til å bruke den.

Jeg redegjør først for løsrivelsesforsøket i 1994 og deretter for løsrivelsen i 2014. Den første av disse casene er en historisk case, der grensene mellom begivenhetene som fant sted

---

¹⁶ Johannessen, *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*, s.199.

¹⁷ Yin, *Case Study Research* s.15.

og mulig påvirkning fra utsiden er fastlagte. Det er få ting som kan påvirke utfallet på 1990-tallet. Den andre casen er imidlertid en case der grensene mellom casen og faktorer som påvirker den er mer diffuse. Disse casene sammenliknes, først og fremst fordi man i case-studier kan stille den samme type spørsmål: *hvordan* noe fant sted og *hvorfor* noe fant sted.¹⁸ Det benyttes en eksplisitt komparativ tilnærming fordi den hjelper å belyse årsakens kompleksitet bedre enn, for eksempel, en kvalitativ tilnærming.¹⁹ Fokus på ulikhet er sentralt i komparativ tilnærming. Grunnen til at jeg ser på nettopp de to casene er fordi det i begge caser var pro-russiske løsrivelsesforsøk som fikk ulikt utfall. Når caser har ulike utfall kan komparativ metode bli brukt for å finne enklere måter for representasjon av diversitet som eksisterer mellom caser.²⁰

Det er viktig å understreke at i en komparativ tilnærming er hver case forstått som en kombinasjon av kausale forutsetninger som er koblet til bestemte utfall. Så vel studiet av utfallet og en spesifisering av kausale forutsetninger som er relevante for dette utfallet, er en viktig del av det komparative studiet.²¹ De to hendelser som jeg ser på fikk ulike utfall, derfor er det sentralt for oppgaven å spesifisere de kausale forutsetninger som er relevante for hvert enkelt tilfelle.

Et av kriteriene til komparativ tilnærming er at casene skal være sammenhengende.²² Siden casene står historisk sett nært hverandre (20 år mellom dem) og begge fant sted på Krim, kan man ved hjelp av funn om den «eldre» casen forklare noen hendelser i 2014. Målet med en komparativ analyse er å fastslå en kombinasjon av kausale forutsetninger som skiller mellom adskilte sett av caser.²³ Når det gjelder mine caser prøver jeg å forklare årsaker til manglende støtte av løsrivelsesforsøk på Krim i 1994, og full støtte i 2014 og annektering.

Jeg skal gjøre nærmere rede for det teoretiske rammeverket under, men vil først komme med noen betraktninger om kilder.

2.1.1 Kilder

For å gjennomføre en forklarende komparativ casestudie tar man i bruk tilgjengelige dokumenter, gjennomfører intervjuer, observasjoner. Det vil si at man benytter både kvantitative og kvalitative kilder for å undersøke, bekrefte eller avkrefte den hypotesen som

---

¹⁸ Yin, *Case Study Research* s.10.

¹⁹ Ragin & Amoroso, *Constructing Social Research* , s.142.

²⁰ *ibid.*, s.160.

²¹ *ibid.*,s.149.

²² *ibid.*,s.144.

²³ *ibid.*,s.147.

utledes av problemstillingen. I denne oppgaven benyttes det kvalitative kilder, slik som primærkilder som for eksempel Putins tale den 18. mars 2014 og andre uttalelser og offisielle meldinger, boken *Krym naveki s Rossijej* av Sergej Baburin, som kom ut rett etter annekteringen av Krim hvor forfatteren argumenterer for Krims tilhørighet til Russland ved bruk av historien, og åpne intervjuer er sentrale kilder for min oppgave.

Ifølge Grønmo kjennetegnes bruk av kvalitative kilder av nærhet og sensitivitet, som betyr at man vanligvis arbeider direkte eller sammen med kilden.²⁴ Bruken av intervjuer ga meg en særlig nærhet til begivenheter jeg selv ikke kunne observere, og bidro også til å gi kvalitativ dybde til primærkilder, slik som nyhetsartikler, internettrikler, uttalelser, og sekundærkilder, forskningsartikler, aviser²⁵, en rekke rapporter, bøker om Krim og ukrainsk-russiske relasjoner.

Hva angår sekundærkilder, så har jeg benyttet flere bøker i oppgaven, men boken til Gwendolyn Sasse, *The Crimea Question: Identity, Transition, and Conflict* fra 2007, har blitt en sentral kilde i oppgaven. Boken er en historisk innføring når det gjelder Krim-halvøyen. Blant annet er begivenheter fra 1994 som jeg ser på her, godt beskrevet og analysert av Gwendolyn Sasse. *The Russian annexation of the Crimea 1772-1783* er en historisk bok som skrevet av Alan Fisher. Bøkene *Hard Diplomacy and Soft Coercion: Russia's Influence Abroad*, av James Sherr og *Soft Power* av Joseph S. Nye ble benyttet og er viktige kilder i teorikapitlet. Boken *Ukraine Crisis* av Andrew Wilson er den nyeste av de som brukes i oppgaven.

Casestudier kjennetegnes ved benyttelse av flere kilder. Som nevnt har jeg brukt flere kilder i oppgaven min. For at resultater av det som undersøkes skal bli troverdige, er validering av data en viktig del av prosessen, med andre ord bekreftes funn av flere kilder. Man bør være oppmerksom på at forskjellige kilder kan produsere forskjellige funn. Dermed kan for eksempel *vedvarende observasjon* og *triangulering* være teknikker for å øke sannsynligheten for troverdige funn. *Vedvarende observasjon* betyr at den som undersøker bruker nok tid til å bli godt kjent med temaet, slik at det blir mulig å skille mellom relevant og ikke-relevant informasjon. Med *triangulering* menes det at det brukes ulike kilder for å undersøke samme fenomen.²⁶ For eksempel bruker jeg både åpne intervjuer og dokumenter i form av primære og sekundære kilder, for å undersøke min problemstilling og bekrefte eller avkrefte hypotesen.

---

²⁴ Grønmo, «Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnæringer i samfunnsforskningen», s. 81.

²⁵ Jeg tilbrakte en del timer på et avisarkiv i Kyiv for å finne aviser som var utgitt på Krim på tidlig 1990-tallet.

²⁶ Johannessen, *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*, s.230.

Selv om jeg ikke har foretatt observasjon i dette studiet, vil intervjuene kunne gi meg en dybdeforståelse som tangerer de funn som kan gjøres ved observasjon. Jeg har derfor vektlagt intervjuene spesielt.

2.1.2 Intervjuer

Intervjuene har vært viktige kildetilfang, og en særlig omtale av disse faller derfor naturlig. For å utføre intervjuer var jeg i Ukraina både i november i 2014 og i mai 2015. Jeg brukte for det meste *snøballmetoden*²⁷ som i mitt tilfelle gikk ut på at jeg hadde etablert kontakt med en person som henviste meg til andre med god kunnskap innenfor forskningsområdet. Jeg skrev e-post eller ringte direkte til folk som kunne være aktuelle intervjuobjekter. Av og til ble jeg anbefalt til å ta kontakt med andre, fordi vedkommende viste seg ikke å ha så mye informasjon og kunnskap om tema som antatt. I starten spurte jeg også de første intervjuobjektene om de kjenner noen som jeg bør snakke med om temaet.

I tillegg til *snøballmetoden*, ble det brukt *kriteriebasert utvelgelse*. Det vil si at det ble valgt informanter som oppfylte spesielle kriterier.²⁸ I dette tilfellet er intervjuobjekter fra den ikke-statlige organisasjonen *Krymskaja diaspora*, hvor hensikten var å intervju mennesker som flyktet fra Krim rett før eller etter annektering siden de var vitner til alt det som foregikk på Krim vinteren 2013 og våren 2014. Altså var kriteriet her at vedkommende var fra Krim og flyktet derfra enten rett før eller rett etter annekteringen.

Totalt sett ble det gjennomført 11 intervjuer. De fleste av intervjuene foregikk i Kyiv. Ett intervju ble gjennomført i Kherson, fordi intervjuobjektet var midlertidig bosatt der etter å ha flyktet fra Krim. Også Skype ble benyttet for å stille flere spørsmål til et intervjuobjekt som allerede var blitt intervjuet før. Det ble gjennomført et telefonintervju, siden vedkommende bor i byen Kryvyj - Rig.

Som Grønmo anbefaler, ble det benyttet en intervjuguide²⁹ som ga generelle retningslinjer for gjennomføringen og styringen av samtalene.³⁰ Denne ble ikke sendt på forhånd, men jeg informerte intervjuobjektene på forhånd om temaet for intervjuet. Intervjuguiden ble benyttet for å stille ledende spørsmål for dermed å få mest mulig informasjon til min oppgave.

Den originale intervjuguiden som er vedlagt ble benyttet under de tre første intervjuene i november når temaet fortsatt var lite kjent for meg. Under samtalene ble det stilt

---

²⁷ Johannessen, *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*, s.109

²⁸ *ibid.*, s.109

²⁹ Vedlegg 1

³⁰ Grønmo, «Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnæringer i samfunnsforskningen», s.78

flere andre spørsmål når jeg innså at vedkommende hadde relevant informasjon og kunnskap om tema som jeg ikke hadde trodd de kjente til på forhånd. Da jeg foretok intervjuer i mai ble spørsmålene endret siden jeg fordypet meg mer i tema og lagde ledende spørsmål før hvert enkelt intervju med fokus på vedkommendes kompetanse eller opplevelse. I mai ble det flere spontane spørsmål og intervjuene bar mer preg av å være ustrukturerte. Dermed ble det ikke utarbeidet en konkret intervjuguide da, men alle intervjuene er tatt opp på lydopptaker.

For å få mer informasjon og innblikk i hvordan tidligere borgere av Krim oppfattet begivenhetene i 2014, dro jeg til en ikke-statlig organisasjon som heter «Krymskaja diaspora». Den ble i utgangspunktet dannet som forening for de som flyktet fra Krim i slutten av mars 2014, og registrert som en ikke-statlig organisasjon i juli 2014.³¹ Der fikk jeg tre personlige intervjuer og et ikke planlagt gruppeintervju. Fordelen med gruppeintervjuet var at jeg fikk stille spørsmål til personer som i utgangspunktet var skeptiske til å bli intervjuet. Før jeg kom dit, forventet jeg å møte stort sett krim-tatarer som flyktet fra Krim. Til min overraskelse var det folk med slavisk bakgrunn og under intervjuene presiserte noen selv at de var etniske russere som hadde flyttet fra Krim. Lederen av organisasjonen forklarte dette med at krim-tatarer er godt organisert og dermed har sine egne organisasjoner, men at det er noen få krim-tatarer som er til stede på arrangementer..

Jeg besøkte også en annen ikke-statlig organisasjon, «Krym SOS»³². Der fikk jeg et intervju med en journalist som er krim-tatarsk og har foreldre som fortsatt bor på Krim. Organisasjonen har fra sin grunnleggelse hatt som mål å spre informasjon om begivenheter på Krim. Den ble grunnlagt den 27. februar 2014. Nå har «Krym SOS» flere oppgaver, som blant annet å hjelpe flyktninger fra både Krim og Donbass-regionen.

Jeg oppfatter disse organisasjonene som aktuelle for min oppgave fordi jeg fikk møte personer som var opprinnelig fra Krim og var vitner til begivenhetene i 2013-2014. Noen av dem husker også hvilke omstendigheter var som rådde på begynnelsen av 1990-tallet.

Alle intervjuer ble tatt opp på lydopptaker og utført både på ukrainsk og russisk.

---

³¹ intervju med Anatollii Zasoba, 22.05.15

³² Krym SOS, <http://krymsos.com/>, Lest: 03.11.15

Tabell 1 : Oversikt over intervjuobjektene

Navn på intervjuobjekt	Yrke, organisasjon	Forbindelser til Krim og bakgrunn	Dato og sted intervju ble foretatt
1. Volodymyr Prytula	Journalist	Bodde og jobbet på Krim fra 1989 til høsten 2014.	19.11.2014, Kherson
2. Dmytrij Dzjangurov	statsviter, politisk rådgiver	Ingen forbindelse til Krim	27.11.2014, Kyiv
3. Andrij Ivanecj	Historiker	Bodde i Simferopol frem til begynnelsen av mars 2014	28.11.2014, Kyiv 03.02.2015, Skype
4. Stepan	Medlem av «Krymskaja diaspora»	Etnisk russer, bodde i Kertsj frem til mai 2014	22.05.2015, Kyiv
5. Ljudmyla	Medlem av «Krymskaja diaspora»	Med russisk bakgrunn, fra Sevastopol, men bodde i Nizjnegorsk(ved byen Dzjankoj) de siste årene frem til november 2014	22.05.2015, Kyiv
6. Anatolij Zasoba	Leder av «Krymskaja diaspora»	Flyttet fra Sevastopol 15.mars 2014	22.05.15, Kyiv
7. Gruppeintervju: 1) Jurij 2) Intervjuobjekt 1 3) Intervjuobjekt 2	Alle tre er medlemmer av «Krymskaja diaspora»	1) Fra Jevpatorija, flyttet etter den såkalte folkeavstemningen 2) fra Sevastopol, flyttet etter den såkalte folkeavstemningen 3) etnisk russisk, fra Sevastopol, flyttet 15.mars 2014	22.05.15, Kyiv
8. Tetiana Petsjontsjuk	Jobber for Crimean Human Rights Field Mission (NGO)	Ingen forbindelse til Krim	26.05.2015, Kyiv
9. Rustem Khalilov	Journalist i «Krym SOS»	Krim-tataren, bodde på Krim til 2010. Foreldrene bor fortsatt på Krim.	28.05.2015, Kyiv

10. Olga Skripnik	Historiker, nestleder for Crimean Human Rights Field Mission	Fra Jalta. Bodde der frem til 16.mars 2015. Var aktiv under begivenheter i februar 2014.	28.05.2015, Kyiv
11. Telefonintervju: Dmitrij Petrovytsj Stepanjuk	Folkerepresentant fra 1994 til 1998. Var medlem av forsvarskommisjonen i denne perioden.	Var fra 1997-1998 presidentenes representant på Krim for stabilisering av politisk situasjon på halvøyen.	27.05.2015, Kyiv. Vedkommende bor i Kryvyj-Rig.

Som man kan se fra tabellen har jeg i utvalget fokusert på mennesker som enten har bodd på Krim eller som har hatt en jobb tilknyttet til Krim-halvøyen. Unntakket er Dmytrij Dzjangurov som er statsviter og politisk rådgiver. Han har observert begivenheter «utenfra». Det vil si at i motsetning til andre intervjuobjekter har han verken bodd, jobbet eller har familie på Krim. Det var imidlertid nyttig få med seg hans oppfatninger for å kunne sammenligne med det som ble sagt av de andre som har vært bofast på Krim.

Utvalget av intervjuobjekter er ikke et fullt ut representativt utvalg, men består av personer som representerer den ukrainske staten (Dmitrij Petrovytsj Stepanjuk), de som var politisk aktive under begivenhetene i vinter/vår 2014 (Olga Skripnik, Andrij Ivanets), personer som bestemte seg å flykte på grunn av en ny regjering (de fleste av intervjuobjektene mine bodde på Krim frem til annekteringen). Intervjuene er, på den annen side, dybdeintervjuer som har til hensikt å få frem nyanser og oppfatninger av årsaksforhold. Hensikten er ikke å produsere statistisk relevant materiale.

2.1.3 Teoretisk rammeverk

Casestudiet er primært en forskningsstrategi og i prinsippet ikke låst til spesifikke teorier. Det stilles klare krav til datainnsamling og strukturering, men casestudiet er fleksibelt hva angår teoretisk rammeverk. Som nevnt fokuseres det i oppgaven på å finne likheter og ulikheter for å forklare utfallet på Krim-halvøyen i 1994 og 2014. Den russiske staten er en viktig aktør i begge tilfeller. Hvorfor gikk Russland til annektering av halvøyen i 2014, men ikke tidligere, for eksempel i 1994?

Disse og andre spørsmål vil jeg besvare ved hjelp av Nyes teori om *myk makt*, som ifølge Sherr oppfattes annerledes av Russland. Sherr kaller det for *myk tvang*. Disse

begrepene er sentrale i oppgaven for å forstå Ukrainas politikk overfor Krim og Russlands politikk overfor nabolandet Ukraina.

2.2 Teori

2.2.1 Myk makt og hard makt

Før jeg begynner på en nærmere diskusjon om *myk makt*, vil jeg først definere begrepet *makt* og dens forskjellige fasetter. I samspillet mellom stater betyr begrepet "*makt*" evnen til å påvirke andres atferd for å få det ønskede utfall.³³ I dette tilfellet er det stater som utøver makt, hvordan en stat kan påvirke andre stater sin adferd for å oppnå et ønsket utfall. Det skilles mellom "*hard*" og "*myk*" makt. Hvilke "instrumenter" som brukes i prosessen avgjør hvilken type makt som benyttes. Nedenfor er det en tabell som er tatt fra boken til Joseph S. Nye for å se på forskjell mellom de to. *Tabell 2* viser hovedforskjellene i oppførselsspektrumet, og hvilke ressurser som benyttes ved utøvelse av hard og myk makt.

*Tabell 2: Hard og myk makt*³⁴

	Hard	Myk
Oppførselsspektrum	Kommando tvang forsering	agendasetting tiltrekning Samarbeid
De mest sannsynlige ressurser	styrke utbetalinger sanksjoner bestikkelser	institusjoner verdier kultur poltikk

Forskjellen mellom myk makt og hard makt er ifølge Nye signifikant. I følge Joseph Nye er *myk makt* evnen til å få ønskede utfall fordi andre ønsker det du selv ønsker.³⁵ Det kreves en forståelse av publikum som man ønsker å nå fram til. *Hard makt* er evnen til å få andre å

³³ Nye, *Soft Power*, s.2

³⁴ *ibid.* s.8

³⁵ Nye, *Soft Power*, s.5

gjøre det som de ellers ikke ville gjøre, gjennom trusler, straff eller belønning, og her ligger det med andre ord ingen elementer av «attraksjon».³⁶

Det viktig å nevne at både *myk* og *hard* makt har til hensikt å *påvirke andres atferd* for å oppnå ønskelige resultater. En kan se fra tabellen at det er en tydelig forskjell mellom *hard* og *myk* makt, og den ligger i hvordan en stat oppfører seg eller handler for å nå sine mål. Dette understrekes av hvilke ressurser som benyttes ved denne prosessen. *Hard makt* er synonymt med kommando-makt, som er evnen til å endre det andre gjør ved hjelp av tvang og forsering. Ved utøvelsen av hard makt brukes det kommandoteknikker som militær, økonomisk eller retorisk tvang og forsering. Dette skjer ved hjelp av militære styrker, økonomiske sanksjoner, retorikk av høytstående personer. Derfor assosieres hard makt med en kommando-oppførsel. Den type makt er mer vanlig for land med et autoritært styresett. Demokratiske regimer bruker ofte en kombinasjon av hard og myk makt som i dag kalles *smart makt*.³⁷

I motsetning til hard makt mener Nye at staten ikke har så sterke kontrollmekanismer i utøvelsen av myk makt.³⁸ Dette kan forstås som en svakhet ved modellen, og James Sherr nyanserer derfor maktbegrepet i sin innføring av begrepet *myk tvang* som forklares nærmere under. Som eksempel bruker han de post-sovjetiske landene og mener at i denne delen av verden er ikke staten den eneste maktutøver. I tillegg til statens makt, utøves makt også av diskrete grupper, som individer, interessegrupper med transnasjonale forbindelser, som ofte har innflytelse over staten, og andre spesialiserte grupperinger (sikkerhetsstrukturer). I enkelte tilfeller er det ujevn velstand- og maktfordeling i samfunnet som utgjør en del av landets tiltrekning. Som Sherr skriver:

*«Without a grasp of what Lenin called the 'whom-whom' and the 'correlation of forces' within states, and what Lavrov has on a number of occasions called 'network diplomacy', it will not be possible to assess Russia's ability to attract».*³⁹

Sherr påpeker også at dette finnes i alle verdensdeler, og ikke bare i de post-sovjetiske statene, selv om hans eksempler er hentet derfra.

Nye og Sherr skiller seg med andre ord fra hverandre i hvordan de forstår aktørbegrepet, og selve maktutøvelsen. Deres forståelse av virkemidler og ressurser synes

---

³⁶ *ibid*, s.7

³⁸ Nye, *Soft Power*, s.8

³⁹ Sherr, *Hard Diplomacy*, s.14

imidlertid å være likere. Fra tabellen ser vi ressurser som brukes av myk makt. Disse virker ofte indirekte. Et lands ressurser som verdier, kultur, institusjoner og politikk kan være attraktive for andre land. Derfor kalles ofte *myk makt* for attraksjonsmakt. Ressursene former de ønskelige omgivelsene for staten, men det kan ta flere år for å oppnå et ønskelig resultat. Unntaket er informasjon som man ved hjelp av kan raskt oppnå det ønskelige resultatet eller forhindre det.⁴⁰

I motsetning til *myk makt* bruker *hard makt* ressurser som, for eksempel, sanksjoner og militær styrke som assosieres med en mer kommando-orientert oppførsel, mens myk makt sine ressurser i form av kultur, institusjoner betraktes som samarbeidsrettet. Likevel er dette ikke svart hvitt. Vi kan se en stiplet linje i tabellen som viser at disse forutsetningene ikke er fullstendig dekkende. «*Some countries may be attracted to others with hard power by the myth of invincibility or inevitability*».⁴¹ Historien viser at både Hitler og Stalin forsøkte å utvikle slike myter, for eksempel ved bruk av god propaganda.⁴²

Myk makt er ikke avhengig av trusselen om hard makt for å være effektiv, mener Nye. «*The Vatican has soft power despite Stalin's mocking «How many divisions does the Pope have?»*»⁴³ Ofte opptrer det en invertert sammenheng: at bruk av hard makt kan redusere attraksjonsmakten. Som eksempel trekker Nye frem hvordan Sovjetunionen mistet en del av sin myke makt etter invasjonen av Tsjekkoslovakia, selv om den harde maktens ressurser fortsatte å øke. Dette eksemplet viser at selv om myk makt ikke er avhengig av hard makt, kan attraksjonen reduseres kraftig ved at hard makt tas i bruk.

I de tilfeller der attraksjon ikke virker, kan en stat (og andre aktører) ty til tøffere virkemidler, men da vil det ikke kalles for myk makt lenger. Hvis man ser på skalaen i tabellen over (*tabell 2*), så kan man se at det beveges mot hard makt. Samtidig er det ikke alltid lett å definere om det er hard eller myk makt det dreier seg om i et gitt tilfelle. Er all myk makt forbundet med attraksjon, eller finnes det en maktutøvelse som ikke er militær, men som likevel har elementer av tvang?

2.2.2 Myk makt eller myk tvang

James Sherr analyserer Nyes definisjon av myk makt og ser kritisk på det at Nye i sin bok ikke nevner Russlands myke makt og hvordan landet oppfatter den. I sin bok antyder Nye at Sovjetunionen forsøkte å bruke myk makt, men at den i stor grad var fraværende og primært

---

⁴⁰ Nye, *Soft Power*, s.99

⁴¹ *ibid*, s.9

⁴² NRK, «Den kalde krigen»

⁴³ Nye, *Soft Power*, s. 9

«ideologisk». Nye nevner imidlertid ikke de post-sovjetiske landene, spesielt Russland. Til Nyes forsvar må en også ta hensyn til at boken hans er skrevet i 2004, mens Sherr sin kom ut i 2013, etter Georgia-krigen og Russlands nye synlighet og rolle i internasjonal politikk. På slutten av 1990-tallet var Russland svakere både økonomisk og militært⁴⁴ enn på slutten av 2000-tallet. På den annen side er det Russland som er Sovjetunionens arvtaker. Dermed har det vært en viktig aktør siden Sovjetunionens oppløsning. Som Sherr viser, har begrepet *myk tvang* en spesiell kontekst, som er knyttet til oppløsningen av Sovjetunionen. Ifølge Sherr er *myk tvang* en indirekte pressende innflytelse. Den hviler på skjulte metoder (inntrenging, bestikkelse, utpressing) og nye former for makt. For eksempel er Russlands energitilbud vanskelig å definere som hard eller myk makt.⁴⁵ Når det gjelder bruk av den over for den ukrainske staten beskrives det i kapittel 5 under «Gasskrise i 2006 og 2009».

Russlands humanitære dimensjon kjennetegnes med andre ord av både institusjonell politikk og retorisk form, som ifølge Nye er kriteriene for utøvelse av myk makt. Det at den russiske staten spiller en nøkkelrolle i institusjonaliseringen av den kulturelle og humanitære dimensjonen, viser imidlertid at Russland har en annen forståelse av myk makt-begrepet.⁴⁶ «*In Russian perception, soft power and the cultural and “humanitarian” dimension of policy are synonymous... Russia is wherever Russians are*».⁴⁷ Fondet «Russkij mir» er et eksempel på det. Den ble dannet som følge av et dekret som ble vedtatt av Putin i juni i 2007. Fondets oppgave er popularisering av russisk språk og kultur.

I de casene som drøftes i oppgaven er en annen observasjon gjort av James Sherr også viktig for å forstå hvorfor den russiske staten anvender tvangsmidler: «*The essence of Russia’s supposed soft power is not to ‘get others to want what you want’, but to tell them what they want and, to locate and mobilize those who already want it*».⁴⁸

Sherr mener at Russland har en annen forståelse av begrepet myk makt, som også bekrefter at det å anvende Nye sin definisjon av myk makt på Russland ikke blir helt korrekt. Nye hevder eksplisitt at «myk makt» anvendes for å skape et positivt resultat.⁴⁹ Sherr sin forståelse av myk tvang avviker fra dette: «*In Russian convention, power can just as readily apply to the ability to dominate or damage others or to ‘neutralize’ opponents, whether or not any positive end is served by doing so*».⁵⁰ Man kan også se det fra et annet perspektiv og

---

⁴⁴Russland var og fortsatt er en atomvåpenmakt.

⁴⁵ Sherr, *Hard Diplomacy*, s. 2

⁴⁶ *ibid.*, s. 87

⁴⁷ Sherr, *Hard Diplomacy*, s.87

⁴⁸ Sherr, *Hard Diplomacy*, s.111

⁴⁹ *ibid.*, s.11

⁵⁰ *ibid.*, s.11

tenke at Russland har en forståelse av hva mykt makt er, men innser at landet ikke har det i den forstand som er ønskelig⁵¹. Må de ønskelige resultatene da oppnås ved hjelp av andre ressurser?

Under gir jeg en fremstilling av sammenhengen mellom begrepene myk makt, myk tvang og hard makt og oppførselsspektrumet. Jeg ser for meg at myk tvang innebærer elementer av både hard makt og myk makt.

Tabell 3: Myk tvang og oppførselsspektrum

	Myk	<i>Myk tvang</i>	Hard
Oppførselsspektrum	Samarbeid tiltrekning agendasetting	forsering <i>tvang</i>	Kommando
De mest sannsynlige ressurser	Verdier institusjoner kultur politikk	styrke utbetalinger sanksjoner bestikkelser	

For å forstå hva *myk tvang* er og hvordan den kan anskueliggjøres i en tabell, har jeg tatt utgangspunkt i Nyes definisjon av myk og hard makt. I *tabell 3* over plasserer jeg myk makt til venstre i tabellen, mens hard makt står ytterst til høyre. Den grå sonen er *myk tvang*. Som en kan se fra tabellen ligger den grå sonen over både myk og hard makt kolonnen.

Ifølge Sherr er *myk tvang* en indirekte pressende innflytelse. Den hviler på skjulte metoder (inntrenging, bestikkelse, utpressing) og nye former for makt. For eksempel er Russlands energitilbud vanskelig å definere som hard eller myk makt.⁵² Når det gjelder bruk av den over for den ukrainske staten beskrives det i kapittel 5 under «Gasskrise i 2006 og 2009».

Denne modellen vil bli benyttet senere i drøftingen av casene. Det viktigste her er å understreke at selv om myk tvang trekker på elementer av begge Nyes opprinnelige definisjoner, er det også en egen kategori, som er distinkt fra *myk makt*. Den vesentlige

⁵¹ I følge Monocle Soft Power Index 2012, var Russland på 28. plass, mens for eksempel, USA var på 2 plass.

⁵² Sherr, *Hard Diplomacy*, s.2

forskjellen ligger i at *myk tvang* ikke inneholder elementer av attraksjon eller frivillighet. Dette kan naturligvis være knyttet til så vel historie som tidligere nasjonalitetspolitikk. I det neste delkapitlet vil jeg definere begrepet *autonomi* og *sootetsjestvinniki* (landsmenn). De to begrepene er sentrale i oppgaven, og ikke minst når det gjelder caser i problemstillingen.

2.3 Begrepsavklaringer

Krim fikk status som autonom republikk innenfor den postsovjetiske enhetsstaten Ukraina rett etter Sovjetunionens oppløsning, men denne statusen var ikke tydelig definert.

Spørsmålet om hvilken status Krim egentlig hadde, var en viktig drivkraft under løsrivelsesforsøket i 1994. Da hadde man diskutert dette siden Sovjetunionen ble oppløst.

Hvorfor har Krim-halvøyen fått autonomistatus? Hva betyr det å ha denne statusen innenfor Ukraina? Det er nødvendig å se på disse spørsmålene først og fremst for å kunne forstå relasjoner mellom Kyiv og Simferopol.

Beskyttelse av *sootetsjestvinniki* (landsmenn) var den offisielle begrunnelsen for Russlands innblanding på Krim i mars 2014. Det er viktig å se på hva begrepet *sootetsjestvinniki* innebærer for å forstå hva Den russiske føderasjonen legger i det begrepet ved utøvelsen av sin *sootetsjestvinniki*-politikk.

2.3.1 Begrepet «autonomi»

Ordet ”autonomi” kommer fra gresk og betyr selvstyre.⁵³ Politisk sett finnes det mange former for autonomi, derfor er det vanskelig å utlede de universelle prinsippene for den. Det betyr at en offisiell definisjon på hva en *autonomi* er, ikke finnes i den politiske verden. Det gjenstår ennå å definere konseptet for autonomi. Det samme gjelder internasjonale traktater, hvor en offisiell anerkjennelse på hva en autonomi er, er unngått.⁵⁴

Siden det finnes mange former for autonomi, finnes det også like mange definisjoner på hva autonomi er. Jeg vil i utgangspunktet bruke Ruth Lapidoth sin definisjon her. I sin studie om ”autonomi” skiller hun mellom ”territoriell politisk autonomi” og ”personlig autonomi”. Jeg vil kun se på definisjonen ”territoriell politisk autonomi”, fordi den er relevant for min case. Det brukes Lapidoth sin definisjon her fordi den beskriver godt den statusen som Krim har hatt innenfor Ukraina.

---

⁵³ Store norske leksikon, «autonomi», <https://snl.no/autonomi>, Lest 15.09.15.

⁵⁴ Wydra, «The Crimea Coundrim», s.123

*«Territorial autonomy is an arrangement aimed at granting a certain degree of self-identification to a group that differs from the majority of the population in the state, and yet constitutes the majority in a specific region. Autonomy involves a division of powers between the central authorities and the autonomous entity».*⁵⁵

Lapidoth vektlegger «forskjell» og «majoritet». Anvendt på Krim betyr dette følgende: for det første er Krim demografisk og historisk sett et område som skiller seg fra fastlandet. Ifølge den offisielle folketellingen i 2001 er 58,3 prosent av befolkningen russere, som utgjør en majoritet på halvøya; 24,3 prosent ukrainere som er i minoritet der, 12 prosent krim-tatarer, en gruppe som betrakter Krim som sitt hjemland; og resten av befolkningen er andre etniske grupper som også har eksistert på Krim side om side med de førstnevnte gruppene.⁵⁶

For det andre fantes det en viss maktfordeling mellom Kyiv og Simferopol.⁵⁷ Del to i Krims grunnlov fra 1998 beskriver Krim-republikkens hovedfullmakter. For eksempel har Verhovna Rada Avtonomnoji Respubliky Krym⁵⁸ en representativ oppgave og ikke en lovgivende som Verhovna Rada Ukrajiny i Kyiv. Ut ifra grunnloven kan en se at Krims grunnlov er underlagt Ukrainas grunnlov, fordi det som vil bestemmes av Krims myndigheter skal være i samsvar med det ukrainske lovverket og grunnloven. Det er med andre ord Kyiv som har det siste ordet, eller som det står i Grunnloven:

*«Автономная Республика Крым является неотъемлемой составной частью Украины и в пределах полномочий, определенных Конституцией Украины, решает вопросы, отнесенные к ее ведению. Автономная Республика Крым осуществляет также полномочия, делегированные законами Украины в соответствии с Конституцией Украины.»*⁵⁹

Det skal også sies at i det historiske perspektivet som er valgt her, er det klart at Krim som en autonom republikk hadde mer makt i begynnelsen av 1990-tallet enn i dag. Dersom ukrainske myndigheter så på autonomi som et kompromiss ved Sovjetunionens oppløsning, så de i

⁵⁵ Wollf, *Self-determination and autonomy*, s.12

⁵⁶ Derzjavnyj komitet statystyky Ukrainy, Vseukrainskyj perepys naseleennja, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>, Lest 04.05.15

⁵⁷ er hovedstad på Krim-halvøya

⁵⁸ Den 17.februar 2010 kom det en endring i Krims grunnlov hvor det ukrainske navnet «Verhovna rada» ble byttet til det russiske navnet «Verhovnyj sovet».

⁵⁹ Verhovna Rada Ukrajiny, Konstytutsija Avtonomnoji Respubliky Krym, <http://zakon4.rada.gov.ua/krym/show/rb239k002-98>, Lest 04.05.15

sterkere grad på dette som en trussel etter løsrivelsesforsøket i 1994. Dette vil jeg komme tilbake til i drøftingen under.

Det viktige er å forstå at selv om «autonomi» her forstås og defineres på en bestemt og avgrenset måte, har den politiske praksis vært skiftende. Dette gjelder også oppfatningen av «autonomi». Det var tydelige motstridende interesser mellom Kyiv og Simferopol etter oppløsningen av Sovjetunionen: Myndighetene i Kyiv så på Krims autonomi som et tiltak for å redusere Krims krav om selvstendighet og dermed å beholde halvøya innenfor Ukrainas grenser, mens ledelsen på Krim så på det som et steg mot selvstendighet. Sist men ikke minst ble autonomi forstått forskjellig av folkegruppene internt på Krim-halvøya. De krim-tatarene som kom tilbake til halvøya boikottet eksempelvis folkeavstemningen på Krim i januar 1991⁶⁰, og argumenterte for at Krims autonomi skulle være nasjonal-territorielt definert, altså på linje med den autonomi krim-tatarene fikk i perioden mellom 1921 og 1945. Nettopp denne statusen har medført at krim-tatarene i dag ser på Krim som sitt hjemland, mener Gwendolyn Sasse.⁶¹

Autonomistatus som myk makt-ressurs

Med utgangspunkt i de forskjellige forståelsene av «autonomi», skal jeg primært undersøke hvorvidt «autonomi» kan forstås som en ressurs for utøvelse av «myk makt» eller ikke. Ukraina har siden sin uavhengighet vært en enhetsstat, men med én autonom republikk. Man kan stille spørsmål ved dette: Hvor enhetlig er landet egentlig når det finnes en autonom republikk innenfor dets grenser? Hvorfor har nettopp Krim vært det område som har krevd en spesiell status og tilhørende rettigheter? Og på hvilken måte kan Ukraina ha sett det som nyttig (for å bevare enhetsstaten) å godta forskjellige grader av autonomi?

Svaret på disse spørsmålene må nødvendigvis deles opp i en rekke underpunkter. For det første er det utvilsomt at Krim har vært et område som har skilt seg fra resten av Ukraina, både historisk og demografisk. Historisk sett har Krim-halvøya vært en del av Det russiske imperiet siden 1783 og deretter en del av Den russiske republikken innenfor Sovjetunionen frem til 1954. Demografisk sett har halvøya vært et multikulturelt område med flere nasjonaliteter. For det andre kan man anta at historisk sett var ikke Krim-spørsmålet et ukjent tema for den ukrainske staten ved Sovjetunionens oppløsning, og også før dette. Før Krim-halvøya kom under bolsjevikisk kontroll i 1918, hadde den kortvarig ukrainske staten hatt kontroll over halvøya i en liten periode. Dette utdypes mer i kapittel 3. For det tredje er

---

⁶⁰ Sasse, *The Crimea Question*, s.138

⁶¹ *ibid.*, s.46

det klart at autonomistatus ble brukt i sovjetperioden til å løse konflikter om selvbestemmelse, mens «autonomi» ved Sovjetunionens oppløsning ble sett på som et skritt mot løsrivelse og opprettelse av en egen stat.

Weller og Wolf har imidlertid en interessant tolkning av autonomi: De mener at ved starten av 1990-tallet ble konseptet autonomi benyttet som en garanti for bevaring av territoriell enhet *også i stater med etniske konflikter*.⁶² Jeg vil derfor anta at dette også var tilfelle for det nye Ukraina: Kyiv benyttet autonomistatusen for å bevare sin territoriale enhet. Men begrunnet Kyiv dette med faren for etnisk konflikt? Det at Krim fikk en territorielt definert autonomistatus viser at både Kyiv og spesielt eliten på Krim var bevisst på det økende antallet av krim-tatarer som begynte å vende tilbake til halvøyen etter 1989. Krim-tatarer betrakter Krim som sitt hjemland, og etter sin tilbakevending har de kjempet for flere særrettigheter (for eksempel, urfolkstatus på Krim).

Etter mitt syn og ikke minst etter min kjennskap til Krims demografiske sammensetning, kan det tenkes at etniske konflikter var en kommende utfordring på Krim. Historien viser at konflikter oppstod for alvor på begynnelsen av 2000-tallet da antallet av krim-tatarer som vendte tilbake økte betraktelig, mens vilkårene for tilbakevending var dårlige. Krim-halvøyen var sosialt, økonomisk og politisk ikke klar for å ta imot det tidligere fordrevne folkeslaget. Det oppsto *samozahvaty*⁶³ som var en konsekvens av et uløst jordspørsmål. *Samozahvaty* førte til etniske konflikter, stort sett mellom krim-tatarer, russere og ukrainere, på begynnelsen av 2000-tallet.⁶⁴ Tidlig på 1990-tallet må dette spørsmålet ha fortonet seg som mindre akutt. Ledelsen i Kyiv var først og fremst interessert i å bevare Krim innenfor Ukrainas grenser. Dermed ble en territorielt definert autonomistatus et kompromiss mellom Kyiv og Simferopol.

Det antas her at autonomistatus var, i Krim sitt tilfelle, Ukrainas myk makt-ressurs som uttrykte en form for samarbeid mellom Kyiv og Simferopol etter Sovjetunionens oppløsning. Å gi Krim autonomistatus kan betraktes som Ukrainas forsøk på å fremstå som en attraktiv stat for halvøyen og dermed bevare Krim innenfor sine grenser.

Etter endringene fra 1995⁶⁵ som ble forårsaket av begivenheter i 1994, kan man si at autonomistatusen var mer symbolsk betydning enn et tegn på selvstendighet.

---

⁶² Weller, Wolff, *Recent trends in autonomy and state construction*, s.262.

⁶³ Betyr « å ta seg til rette»

⁶⁴ OSCE, «Integratsija raneje deportirovannyh lic v Krymu, Ukraina», s.13-15, <http://www.osce.org/ru/hcnm/104418?download=true>, lest 11.08.15

⁶⁵ Etter begivenheter i 1994, ble Krim sine rettigheter som en autonom republikk begrenset ("Pro status Avtonomnoi Respubliki Krym", 1995), hvis man sammenligner rettighetene republikken hadde før det. (Pro status Avtonomnoi Respubliki Krym, 1992)

2.3.2 Hvem er sootetsjestvenniki?

Hva så med *sootetsjestvennik*-politikken? Beskyttelse av *sootetsjestvenniki* (landsmenn) og russisk personell var det Russland argumenterte med for å legitimere bruken av militær makt på ukrainsk territorium.⁶⁶ Som følge av Putins appell, vedtok Det russiske føderasjonsrådet en lov som tillot bruk av militær makt på Krim fra 1. mars 2014 for å beskytte sine landsmenn. Selv om det først ble benektet fra Russlands side at militær makt var til stede på Krim, de såkalte grønne menn⁶⁷, hadde Det russiske føderasjonsrådet legitimert bruk av militær makt på Krim. Den såkalte folkeavstemningen, som fant sted den 16. mars 2014, var også sikret nå. Ingen væpnet konflikt oppsto mellom Russland og Ukraina på Krim. Dette faktumet viser at Russland var forberedt på det, og sendte med dette en direkte trussel til Ukraina. Begivenheter fra februar-mars 2014 er mer utdypet og drøftet i kapittel 6. I dette delkapittelet vil jeg se på begrepet *sootetsjestvenniki*. Hvem er *sootetsjestvenniki* som skulle beskyttes av Russland på Krim?

Den offisielle definisjonen om hvem *sootetsjestvenniki* (landsmenn) er, er skrevet inn i loven «Om Den russiske føderasjonens statlige politikk i forhold til landsmenn i utlandet». Loven ble vedtatt i mai 1999, men endret i juli 2010. Ifølge loven «Om Den russiske føderasjonens statlige politikk i forhold til landsmenn i utlandet» kan landsmenn deles i tre kategorier. Begrepet «sootetsjestvenniki» defineres, i følge loven på følgende vis:

* «Personer som er født i en og samme stat, som er bosatt der, og som innehar felles språk, historie, kultur, tradisjoner og vaner, etterkommere av disse (i rett linje.)

* Personer som er bosatt i utlandet, men som er borgere av Den russiske føderasjon.

* Personer, og deres etterkommere, som bor i utlandet, men som tilhører folkeslag som historisk har holdt til på Den russiske føderasjonens territorium; og som av egen fri vilje har valgt å opprettholde åndelige, kulturelle og rettslige forbindelser med Den russiske føderasjon. Blant disse regnes: personer som var borgere av Sovjetunionen, og som er bosatte i tidligere Sovjetrepublikker (med eller uten statsborgerskap i dette landet), og

---

⁶⁶ Vernyj, «Senatory jedinoglasno odobrili obrasjtsjenije Putina o vvode vojsk v Krym», <http://www.mk.ru/politics/russia/article/2014/03/01/992357-senatoryi-edinoglasno-odobrili-obraschenie-putina-o-vvode-voysk-v-kryim.html>, Lest 17.04.15

⁶⁷ Menn i militæruniform uten tegn hvor de kommer fra. Senere ble det bekreftet at det var russiske soldater som var til stede på Krim fra slutten av februar 2014.

"emigranter fra Den russiske stat, republikk, RSFSR, Sovjetunionen eller Den russiske føderasjon.»⁶⁸

Den siste kategorien er uklar. Her nevnes «emigranter» også fra stater som ikke lenger eksisterer. Begrepet *sootetsjestvenniki* er et vidt, ikke etnisk definert og dermed også tvetydig begrep. Dette gjelder særlig den tredje kategorien, hvor spørsmålet om Sovjetunionens grenser trekkes inn. Det som definerer denne kategorien er at man ser på seg selv som *sootetsjestvennik*, men på hvilken måte kan man identifisere seg som en russer eller en russisk landsmann?

Sergej Panteleev, som er direktør for Instituttet for studier av det russiske nære utland (*Institut russkogo zarubezja*), mener at dette er et delikat spørsmål. Ifølge loven er de som driver med popularisering av det russiske språket, medlemmer av russiske organisasjoner i utlandet automatisk betegnet som russiske landsmenn, men det er ikke et krav. Denne endringen i loven ble gjort for å aktivere dannelsen av russiske organisasjoner i utlandet. Ved å selvidentifisere seg som en som er glad i russisk språk, kultur, og dermed også Russland, kan man betraktes som en *sootetsjestvennik* selv om man bor i Moldova.⁶⁹ Det viktigste er å kunne det russiske språket og kjenne til russisk kultur, mener Panteleev.⁷⁰

Igor Zevelev i sin artikkel «Sootetsjestvenniki v rossijskoj politike na postsovetiskom prostranstve», mener at i første rekke under kategorien *sootetsjestvenniki* er det underforstått etniske russere, men russisk ledelse unngår å uttale seg om dette og inkluderer i denne kategorien også representanter av de folkegruppene som fortsatt har elementer av sovjetisk tilhørighet.⁷¹

Dersom man legger denne definisjonen til grunn, kan en større del av Krim's befolkning regnes som *sootetsjestvenniki*. For det første er språket som benyttes på Krim stort sett russisk og det bor ca. 58,3 prosent etniske russere på Krim. For det andre er det personer som har russisk statsborgerskap i tillegg til det landet de bor i. For det tredje ble en stor del av befolkningen på Krim født i SSSR, selv om disse selv må identifisere seg som *sootetsjestvenniki* for å bli det.

Begrepet *sootetsjestvenniki* er et vidt begrep som i seg selv er et interessant faktum som bør studeres og analyseres mer. Spørsmålet mitt er: Kan Russlands *sootetsjestvenniki*-politikk generelt sett regnes som en ressurs til oppnåelse av mykt makt og innflytelse og

⁶⁸ President Rossii, *Vneseny izminenija v zakon o gosudarstvennoj politike v odnosjenii sootetsjestvennikov za rubezjom*, <http://kremlin.ru/acts/bank/31503>, Lest: 14.04.15

⁶⁹ Under intervjuet har programlederen lagt til Pantelevs svar om russisk pensjon som russiske landsmenn også kan få.

⁷⁰ Ekho Moskvyy, Panteleev, Kto takije sootetsjestvenniki, <http://www.echo.msk.ru/sounds/1062794.html>, Hørt: 04.10.14

⁷¹ Zevelev, «Sootetsjestvenniki v rossijskoj politike», http://www.globalaffairs.ru/number/n_10265, 03.07.15

dermed være et slags brohode for kontroll over de statene hvor det bor mange russiske landsmenn? Dette spørsmålet kommer jeg tilbake til i kapittel 6.

Neste kapittel gir en oversikt og beskrivelse av enkelte historiske hendelser på Krim.

3 Oversikt over Krim-halvøyens historie

«Stalin and Khrushchev's actions confused Crimea's identity and left parties with claims to the peninsula: Russians on the basis of conquest and more than 150 years of settlement and control; Tatars on the strength of much earlier conquest, longer settlement, and coerced eviction; and Ukrainians on the grounds of Soviet transfer. The different foundations of each claim make their resolution by any single legal standard virtually impossible». Kincade W.H og Melnychuk N.⁷²

Sitatet illustrerer til fulle Krim-halvøyens komplekse historie. Tatarer, russere og ukrainere har ofte konfliktfylte lesninger av historie, noe som gjør det vanskelig å anvende en enhetlig historisk fundert og juridisk begrunnelse for krav på halvøya. Kapittelet under gir en kort oversikt over denne komplekse historien, med særlig fokus på elementer som har vært langt fremme i russisk retorikk: Russlands annektering av Krim i 1783, innlemmelse av Krim i Sovjetunionen og betydningen av byen Sevastopol og Svartehavsflåten.

3.1 Krim-halvøyen og Det russiske imperiet

For Det russiske imperiet var Krim-halvøyen av stor strategisk betydning på grunn av sin beliggenhet ved Svartehavet. Mellom det 15. århundre og 17. århundre var Krim-khanatet en multikulturell statsdannelse som oppstod etter at Den gyldne horde gikk i oppløsning på 1400-tallet. Ordet *krym* kommer fra krim-tatarsk som betyr ”steinfestning”.⁷³ Befolkningen i Khanatet var en blanding av nomadiske og jordbundne folk. Den ikke-islamske delen av befolkningen i Khanatet hadde religions- og trosfrihet, men de måtte betale høyere skatt enn resten av befolkningen, som var islamsk troende. Khanatet omfattet dagens Russland og Ukraina. På den tiden var Khanatet en truende nabo både for Det russiske imperiet og Det polsk-litauiske samveldet. De plyndret, ranet og tok til fange slaviske bønder for å selge dem videre som slaver.

I 1571 hadde Khanatet brent Moskva til grunnen. Det er ikke overraskende at i russisk og senere også i sovjetisk historie beskrives tatarerne som nådeløse folk som angrep fredelige kristne folk og solgte dem som slaver.⁷⁴ Alan W. Fisher skriver følgende i «The Russian

---

⁷² Kincade, «Eurasia Letter: Unneighborly Neighbors», s.94

⁷³ Wydra, «The Crimea Conundrum», s.112

⁷⁴ Kappeler, *The Russian Empire*, s.45

Annexation of The Crimea»: “*The most important effect that the Khanate had on Russia in these years was its stimulation of a growing sense of frustration and humiliation*”. Tatarenes hyppige overfall undergravde også den russiske ideologien om Moskva som det “Tredje Roma”, som også blir det endelige Roma. Sammen med den ideologien har det vært en vidt utbredt myte om at Moskva skulle befri det russiske folket fra tatar-åket.⁷⁵

Annekteringen av Krim-halvøya og oppløsningen av Krim-khanatet fant imidlertid sted under Ekaterina den Store og på et annet legitimeringsgrunnlag enn myten om det tredje Roma. I april 1783 annekterte Katarina den store Krim-khanatet og la det til Det russiske imperiet. Fra 1784 fikk det navnet Tavritsjeskaja oblast.⁷⁶ Hun legitimerte annekteringen med at selv om Det russiske imperiet støttet den uavhengige Krim-staten⁷⁷, har Krims befolkning aktivt motarbeidet Russland. Derfor følte Ekaterina den II at det var legitimt å innlemme Krim i Det Russiske imperiet.⁷⁸ Alan Fisher sier i sin bok, hvor han beskriver detaljert perioden før den offisielle annekteringen, at det ikke var noen større opposisjon da Det russiske imperiets militære styrker ankom halvøya i slutten av 1782, fordi de har vært der fra før, bare i mindre antall.⁷⁹

Denne annekteringen var et ledd i en større ekspansjon av imperiet i syd-østlig retning. På dette tidspunktet hadde Det russiske imperiet fått militært overtak i de sørligere områdene.⁸⁰ I 1770 sendte Ekaterina en av sine representanter til Krim for å overbevise khanen om at hun hadde ikke intensjoner om å ekspandere sine grenser. Hun oppga at det eneste hun ønsket var en fri og uavhengig nabo under hennes beskyttelse, men det var bare en del av sannheten.

På den tiden var Krim-khanatet avhengig av støtte som de fikk fra Det osmanske riket, og sistnevnte har da også hatt innflytelse på Krim. Det osmanske riket hadde kontroll over store kystområder ved Svartehavet og Azovhavet. For å forstå samspillet mellom det russiske imperiet og Krim-khanatet, må en derfor se på relasjoner mellom Det russiske og Det osmanske riket.⁸¹ Krim var en sentral brikke i et geopolitisk spill som først og fremst foregikk mellom de to imperiene. Historien viser at noen vestlige land også var involvert. Både Storbritannia og Frankrike fryktet at Russland skulle erobre Konstantinopel. Ved å

---

⁷⁵ Fisher, *The Russian annexation of the Crimea*, s.21

⁷⁶ Arealmessig var Krim-khanatet som ble til Tavritsjeskaja oblast og senere Novorosijskaja gubernia større enn det Krim oblast omfattet i Sovjetunionen. Se vedlegg 2.

⁷⁷ Ekaterina støttet khanen frem til han begynte med reformer som verken Det russiske imperiet likte eller den største muslimske delen av befolkningen. Dette først resulterte i opptøyer mot khan Sahin Giray som i starten var støttet av det russiske imperiet. Fisher, *The Russian annexation of the Crimea*, s.82-136

⁷⁸ *ibid.*, s.136

⁷⁹ *ibid.*, s.135

⁸⁰ For mer lesing se Kapeller og Fisher.

⁸¹ Kapeller, *The Russian Empire*, s.47

gjøre dette kunne Det russiske imperiet sikre seg direkte inngang til Middelhavet. Frankrike støttet Det osmanske imperiet med et håp om at Det russiske imperiets ekspansjon mot Svartehavet og Midtøsten ville stoppes.⁸² Det russiske imperiet klarte å gjøre Krim-khanatet uavhengig for en periode, selv om det var Det russiske imperiet som hadde det siste ordet ved innsettelse av khanen.

Ved å gjøre khanatet uavhengig, kunne Det russiske imperiet for det første få fred og kontroll langs de sørligere grensene og, for det andre, trenge ut Det osmanske imperiet fra Krim-khanatet etter hvert. Ved å sikre seg plass i den vestlige delen av Svartehavsområdet ville Det russiske imperiet lettere få adgang til Balkan. Jo flere kolonier eller territorium et imperium erobret, jo mer innflytelse hadde det. Det samme gjelder andre imperier. Det var nok kontroll langs grenser og den strategiske betydningen av Krim som var viktig for imperiet da.

Etter at Krim offisielt ble annektert til Det russiske imperiet, fryktet Det osmanske riket og deres vestlige allierte Frankrike og Storbritannia at russerne ikke ville stoppe der. Frykten resulterte i den russisk-tyrkiske krig fra 1787-92, som førte til enda større russisk dominans i Svartehavsområdet.⁸³

Omtrent seksti år senere i 1853, brøt det ut enda en krig mellom Det russiske imperiet og Det osmanske riket som ble støttet av Storbritannia, Frankrike og senere Sardinia. Den fikk navnet Krimkrigen. Den offisielle bakgrunnen⁸⁴ for krigen var en religiøst ladet konflikt om beskyttelse av de kristne i Det osmanske Palestina. På den ene siden stod Frankrike med Den romersk-katolske kirken, og på den andre siden Det russiske imperiet med Den ortodokse kirken. Det osmanske riket var imot Det russiske imperiets ønske om beskyttelse av de kristne i Palestina etter press fra den franske keiseren Napoleon III.

I juli 1853 rykket russerne inn i Donau-fyrstedømmene, og senere samme år ødela den russiske Svartehavsflåten den tyrkiske flåten. Vestmaktene følte sine interesser truet og erklærte krig mot Russland i mars 1854. Det russiske imperiet tapte denne krigen, men dette førte ikke til tap av Krim-halvøya, selv om Det russiske imperiet måtte avstå Moldova, Valakiet og Serbia, som ble anerkjent som selvstendige fyrstedømmer.⁸⁵ Det betydde likevel at Krim-halvøya forble innenfor Det russiske imperiet frem til dets fall i 1917, da den

---

⁸² Fisher, *The Russian annexation of the Crimea*, s.57

⁸³ *ibid.*, s.153-157

⁸⁴ Det at krigen brøt ut skyldes misforståelser, utilsiktet misvisende signaler, upassende personaliteter, timing. For mer utdyping og videre lesing: ”*Crisis Diplomacy*” av James L. Richardson.

⁸⁵ Store norske leksikon, «Krimkrigen»

russiske revolusjonen brøt ut og bolsjevikene overtok makten. Krim ble på denne måten et symbol for det russiske imperiets sjømakt.⁸⁶

3.2 Kampen om Krim etter oktoberrevolusjonen i 1917

I tiden fra 1918 til 1921 eksisterte flere ulike administrativ-territorielle enheter på Krim-halvøyen. Fra mars 1918 var det Den Sovjetiske sosialistiske republikken Tavrida, som var en del av RSFSR. I juni samme år, da Krim kom under den tyske okkupasjonsmakten, som samarbeidet med Ukrainiska Narodna Respublika (UNR)⁸⁷, ble den forrige erstattet med Den uavhengige republikken Krim. Under ett år senere i april 1919, hadde bolsjevikene tatt kontroll over halvøyen igjen og proklamerte Krim for den Krimiske Sosialistiske Sovjetiske Republikken, som en ny sovjetrepublikk. I mai 1921 ble navnet endret til Den Krimiske Autonome Sosialistiske Sovjetiske Republikk. Denne ble en del av Den russiske sosialistiske føderative sovjetrepublikk (RSFSR). Når det gjelder Den krim-tatarske autonome republikken innenfor RSFSR, er det diskusjoner om hvorvidt den var nasjonalt definert (krim-tatarsk) eller territorielt definert. Det som styrker det førstnevnte er at det krim-tatarske språk var offisielt språk på Krim i likhet med russisk. Samtidig hadde krim-tatarene kvoter i maktorganer. Likevel var det ikke skrevet inn offisielt at det var en krim-tatarsk nasjons selvbestemmelsesrett, selv om krim-tatarer i dag påstår at den var nasjonalt definert.⁸⁸

Krim-halvøyen var ett av de stedene som sist kom under Den røde armés kontroll. Før det skjedde, var det andre interessegrupper utenom bolsjeviker som hadde sin oppfatning når det gjaldt halvøyens fremtid: Krim-tatarene, som utgjorde en fjerdedel av befolkningen på Krim,⁸⁹ ønsket en nasjonal autonomi.⁹⁰ De "hvite" var pro-imperialister og så på Krim som en bastion av anti-bolsjevisme, mens UNR ønsket å innlemme halvøyen i Ukraina. Som alle andre steder i det tidligere russiske imperiet, prøvde bolsjevikene å "spille på" etnisk-nasjonalistiske følelser, men det klarte de ikke med krim-tatarer med det første. Krim-tatarene, som holdte sin første Kurultaj⁹¹ i mars 1917, nektet å akseptere Sovjet-regimet. Grunnen til det var krim-tatarenes ønske om et Krim som var en uavhengig demokratisk

---

⁸⁶ Sasse, *The Crimea Question*, s.69

⁸⁷ UNR/YHP som omfavnet sentrale, sørlige og delvis østlige deler av dagens Ukraina. Dagens vest Ukraina hadde sin egen statdanelse ZUNR/3VHP. ZUNR og UNR ble forent den 22.januar 1919 til en stat, selv om ZUNR fikk en autonomistatus innenfor den kortlevende uavhengige ukrainske staten på den tiden. I 1918 var UNR(Hetmanat) støttet av tyskere.

⁸⁸ Andrij Ivanets, skype intervju 03.02.15

⁸⁹ Sasse, *The Crimea Question*, s.275. Før Krim ble annektert av Det russiske imperiet i 1783, utgjorde krim-tatarer omtrent 90 prosent av befolkningen på Krim.

⁹⁰ Det var i starten. Den 26. desember 1917 har Kurultaj vedtatt sin egen grunnlov med Krim som en uavhengig demokratisk republikk. Sasse, *The Crimea Question*, s. 85

⁹¹ Kurultaj er krim-tatarers politisk råd som velges hvert femte år.

republikk, og de viste at dette ikke ville skje om de hadde samarbeidet med bolsjevikene. Bolsjevikere tok kontroll over halvøyen i januar 1918 før de ble nedkjempet av ukrainske og tyske militære styrker tre måneder senere. Krim-tatarene hjalp til med å nedkjempe bolsjevikene. I starten var Kurultaj sammen med Sulkiewicz-regjeringen,⁹² to representative institusjoner på Krim. Likevel var det ingen av dem som representerte hele Krims befolkning. Det ble også en av årsakene til at den røde arme klarte å få kontroll over halvøyen senere.⁹³

Selv om Kurultaj og Sulkiewicz-regjeringen samarbeidet i starten, endret seg dette etter hvert.⁹⁴ Den ukrainske regjeringen som da var støttet av Tyskland betraktet Krim som en del av Ukraina og nedprioriterte krim-tatarene. I tillegg til det var det ulike meninger i den krim-tatarske bevegelsen, som etter hvert ble splittet. En del av dem støttet bolsjevikene, mens andre var innbitte motstandere.

Tyskerne hadde begynt sitt felttog fra den østlige fronten i november 1918. Dette bidro til at de ukrainske styrkene ble svekket, mens bolsjevikene som var til stede på Krim fikk kontroll over Svartehavsflåten. Dette gjorde at de fikk militært overtak på Krim selv om de ikke hadde en stor oppslutning på Krim da.

De hvite fikk midlertidig kontroll over Krim fra sommeren 1919 til november 1920. De fleste krim-tatarer ønsket ikke å samarbeide med de hvite, pro-imerialistiske kreftene på Krim på grunn av deres politikk, som gikk ut på å gjenopprette Det russiske imperiet. De hvite forsøkte også å mobilisere krim-tatarer til å kjempe for deres sak. Krim-tatarene så ikke nødvendigheten i å kjempe for de hvites interesser. Den krim-tatarske bevegelsen ble snarere slått ned på av de hvite. Noen ble arrestert. Derfor førte det til at krim-tatarer begynte å samarbeide med de røde, altså bolsjevikene. Allerede under bolsjevikenes første midlertidige kontroll over Krim, hadde tre krim-tatarer fått plass i regjeringen. Dette var uten tvil ikke den samme politikken som de hvite hadde ført angående krim-tatarer. Det var fortsatt noen som nektet å samarbeide med de røde, men de var i mindretall.⁹⁵ Dermed fikk bolsjevikene støtte av krim-tatarene.

Uten krim-tatarenes hjelp ville det vært mer utfordrende og vanskeligere for Sovjet-regimet å etablere seg på Krim-halvøyen. I retur krevde imidlertid krim-tatarer anerkjennelse av deres nasjonale rettigheter, noe de fikk gjennom et eget ASSR.

---

⁹² Representerte den ukrainske Hetjmanatet (regjeringen av den ukrainske staten), som igjen ble støttet av tyskerne. Hetjmanatet ble erstattet av Dyrektoriatet i desember 1918.

⁹³ Andrij Ivanets, Skype intervju, 03.02.15

⁹⁴ Sasse, *The Crimea Question*, s.89

⁹⁵ Andrij Ivanets, Skype intervju, 03.02.15

Før jeg diskuterer sovjetisk nasjonalitetspolitikk, som var en viktig del av etablering og befestning av Sovjetregimet også på Krim, vil jeg kort beskrive den hungersnøden som varte på Krim mellom 1921 og 1923, og som ifølge Vjatsjeslav Zarubin og Aleksandr Zarubin er lite forsket på til tross for at arkiver inneholder mange verdige og viktige dokumenter.⁹⁶

3.2.1 Hungersnød på Krim

De første kjennetegnene på en kommende tragedie kunne merkes allerede i 1920, men den første publiseringen i avisen *Krasnyj Krym* om matvareproblemer kom ikke før sommeren 1921. Den daværende regjeringen oppga feil tall angående innhøsting i 1921. Tallene ble anslått betydelig høyere: Den reelle innhøstingen var 2 millioner *pudov*⁹⁷ *khleba* (*her:korn*), mens det i offisielle statistiske tall ble angitt 9 millioner *pudov khleba*. En konsekvens av dette var at Narodnyj komissariat prodovolstvija (Folkekommissariatet for matforsyninger) krevde at befolkningen på Krim måtte levere en såkalt skatt på 1,2 millioner *pudov khleba* i 1922. Samtidig ble det forbudt å så åkrene før denne skatten var betalt. Dette førte til at det ble brukt tvangsmetoder for innkreving av korn.⁹⁸

Allerede i november 1921 ble det registrert første dødstall som var på ca 1500 mennesker. I høsten 1922 ble det arrangert en kampanje for sultende i Povolozje. Det ble fraktet ut matvarer fra Krim til Povolozje (Volga-region). Fra Moskva ble det beordret å ta imot de sultende fra Povolozje til Krim mens situasjonen på halvøya forverret seg. Selv om det ble meldt om omfattende hungersnød, nektet ledelsen i Moskva å erkjenne Krim som et sultende område ut ifra de høye tallene som den fikk i 1921. I januar 1922 ble noen områder erkjent som ikke egnet for innhøsting. Neste måned ble Krim-halvøya erkjent som et av flere områder med hungersnød. Hungersnød førte til utbredelse av tyfus, høy kriminalitet, og til og med kannibalisme. Når det gjelder tall er det vanskelig å stole på statistikken på denne tiden, men det antas at befolkningen på Krim ble kraftig redusert fra 719 531 til 569 580 fra 1921 til 1923. Av disse var 76 000 krim-tatarer. I tillegg kom emigrasjon.⁹⁹

Var det en bevisst handling av bolsjevikledelsen? Det er flere årsaker til hungersnøden i 1921 – 23. Nøden skyldtes først og fremst de økonomiske konsekvensene av første verdenskrig og borgerkrigen: transportsystemet lå i ruiner og verdien av eksport fra Krim falt drastisk. Også miljømessige årsaker påvirket, slik som tørken i 1921, invasjon av

⁹⁶ Zarubin, «Golod v Krymu», <http://rusk.ru/st.php?idar=60428>, Lest: 02.11.15

⁹⁷ pud(пуд) gammel russisk vektenhet =16,3 kg. *Khleb* betyr brød på russisk og korn i overført betydning.

⁹⁸ Krym. Realiji. «Golodomor u Krymu», <http://ua.krymr.com/content/article/27154266.html>, Lest 10.09.15

⁹⁹ Zarubin, «Golod v Krymu»

gresshopper, og flom i 1922. Det var dessuten ikke bare på Krim at situasjonen var katastrofal på dette tidspunktet, men det var Krim som måtte hjelpe Povolozje for eksempel, og ikke omvendt. Likevel, var det denne feilmeldingen av tall som førte til at halvøyen ikke fikk den hjelpen som var nødvendig for å gjøre situasjonen mindre katastrofal for befolkningen.

3.3 Nasjonalitetspolitikk, dens betydning og Krims autonomistatus

Rett etter den andre sovjetkongressen i november 1917 ble det vedtatt en *”Deklarasjon om folkets rettigheter i Russland”*. Den inneholdt blant annet retten for nasjoner til å løsrive seg og å danne uavhengige stater, noe de hvite var imot. Deklarasjonen var heller ikke i fullt samsvar med marxismen. Ifølge marxismen er nasjonalisme en borgerlig-kapitalistisk utviklingsfase som trekker fokus vekk fra de egentlige interessekonfliktene som foregår mellom klasser og ikke nasjoner. Lenin argumenterte med at opprettelsen av tilnærmet like nasjonalstater (egentlig autonome områder) var et mellomstadium som skulle føre til utviklingen av et kommunistisk, klasseløst samfunn. Nasjonalitetsspørsmålet ville forsvinne dersom man hadde rett til å danne sin egen stat, mente han.¹⁰⁰

I ettertid kan vi se at det også var en taktikk som ble brukt for å få flere allierte under den pågående borgerkrigen som bolsjevikene lyktes med til slutt. For i motsetning til de «hvite», som var imot løsrivelse av de ikke-russiske folkeslagene som bodde i Det russiske imperiet frem til dets fall, lovet de «røde» dem rett til selvbestemmelse. Dette bekreftet Lenins påstand om at den sovjetiske støtten til selvbestemmelsesretten var den beste garantien mot løsrivelse og en rask tilbakevending til Unionen for de som gjorde det.¹⁰¹ Det var på denne bakgrunnen at USSR ble opprettet den 30. desember i 1922, som en føderasjon av stater med et bolsjeviksk styre gjennom partiet.

«Once they had consolidated their power, the Bolsheviks then proceeded to eliminate the right from their practice, labeling supporters of the idea of independent national states as 'bourgeois nationalists',» skriver den russiske etnologen Valery Tisjkov.¹⁰²

Den nasjonalitetspolitikken som ble ført etter opprettelsen av USSR ble kalt *«korenizatsija»*. Politikken gikk ut på at alle folk som bodde i USSR skulle få muligheten til å studere og uttrykke seg og sin kultur på sitt eget språk. Hensikten med *korenizatsija* var å få

¹⁰⁰ Tishkov, *Ethnicity, Nationalism and Conflict*, s.29

¹⁰¹ Connor, «The Soviet Prototype», s.17

¹⁰² Tishkov, *Ethnicity, Nationalism and Conflict*, s.30

dannede personer inn i administrasjonen både på lavere og høyere nivå. For å få det til, måtte folk få utdanning på sitt eget språk, mente bolsjevikene. På den andre siden ble denne politikken brukt for en indirekte styring og implementering av kommunistisk ideologi under kontroll fra sentrum.¹⁰³

Sovjetisk nasjonalitetspolitikk har blitt endret i løpet av Sovjetunionens eksistens. Perioden fra 1930-tallet til starten av 2.verdenskrig vil jeg kalle en mellomperiode i Stalins nasjonalitetspolitikk. Det var en slags overgangsperiode fra *korenizatsija* til *russifiseringspolitikken*. Denne mellomperioden var kjennetegnet med gradvis og til tider smertefull avvikling av *korenizatsija*-politikken og standardiseringen og sovetiseringen av landet. Både internasjonale og nasjonale omgivelser på den tiden krevde en økonomisk utvikling og modernisering i USSR som i sin tur krevde blant annet ett felles kommunikasjonsspråk, som ble russisk. *Korenizatsjija*-politikken som ble implementert rett etter dannelsen av Sovjetunionen, ble under andre verdenskrig erstattet av *russifiseringspolitikk*. Selv om de var ulike, hadde begge som mål om å danne et sovjetisk folk.

Når det gjelder krim-tatarene og deres plass i Sovjetunionen, ble det etablert en *Tatbiuro*¹⁰⁴ som besto av både krim-tatarer og volga-tatarer.¹⁰⁵ Den nasjonale forsamlingen, Kurultaj, ble oppløst. Kurultaj var for en egen krim-tatarsk uavhengig stat,¹⁰⁶ noe bolsjevikene var lite interessert i å gi dem. På den annen side kunne tatarer også påvirke bolsjevikenes bestemmelser. For eksempel var det anbefalinger fra Sultan-Galiev¹⁰⁷, som selv var volga-tatar og muslim-bolsjevik, som påvirket avgjørelsen for opprettelsen av den autonome sosialistiske sovjetrepublikken Krim som en del av RSFSR.¹⁰⁸

Den administrativ-territorielle inndelingen avspeilet nasjonalitetspolitikken. De ulike administrativ-territorielle enhetene var inndelt (i forhold til antall) og oppkalt etter de ulike folkegruppene. Sovjetunionen besto av unionsrepublikker som formelt sett hadde mest makt. Videre i hierarkiet fulgte autonome republikker, deretter autonome fylker og nederst sto nasjonale kretser. I starten¹⁰⁹ var kun Den russiske og Den transkaukasiske republikk definert som føderasjonsrepublikker.¹¹⁰ Ifølge den sovjetiske administrativ-territorielle oppdelingen,

---

¹⁰³ Tishkov, *Ethnicity, Nationalism and Conflict*, s.29

¹⁰⁴ Det tatarske departementet som før het Det muslimske departementet.

¹⁰⁵ Dufaud, «The establishment of Bolshevik Power in the Crimea», s.258

¹⁰⁶ Sasse, *The Crimea Question*, s.85

¹⁰⁷ Sultan-Galiev ble henrettet i 1940 pga et annet syn på Sovjetunionen. (Akademik, <http://vostokoved.academic.ru/561>, Lest: 01.11.15)

¹⁰⁸ Wydra, «The Crimea Conundrum». s.113

¹⁰⁹ Også i noen andre unionsrepublikker : Georgia, Aserbajdsjan, Usbekistan og Tadsjikistan, ble det etter hvert opprettet enkelte autonome enheter på lavere nivåer. (Store norske leksikon)

¹¹⁰ Store norske leksikon, «Sovjetunionens politiske system», https://snl.no/Sovjetunionens_politiske_system, Lest 12.08.15

hvor nasjonalitetene fikk sine respektive områder i et hierarki (AO, ASSR, USSR), hadde konseptet ”*autonomi*”(ASSR) kun en formell og symbolsk betydning. For eksempel fikk krim-tatarene flere rettigheter (spesielt når det gjelder utdanning og kultur) fordi de var en betydelig stor etnisk gruppe på Krim frem til 1944. Likevel kunne enhver lov overkjøres av lover som ble vedtatt av myndigheter med høyere rang. Dermed hadde de autonome områdene reelt sett ingen makt.

I tillegg til dette hadde ikke krim-tatarene, i motsetning til russere, rett til å dyrke sin kultur eller sitt språk fritt over hele unionen. Brubaker kaller det for ekstra-territorielle kulturelle rettigheter.¹¹¹ Det vil si at i tillegg til sitt eget territorium hvor de bestemte folkegruppene hadde mulighet til å få utdanning, utvikle og vedlikeholde sin kultur og tradisjoner, benytte sitt eget språk i offentlige institusjoner, var det mulig å gjøre det samme over hele unionen. Russere var den eneste folkegruppen som hadde disse privilegiene, noe som førte til at for eksempel russisk språk ble *lingua franca* i Sovjetunionen. Nøkkelstillinger var også for det meste besatt av russere. Det vil si at det var både mer prestisjefullt og karrieremessig bedre å være russer og snakke russisk i Sovjetunionen. Det sovjetmennesket som alle borgere av unionen skulle strebe etter, var basert på det russiske. Det var vanskeligere for andre nasjonaliteter å «høre til» andre steder i unionen enn det var for russere. Etter at *korenizatsiya*-politikken tok slutt, ble det færre muligheter for andre nasjonaliteter å dyrke sin kultur og sitt språk.

Det er viktig å nevne at i motsetning til for eksempel Jugoslavia, som også var et kommunistisk land, var det innskrevet i sovjetiske borgeres pass hvilket folkeslag man tilhørte. Dermed hadde man alltid en innskrevet identitet i tillegg til å være en Sovjetborger. Det gjelder i stor grad borgere på Krim som etter hvert ble befolket av russere. Til og med krim-tatarer som hadde blitt tvangsflyttet fra Krim i mai 1944 ble i sine pass påminnet om deres etnisk opprinnelse.

På Stalins ordre ble det gjort et vedtak ”*Om krim-tatarer*” av den midlertidige USSRs forsvarskomite¹¹² fra 11. mai 1944. Ca. 195 000 krim-tatarer ble deportert mellom 18. og 20.mai i 1944. De ble beskyldt for å ha forrådt landet sitt ved å samarbeide med den tyske regjeringen. Krim-tatarene ble fordrevet til Usbekistan, Kasakhstan, Tadsjikistan,

---

¹¹¹ Brubaker, *Nationalism reframed*, s.40

¹¹² Gosudarstvennyj komitet oborony (GKO) var et midlertidig komite som var ledet av Stalin. Komite ble dannet 30. juni 1941 og oppløst 4.september 1945. Altså bare i krigsperioden. GKO delte ikke sin makt med ingen annen statlig institusjon verken formelt eller uformelt. Vedtak og bestemmelser ble vedtatt på dagen av Stalin. Stoletije, «Nedemokratitsjeskij GKO», <http://www.stoletie.ru/print.php?ID=114331>, Lest 06.09.15

Turkmenistan, Ural og Kostroma oblast.¹¹³ Dermed varte ikke Krims autonomistatus innenfor Den russiske føderasjonsrepublikken lenge.

Siden det ikke lenger fantes en betydelig stor etnisk-nasjonal gruppe på Krim som ifølge det sovjetiske systemet skulle ha sitt territorium, ble den autonome republikken Krim degradert til *oblast*-status. Denne statusen ble bevart frem til oppløsningen av Sovjetunionen. Det betyr at i 1954, da halvøyen ble ”gitt i gave” til den Ukrainske sosialistiske sovjetrepublikken, var statusen uendret. Etter oppløsningen av Sovjetunionen, har mange i Russland hevdet at Krim historisk sett er et russisk territorium, og at Khrusjtsjovs beslutning om å overføre halvøyen til Den ukrainske republikken var ulovlig. I dag snakker ingen om at Den russiske republikken ble utvidet ved innlemmelse av Den karelske republikken i 1956. Sett ifra den sovjetiske grunnloven var det muligens mer ulovlig enn overføringen av Krim *oblast* fra en republikk til en annen.¹¹⁴

Kriger og Krims innlemmelse i Det russiske imperiet senere i Sovjet staten, endret halvøyen demografisk, kulturelt, økonomisk og politisk. Krim opplevde masseutvandring (spesielt av krim-tatarer), utvisning av muslimske tatarer og tyrkere, samt et redusert antall av moskeer og andre islamske monumenter. Russifisering av halvøyen var gjennomført ved massebosettelse av etniske russere, offentlige skoler, administrasjon, obligatorisk militærtjeneste og Den ortodokse kirken. Senere i Sovjetunionen foregikk det via media (aviser, plakater, tv) som var kontrollert av regimet. Deportering av krim-tatarer, bulgarere og grekere i 1944 fra Krim førte til at halvøyen for det meste ble befolket av slaviske folk, hvorav de fleste var russere.¹¹⁵

I neste del vil jeg kort gi en oversikt over byen Sevastopol som har hatt et eget administrativt område siden 1948. Byens status som en «helte-by», og dens Svartehavsflåte, er betydelige faktorer på Krim, ikke minst når det gjelder det russisk-ukrainske forholdet etter Sovjet-unionens oppløsning.

3.4 «City of Russian Glory»

I sovjetiske og russiske historiebøker er Sevastopol by kjent for sitt heltemot. Under Krimkrigen og den andre verdenskrig har både militærfolk og sivilbefolkningen kjempet til siste slutt for ikke å overgi seg til fienden. Den 1. mai 1945 ble det vedtatt et dekret om at

---

¹¹³ Vyrtošu, «Krymske jabluko rozdor», <http://www.ucipr.kiev.ua/publications/krymske-jabluko-rozdor>, Lest: 07.12.14

¹¹⁴ FOI, «Crimea after the Georgian Crisis», s.16

¹¹⁵ Bebler, «Crimea and The Russian-Ukrainian conflict», s. 6

Sevastopol by skulle få heltestatus (gorod geroj).¹¹⁶ Byen ble også omtalt både i sovjetiske og senere i russiske historiebøker som ”a city of Russian glory”(gorod slavy). I motsetning til Krim-halvøyen totalt, har Sevastopol en spesiell betydning som symboliserer den russiske nasjonale motstand «glory unto death».¹¹⁷

Spesielt de nevnte krigene bidro til det som idag kalles for Sevastopolmyten. Denne myten er en av mytene i den moderne russiske mytologien som begynte å utvikle seg i begynnelsen av det nittende århundret. Den mytologiutviklingen var et resultat av den nasjonale bevissthet som foregikk i Europa og ikke minst Det russiske imperiets statlige politikk som utviklet «teori om offisiell nasjonalitet» (teorija ofitsialnoi narodnosti). Slagmarker hadde en viktig rolle i mytologiutviklingen på denne tiden. Krimkrigen og beleiringen av Sevastopol i 1854 viste hvor svak Svartehavsflåten var, og at det er takket være folket på Krim som kjempet til syvende og sist at Det russiske imperiet ikke tapte med det samme.¹¹⁸

Ikke minst forsvaret av Sevastopol under andre verdenskrig mot tyskerne forsterket Sevastopolmyten. Den ukrainske historikeren Serhiy Plokyh påpeker sant nok at det ikke bare var russere som kjempet der: Både Det russiske imperiets og det sovjetiske forsvaret besto av soldater fra andre nasjonaliteter. Likevel er det kun det «russiske» folkets etnonym som gjelder og som hylles som helter den dag i dag.¹¹⁹

Det kan tenkes at ved å understreke Sevastopols betydning i landets historie, har Det russiske imperiet, senere Sovjetstaten og dagens Russland, befestet sine rettigheter over byen, og dermed kan Moskva appellere til byen som en viktig del av Russlands historie. «*Крым это Севастополь, город легенда, город великой судьбы, город крепость и родина русского Черноморского военного флота.*»¹²⁰ Likevel er det Svartehavsflåten som byen er mest kjent for og som spiller en viktig rolle her. Allerede i 1773 sa en russisk geograf at Aktiar, som Sevastopol by het på krim-tatarsk før annekteringen i 1783, har den beste naturlige havn på den nordlige Svartehavskysten. Fra den tiden har Russland nøye kontrollert havnen og bygget opp Svartehavsflåten.¹²¹ Krims form og beliggenhet i Svartehavsregionen gir gunstige kontrollmuligheter for all skips- og flytrafikk i hele Svartehavet i dag.¹²²

¹¹⁶ Odessa, Leningrad(St.Petersburg), Stalingrad(Volgograd) fikk samme status.

¹¹⁷ Sasse, *The Crimea Question*, s. 70

¹¹⁸ Plokyh, «The City of Glory», 373 Slagord for denne teorien var: «Pravoslavije, Samoderzjavnost, Narodnost», som var Nikolai den 1 sin motvekt mot det franske: Liberté, Égalité, Fraternité.

¹¹⁹ *ibid.* s. 372-377

¹²⁰ I talen legger Putin trykk på den siste delen av setningen: русского Черноморского военного флота. Putin, «Образsjenie Prezidenta Rossijskoj Federatsii» <http://kremlin.ru/events/president/news/20603>, 17.08.15

¹²¹ Fisher, *The Russian annexation of the Crimea*, s.135

¹²² Godzimimirski, «Krim: mellom sovjetisk identitet og postsovjetisk geopolitikk», s.114

Når det gjelder Svartehavsflåten, har den gjennom årene vært en prorussisk kjerne på Krim. Spesielt etter oppløsningen av USSR har Russland gjennom en rekke avtaler, som jeg kommer tilbake til senere, fått tillatelse til å fortsatt ha sin militære marinebase i Sevastopol. Sist men ikke minst: På grunn av Svartehavsflåten har Sevastopol vært en bastion av militær konservatisme på Krim. Siden 1948 har byen hatt en særskilt konstitusjonell status sammen med St. Petersburg og Moskva. Denne statusen ble beholdt etter 1954. Derfor har russiske politikere ofte referert til Sevastopol som en russisk by.¹²³ Dette hadde imidlertid ikke administrative konsekvenser. Ifølge Sasse kan man se ut fra dokumentasjon etter 1954 at Sevastopol ofte ble inkludert i Krim- og den ukrainske sovjetiske republikkens budsjett. Det kommunistiske parti i Sevastopol var en del av Krims kommunistparti, som i sin tur var en del av det ukrainske kommunistpartiet. Samtidig ble det ikke vedtatt eller nevnt i noen av dokumentene at byen utgår fra Krim oblast.¹²⁴

Dette gir bevis for at byen administrativt sett var en del av Den ukrainske republikken. Lokale styresmakter var også ansvarlige for skatteinspeksjon, toll, lokale domstoler, påtalemyndigheter, byens KGB-avdeling, innenriksdepartementets avdeling. Likevel har selve flåten vært, under tilsyn av Forsvarsdepartementet i Moskva, både når det gjelder kommando, kontroll og flåtens budsjett.¹²⁵ Dette var ikke et problem under sovjet-tiden, men det ble det den dagen Sovjetunionen gikk i oppløsning og Krim-halvøyen sammen med Sevastopol by forble innenfor Ukrainas grenser.

I neste kapittel skal det ses på Krim sin status etter Sovjetunionens oppløsning og på løsrivelsesforsøket i 1994. Summarisk vil jeg likevel understreke at historien er en betydelig myk makt/ myk tvang ressurs for Russland, dels på grunn av Sevastopols spesielle status, dels fordi Krim-halvøyens historie tidlig ble forent med den russiske republikkens sovjetiske historie. På hvilken måte dette ble forsøkt aktivert, vil jeg drøfte under.

---

¹²³ Baburin, *Krym naveki s Rossijej*, s.64-65

¹²⁴ Agenstvo strategitjnykh doslidzjen, «Analiz dokumentov», <http://www.sd.net.ua/2011/02/19/analiz-dokumentov-sevastopol-ukrainskij-gorod.html>, Lest 13.09.15

¹²⁵ Sasse, *The Crimea Question*, s.228-29

4 Krim på begynnelsen av 1990-tallet og det pro-russiske løsrivelsesforsøket

Som alle andre tidligere imperier hadde Sovjetunionen og det post-sovjetiske Russland ikke nok ressurser til å videreføre det som Serhii Plokhly kaller for «*the costly imperial project*». Plokhly mener til og med at Russland hadde økonomisk sett mer å vinne enn å tape ved oppløsning av Sovjetunionen på grunn av de olje- og gassressursene som befinner seg på russisk territorium. Den økonomiske situasjonen ved oppløsningen av Sovjetunionen var egentlig et heldig utfall, fordi dette forhindrete en militær konfrontasjon tidlig på 90-tallet mellom Russland og de tidligere sovjet republikkene, ifølge Plokhly.¹²⁶

Som det beskrives senere i dette kapittelet, hadde den innenrikspolitiske situasjonen også en virkning på ikke-militær konflikten med tanke på Ukraina og spesielt Krim. Det var også interesser fra russisk side for å bevare en slags union med de tidligere republikkene. Før Samveldet av uavhengige stater (SUS) ble dannet som var oppfattet forskjellig av de nye statene, var det et forsøk fra Gorbatsjov sin side på å hindre unionen å falle fra hverandre med en unionsavtale. Dette bidro til at den politiske eliten på Krim begynte å diskutere Krim sin status ved et kommende skifte i det politiske systemet.

4.1 Krim som en «autonom» halvøy

Diskusjoner angående Krims autonomistatus begynte å dukke opp på halvøya rett før oppløsningen av Sovjetunionen. Dette skyldtes en *unionsavtale* som Gorbatsjov forsøkte å sette ut i livet for å refederalisere USSR og gjøre løsrivelse fra den umulig.¹²⁷ I følge avtalen ville republikkene få flere rettigheter, men de sentrale unionsmyndighetene skulle ta seg av finanspolitikk, forsvaret og innenrikspolitikk.¹²⁸ Republikkene ville bla. få muligheten til å bestemme det offisielle språket, mens russisk skulle være *lingua franca*.¹²⁹

Dermed ble det vedtatt en ny lov i april 1990, som ga autonome republikker rett til å gå ut av republikken de befant seg i. Akkurat som republikkene hadde rett til å gå ut av USSR, fikk de autonome republikkene lov til å gå ut av ”sine” republikker. Denne loven forsterket imidlertid de autonome republikkenes posisjon og rett til selvstendighet. «*By giving*

---

¹²⁶ Plokhly, *The Last Empire*, A Foreword to the Paperback Edition

¹²⁷ Sasse., *The Crimean Question*, s.133-134

¹²⁸ I denne artikkelen står det ingenting om hvem som skulle ha ansvar for utenrikspolitikk. Russkij portal, «Devjat plus odin», <http://www.opoccuu.com/230411.htm>, Lest:17.08.15

¹²⁹ *ibid.*

*itself the status of an ASSR, the Crimean political elite attempted to acquire a mechanism that would an exit from Ukraine, should it secede from the USSR».*¹³⁰

Dette skapte en diskusjon angående Krims status. Kreftene som sto bak organiseringen av en støttekampanje for Krims autonomi, var det kommunistiske partiet på Krim, med Leonid Hratsj i spissen. Når det er sagt, vil jeg nevne at før det kommunistiske partiet støttet Krims status som en autonom republikk, var de i tvil om dette. Fordi de fryktet at autonomistatusen kunne bli til fordel for krim-tatarer som hadde begynt å vende tilbake.¹³¹ For å forhindre en nasjonalt definert autonomi, ble det i stedet fokusert på en regional autonomi (territorielt definert). Sevastopol by var spesielt aktiv i denne kampanjen. Sevastopols partikomite foreslo å holde en folkeavstemning på Krim som skulle ta opp tre spørsmål: Gjenskapelsen (*vossozdanie*) av Krim ASSR, språkspørsmålet,¹³² og tilbakevending og bosetning av krim-tatarer. Likevel var det det førstnevnte spørsmålet som fikk mest oppmerksomhet da.¹³³

Som et resultat av den kampanjen, ble det avholdt en folkeavstemning på Krim den 20. januar 1991. Over 80 prosent av befolkningen deltok i avstemningen hvor 93.3 prosent stemte for Krims ASSR innenfor USSR og deltakelse i unionsavtalen som etter Gorbatsjovs plan skulle undertegnes den 20. august 1991.

*Tabell 4 : Folkeavstemningen om status som ASSR (basert på Godzimirski, 1997)*¹³⁴

	Ukraina totalt	Øst-Ukraina (Donetsk) positiv	Krim deltakelse	Krim positiv
Avstemningen om Krims autonomi og unionsavtalen januar 1991			81%	93,3%
Avstemningen om Ukrainas selvstendighet 1.desember 1991	90,3%	70%	65%	54%

¹³⁰ Sasse, *The Crimea question*, s.134

¹³¹ I 1989 vedtok Det øverste Sovjet et dekret "Om anerkjennelse av handlinger som ble rettet mot tvangsfordrevne folk som ulovlige og kriminelle og om sikring av fordrevne folks rettigheter" i unionen. Etter det dekretet begynte de tidligere fordrevne folk som også krim-tatarer var en del av å vende tilbake til de landområdene hvor de bodde før deporteringen.

¹³² Det skulle diskuteres hvorvidt ukrainsk skulle bli undervist i på Krim. I følge språkloven fra 1989 kunne russisk brukes på Krim sidestilt med ukrainsk.

¹³³ Solchanyk, *Ukraine and Russia*, s.186

¹³⁴ Godzimirski, «Krim: mellom sovjetisk identitet og postsovjetisk geopolitikk», s.123

Tabellen er tatt fra Jakub M. Godzimirski sin artikkel¹³⁵ men, i motsetning til Godzimirski har jeg lagt til ordet «unionsavtale» i tabellen siden spørsmålet om unionsavtalen var en del av spørsmålet på avstemningen og etter min mening like viktig som den andre delen av spørsmålet som handlet om autonomistatus. I tabellen har jeg også tatt med avstemningen om Ukrainas selvstendighet for å vise at selv om Krim ikke var det området som var mest aktivt i avstemningen (65% av velgere deltok i sammenlignet med 81% i den første avstemningen) h stemte 54% for Ukrainas selvstendighet¹³⁶. Samtidig viser det at det fortsatt var mange som ikke var for Ukrainas selvstendighet.

Jakub M. Godzimirski betrakter folkeavstemningen på Krim som en avstemning for autonomistatus. Han nevner også at det ukrainske parlamentet til tross for krim-tatarske protester godkjente autonomistatus i februar. Her skiller hans fremstilling seg imidlertid fra Gwendolyn Sasses. Før jeg presenterer Sasse sin fremstilling av folkeavstemningen som er ulik Godzimirski sin, vil jeg se på to fakta: 1) folkeavstemningens spørsmål og 2) en lov som det ukrainske parlamentet vedtok i forhold til Krim i februar (tre uker etter folkeavstemningen).

Spørsmålet på avstemningen var følgende: «*Er du for gjenskapelse av Krim ASSR og som et eget subjekt i USSR og likeverdig deltaker i unionsavtalen?*»¹³⁷ Ut i fra det kan man se at autonomistatus var en del av spørsmålet. Den andre delen handler om deltakelse i unionsavtalen som jeg beskrev over, som var grunnen til at den første delen av spørsmålet ble stilt.

Det andre faktumet, som er loven fra 12. februar 1991, er også interessant å ta med i vurderingen. Den ukrainske republikkens Verkhovna Rada vedtok en lov hvor Krims autonomi ble gjenopprettet *innenfor* den ukrainske republikkenes grenser.¹³⁸ Det viser at den ukrainske republikken tolket den samme folkeavstemningen som en avstemning for Krims *status* og utelot å ta hensyn til den andre delen av spørsmålet.

Her kan det være interessant å nevne at, i motsetning til 1921 da den autonome republikken ble etablert innenfor RSFSR sine grenser, var Krim ASSR etter folkeavstemningen innenfor Sovjetunionen. Det betyr at den var opprettet i 1921 og avvirket

---

¹³⁵ Jeg har brukt bare en del av tabellen hvor det vises deltagelse og resultater av avstemningen på Krim i januar 1991 og avstemningen i hele Ukraina i desember 1991.

¹³⁶ Når det gjelder Krim sine interesser i forhold til Ukraina, var de økonomiske argumentene til Khrusjtsjov mer gyldige da enn de var i 1954. Elektrisitet- og ikke minst vannforsyning fra det ukrainske fastlandet er viktig for halvøyen. I desember 1975 ble nord-krims kanal, som Krim får vann gjennom, ferdig bygget. Tymtsjenko, «Pivnitsjno-Krymskij kanal», <http://www.istpravda.com.ua/articles/2014/05/13/142692/>, Lest: 15.04.2015

Geografisk sett ligger halvøyen tettere inn til det ukrainske enn til russiske fastlandet også.

¹³⁷ Narodnyj Front, «Obsjtsjekrymskij referendum», <http://sevkrimrus.narod.ru/ZAKON/1991.htm>, Lest: 20.04.15

¹³⁸ Verhovna Rada, «Zakon Ukrainskoj Radjanskoji Sotsialistytsjnoji Respubliky», <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/712-12>, Lest: 17.08.15

innenfor den russiske føderasjonen i 1945. Den 12. februar 1991 vedtok den ukrainske republikken, som da fortsatt var del av Sovjetunionen (USSR), en lov ”Om gjenopprettelse (vosstanovlenii) av Krim ASSR” hvor ”gjenopprettelsen av Krim ASSR innenfor grensene av Krim oblast i den ukrainske republikken”. I selve loven ble det med andre ord innført en feil: ”Gjenopprettelsen” av Krim ASSR innenfor den ukrainske republikken. Som det er skrevet over, ble Krim ASSR opprettet og avviklet innenfor RSFSR. På folkeavstemningen den 20. januar 1991, var det stemt for gjenskapelsen av Krim ASSR kun innenfor USSR nå, men her kan man også diskutere hvorvidt var en ”gjeskapselse” og ikke ”skapselse” av Krim ASSR.¹³⁹

Dette viser at Krim fikk autonomistatus i Sovjetunionen og dermed på en måte ble atskilt fra Den ukrainske republikken. Dette ble ”korrigeret” med loven fra 12. februar 1991 som kom ut noen uker etter folkeavstemningen. Loven fra den 12. februar 1991, kan ses på som et forsøk fra den ukrainske staten å beholde halvøyen innenfor den ukrainske republikkenes grenser. En kan spørre seg om det var geopolitikk, egne interesser eller tanken om å bevare territoriell enhet, men faktum er at den ukrainske republikken ikke ville gi slipp på Krim.

Dette er vesentlig. I følge Gwendolyn Sasse var det nettopp deltakelsen i unionsavtalen som var årsaken til gjennomføring av folkeavstemningen og spørsmålet om Krims autonomistatus, fordi uten å være en autonom republikk kunne ikke halvøyen bli et selvstendig medlem av unionsavtalen. Avtalen var et håp for Gorbatsjov og andre som ville beholde unionen, riktignok i en nyere versjon. Krim var et av stedene hvor det ble utviklet en sterk sovjetisk *lojalitet*,¹⁴⁰ noe som gjorde at halvøyen ville beholde unionen. Dette kommer tydelig frem i ettertiden. Etter at Sovjetunionen offisielt gikk i oppløsning den 26. desember 1991, mistet Krims nye status som autonom republikk det legale institusjonelle grunnlaget.¹⁴¹ Selv om Krims folkerepresentanter understreket at de var for en territorielt og ikke nasjonalt definert autonomistatus¹⁴², gjensto det å definere hva det betydde å være en autonom republikk innenfor Ukrainas grenser.

Krim-halvøyen forble imidlertid innenfor Ukrainas grenser som en autonom republikk som følge av loven fra 12. februar 1991, dette selv om målsettingen hadde vært langt mer ambisiøs enn dette.

---

¹³⁹ Sasse, *The Crimean Question*, s.138

¹⁴⁰ Jeg velger å kalle det for *lojalitet* og ikke *identitet*. Fordi i motsetning til andre steder i unionen, har befolkningen på Krim hatt sosial-økonomiske fordeler ved å være en del av unionen. Pga Svartehavsflåten, sanatorier hvor den politiske eliten ferierte og sin geopolitisk plassering har Krim hatt en høy status i unionen. Dermed ble det utviklet en *lojalitet* i forholdt til Sovjet unionen.

¹⁴¹ Sasse, *The Crimea Question*, s.142

¹⁴² *ibid.*, s.138

4.2 Første løsrivelsesforsøk: drivkrefter og aktører

Krims status var med andre ord på agendaen hos politiske krefter på halvøyen etter at Ukraina proklamerte sin uavhengighet den 24. august 1991. Når det gjelder Krim ble det ikke tydelig definert hva det betydde at Krim var en autonom republikk innenfor den unge staten Ukraina. Derfor så regionale politiske krefter en mulighet og tok initiativ for å utvide Krims autonomistatus.¹⁴³

På 1990-tallet var det to bølger av politisk mobilisering på Krim, hvor strømninger som støttet løsrivelse fra Ukraina var sterke. Den første og mest omdiskuterte begynte på tidlig 1990-tallet og nådde sitt høydepunkt i 1994, da situasjonen var kritisk og til tider uforutsigbar. Den andre bølgen var mindre dramatisk enn den første. Den startet på slutten av 1994 og endte i desember 1998 med at Verhovna Rada Ukrainy¹⁴⁴ anerkjente en spesiell konstitusjonell autonomistatus for Krim.¹⁴⁵

Som nevnt, fokuserer jeg i denne oppgaven på den første halvdel av 1990-tallet, da stemninger for løsrivelse var på sitt sterkeste og var støttet av enkelte russiske politikere. Også det russiske parlamentet var aktivt når det gjelder Krim. I 1992 vedtok det en lov som sa at overføring av Krim oblast til den Ukrainske republikken i 1954 var ulovlig, men siden denne loven ikke ble støttet av Russlands daværende president Boris Jeltsin¹⁴⁶, hadde den liten betydning.

Også krim-tatarene, som betrakter Krim som sitt hjemland, begynte å vende tilbake på tidlig 1990-tallet. De var politisk organisert før de vendte tilbake til halvøyen. Dermed uttrykte de sine krav og ønsker angående Krims autonomistatus allerede på slutten av 1991. Et av deres krav var å bli anerkjent som urfolk på Krim. Krim-tatarenes selvorganisering og etno-territorielle selvidentifisering skremte den post-sovjetiske krimske eliten og den russiskspråklige delen av befolkningen.¹⁴⁷ Siden 1920-tallet og fremover har krim-tatarer sett på Krim som en nasjonal-territoriell autonomi innenfor Ukrainas grenser.¹⁴⁸ På grunn av en etnisk konflikt i oktober 1992 som førte til store protester blant krim-tatarer,¹⁴⁹ hadde det øverste sovjet på Krim erklært Mejlis som en illegal organisasjon. Dermed hadde krim-tatarer lite å si når det gjaldt Krims autonomistatus da. I tillegg til det hadde de utfordringer med å få

---

¹⁴³ Sasse, *The Crimea Question*, s.142-143

¹⁴⁴ Det ukrainske parlamentet

¹⁴⁵ Sasse, *The Crimea Question*, s.140-175

¹⁴⁶ Dergatsjev, «Matvijenko Otygryvajetsja na Khrusjtsjov», http://www.gazeta.ru/politics/2014/12/23_a_6355873.shtml, 19.07.15

¹⁴⁷ *ibid.*, s.152

¹⁴⁸ Intervju med Mustafa Dzjemilev 25.05.14 i forbindelse med en annen oppgave.

¹⁴⁹ mer detaljert om det kan du lese i boken av G.Sasse *The Crimea Question*, på s.152-153

ukrainsk statsborgerskap, noe som gjorde at det krim-tatarske elektoratet var relativt lite i forholdt til antallet krim-tatarer på halvøyen.

4.2.1 Respublikanskoe dvizjenie Kryma (RDK)¹⁵⁰

Det var imidlertid det russiske spørsmålet som skulle prege dagsorden på 1990-tallet. Etter at Ukraina proklamerte sin uavhengighet, ble det dannet en republikansk bevegelse (RDK) på Krim, ledet av Jurij Mesjkov.¹⁵¹ RDK sto blant annet for annullering av Khrusjtsjovs deklarasjon fra 1954. Partiet fremmet forslaget om å gjennomføre en folkeavstemning på Krim hvor det ville stilles spørsmål om Krims fremtid.¹⁵² Bevegelsen, som senere ble et politisk parti, hadde ifølge Taras Kuzio et vagt program som bevisst var valgt. Det var utydlig å se hva partiet sto for da: For et uavhengig Krim, for union med Russland, eller for et separat SUS-medlemskap eller et nytt USSR.¹⁵³

Volodymyr Prytula, en ukrainsk journalist som bodde og jobbet på Krim fra 1989 til 2014, mener at RDK ble dannet nettopp som en separatistisk bevegelse og fikk støtte fra en betydelig del av den lokale intelligentsiaen.¹⁵⁴ Ideen for Krims separatisme ble støttet av to årsaker. På den ene siden ville de ikke være en del av Ukraina som Krims befolkning hadde vanskelig for å identifisere seg med. På den andre siden, i følge Prytula, selv om den største delen av befolkningen var etniske russere og en ville tro at de ønsket å bli en del av Den russiske føderasjon, eksisterte det mistillit til Jeltsin: Han ble ansett som en av dem som oppløste Sovjetunionen. Krim-halvøyen var i tillegg et av de stedene i Sovjetunionen hvor det kommunistiske partiet sto sterkt og befolkningen hadde en sterk sovjet-lojalitet i sammenligning med andre steder i unionen. Dermed var det å bli en del av Den russiske føderasjonen ikke populært blant Krims befolkning, man ønsket derimot et mer selvstendig Krim.¹⁵⁵

Siden det fantes en mer tydelig offisiell avtale angående hvilken type autonomi Krim hadde eller i hvilken grad halvøyen kunne bestemme over seg selv, ble retorikken til de

---

¹⁵⁰ Respublikanskoe dvizjenie Kryma på grunnlag av hvilken ble det dannet Respublikanskaja partija Kryma i oktober 1992 og Den Russiske blokk.

¹⁵¹ Det krimiske parlamentet vedtok en lov om presidentvalget og embetet den 17. september 1993 som ble avskaffet av Verhovna Rada den 17. mars 1995

¹⁵² Solchanyk, *Ukraine and Russia*, s.188

¹⁵³ Kuzio, «Russia-Crimea- Ukraine», s.23

¹⁵⁴ Begrepet ble opprinnelig brukt om russiske intellektuelle, fortrinnsvis av de revolusjonære og liberale. (Store norske leksikon)

¹⁵⁵ Volodymyr Prytula, intervju

mobiliserte gruppene mer radikalisert med etno-territorielle, kulturelle og historiske minner.¹⁵⁶

4.2.2 Krims første grunnlov

Krims grunnlov fra 6. mai 1992 ble et svar på loven ”*Om den autonome republikkens status*” som ble vedtatt av Verkhovna rada 29.april 1992.¹⁵⁷ På Krim var man særdeles lite fornøyd med loven. Lokale myndigheter mente at den begrenset Krims rett til selvbestemmelse. Dermed var grunnloven en reaksjon på loven som kom i slutten av april.¹⁵⁸ Også fraværet av en ukrainsk grunnlov¹⁵⁹ førte til at politikerne på Krim vedtok en nokså ambisiøs grunnlov, mener Sasse.¹⁶⁰

Ut ifra denne loven ”*Om den autonome republikkens status*”, kan man se at den ukrainske grunnloven skulle være overordnet Krims grunnlov. Det er viktig å nevne her at den loven fra 29.april 1992 ble erstattet med en ny lov i 1995 som i enda sterkere grad begrenset Krims autonomistatus. Hvis en sammenligner de to lovene, kan man se at to artikler ble lagt til loven fra 1995. Artikler 11 og 12 ble endret, og nettopp ved hjelp av dette, ble Krims rettigheter begrenset enda mer enn i 1992. Det ble påpekt at grunnen til det var den ustabile politiske situasjonen og økt kriminalitet på Krim som gjorde det nødvendig å innskrenke lokale myndigheters makt.¹⁶¹

I boken til Andrej Malgin¹⁶² *Krymskij uzel* mener forfatteren at Krims grunnlov fra 1992 var en typisk føderal grunnlov, basert på prinsipper grunnlagt i det sovjetiske systemet, som tok for seg relasjoner mellom de ulike subjektene i unionen. Mens myndighetene i Kyiv har sett på Ukraina som en enhetlig stat, har myndighetene på Krim sett for seg en føderal løsning av staten Ukraina, mener han.¹⁶³ Likevel kan man se ut i fra grunnloven at Krim-republikken betraktes mer som en stat og ikke en føderal enhet innenfor staten Ukraina. Artikkel 1 sier at Republikken Krim er en rettslig, demokratisk stat. Det som begrunner Malgins argument delvis, er artikkel 9, hvor det sies følgende: ”*Республика Крым входит в государство Украина и определяет с ней свои отношения на основе договора и*

---

¹⁵⁶ Sasse, s.153-154

¹⁵⁷ Verhovna Rada, «Pro status Avtonomnoji Respubliky Krym», <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2299-12>, Lest:17.08.15

¹⁵⁸ Malgin, *Krymskij uzel*, s.68

¹⁵⁹ Ukraina fikk sin egen grunnlov i juni 1996. Før det har den benyttet en revidert og tilpasset versjon av den sovjetiske grunnloven fra 1977.

¹⁶⁰ Sasse, *The Crimea Question*, s.145

¹⁶¹ Telefonintervju med Dmitrij Petrovytsj Stepanjuk

¹⁶² Russik forfatter, uavhengig blogger som er fra april 2014 medlem av et såkalt ekspert råd ved Ministerrådet(Sovet Ministrov) på Krim.

¹⁶³ Malgin, *Krymskij uzel*, s.69

соглашений».¹⁶⁴ Likevel er det fortsatt rom for å tre ut av staten Ukraina i følge den artikkelen.

Rett til dobbelt statsborgerskap var også innskrevet i grunnloven: Krims statsborgerskap og et statsborgerskap til det landet Republikken Krim har en avtale med. Det betyr at det ukrainske statsborgerskapet var ikke var obligatorisk, noe som også motsier hensikten til en føderal løsning, slik Andrej Malgin skriver om i sin bok.

Ifølge artikkel 4 er Krims grunnlov den viktigste loven i republikken, og andre staters lover og vedtak som motsier grunnloven har ikke juridisk forrang. Den utøvende, lovgivende og dømmende makt på Krim skulle også være suveren.¹⁶⁵ Dette bekrefter at grunnloven var innrettet mot å opprette en selvstendig stat. Det ukrainske parlamentet reagerte imidlertid med det samme ved å erklære denne grunnloven ulovlig. Og det krimske parlamentet ble bedt om å endre grunnloven til den 20. mai 1992. Etter en del forhandlinger og kompromisser fra begge sider ble Krims grunnlov endret den 25. september 1992. Ifølge den reviderte grunnloven var Krim en del av Ukraina og alle beboere på Krim var ukrainske statsborgere. Videre ble det opprettet et presidentskap på Krim i følge grunnloven. De krimske institusjonene fikk fortsatt mye ansvar definert som «statens organer» (*gosudarstvennyje organy*). Også begge versjoner henvendte seg til befolkningen på Krim som «mnogonatsyonalnyj narod Kryma». Når det gjelder språkspørsmålet fikk russisk, ukrainsk og krim-tatarsk statspråk-status på Krim.¹⁶⁶ I realiteten har russisk vært hovedspråket på halvøyen. For eksempel, når det gjelder ukrainskspråklige skoler, hadde Krim det laveste antallet i Ukraina.¹⁶⁷

4.2.3 Krims første president

Den reviderte versjonen av grunnloven stipulerte et presidentskap på Krim. Derfor ble det holdt presidentvalg på Krim i januar 1994, hvor det var tre tydelige favoritter: Sergej Sjuvajnikov, leder av Det russiske partiet på Krim, Jurij Mesjkov leder av RDK og Mykola Bahrov, daværende ordstyrer i Krims Øverste Sovjet. Den førstnevnte var tydelig pro-russisk og fikk 13,56 prosent av velgernes stemmer. Mykola Bahrov som fikk 17,55 prosent i første og 23,35 i andre omgang, hadde separatistiske trekk ved sitt valgprogram, som for eksempel

---

¹⁶⁴ Verhovna Rada, «Konstitutsia Respubliki Krym», <http://zakon3.rada.gov.ua/krym/show/rb076a002-92>, 17.08.15

¹⁶⁵ *ibid.*

¹⁶⁶ Sasse, *Crimea Question*, s.158-159

¹⁶⁷ Ukrainska pravda, «Najmensja kilkist ukrainskyh sjkil – v Krymu», <http://life.pravda.com.ua/technology/2009/03/30/16397/>, Lest 15.08.15

dobbelt statsborgerskap¹⁶⁸, men var en av de tre som ville at Krim skulle forbli innenfor Ukrainas grenser.

Det at Jurij Mesjkov vant presidentvalget på Krim i 1994, skyldtes nok at han hadde et vagt valgprogram, som kunne tolkes både som nasjonalistisk og separatistisk, mener Gwendolyn Sasse.¹⁶⁹ Dette bekreftes ved Mesjkovs valgprogram, der han så på Krim som et separat medlem av SUS. I tillegg til dette skulle Krim bestemme sin egen økonomiske, sosiale og utenrikspolitikk. Under punktet «Programmets hovedmål» står det: *”Становление и развитие Республики Крым как самостоятельного правового демократического государства входящего в Содружество независимых государств на основе политического и экономического договоров»*.¹⁷⁰

Hans valgprogram bekrefter Volodymyr Prytulas påstand om at Jurij Mesjkov vant valget fordi han ble sett på en som skulle gjøre Krim mer selvstendig: Verken fullt russisk eller fullt ukrainsk. Likevel kan en være enig med Sasse i at han stod for pro-russiske ideer hvis man ser på at partiet han var leder for het «blokk Rossija», og hans kjente pro-russiske valgspråk «*Krims enhet med Russland*».¹⁷¹

Når det gjelder Ukrainas syn på SUS som Mesjkov siktet til i sitt valgprogram, var det oppfattet annerledes enn det Russlands ledelse hadde forestilt seg. Paul J.D'Anieri har analyserer dette i sin bok *Economic Interdependence in Ukrainian-Russian Relations*. Han skriver følgende:

*«If the Ukrainian independence vote finally killed the Soviet Union, the creation of the CIS was the funeral... Ukraine regarded the CIS agreement more than anything as a divorce decree, a means of legally dissolving the Soviet Union. Russia has sought a much stronger Commonwealth, something of a weakened union with Moscow at the center – but under Russian rather than Soviet control.»*¹⁷²

Mesjkovs fall

Til tross for seier i valget, gikk det raskt nedover med støtten til Mesjkov. Etter to hundre dager med Mesjkovs presidentskap, var det mindre enn 30 prosent av Krims befolkning som støttet han. Ifølge Sasse var det nettopp den fallende sosio-økonomiske situasjonen på

---

¹⁶⁸ Et Krims statsborgerskap og et som man kunne velge selv: Ukrainsk eller russisk.

¹⁶⁹ Sasse, *The Crimean Question*, s.159

¹⁷⁰ Flag Rodiny, «Segodnja nuzjny realnue dejstvija» Lest: 22.11.14 Se vedlegg 4

¹⁷¹ Ut i fra navnet, kan man tolke hva partiet sto for. Den besto av RDK og RPK(Russkaja partija Kryma) andre pro-russiske organisasjoner. Sasse, *The Crimean Question*, s.156

¹⁷² D'Anieri, *Economic Interdependence*, s.29

halvøyen som bidro til Mesjkovs og den pro-russiske bevegelsenes fall.¹⁷³ Men det finnes også andre forklaringer. En årsak er at Jurij Mesjkov ikke var den kandidaten som ble støttet av Kyiv. Denne konfrontasjonen med den ukrainske regjeringen var synlig både i handlingene til Krims president og Kyivs reaksjon fra starten av.

Mesjkov førte også en aktiv symbolpolitikk, og flyttet halvøyen til samme tidssone som Moskva. Han utnevnte Evgenij Saburov, russisk statsborger og politiker, som vise-statsminister for økonomiske spørsmål i mars 1994. Noen uker før dette vedtok det ukrainske parlamentet en preventiv resolusjon som gjaldt Krims autonomistatus. I følge resolusjonen ble det utelukket at Krim skulle kunne innføre eget statsborgerskap, spesielle militære grupperinger og en uavhengig utenriks- og finanspolitikk.¹⁷⁴ I praksis betydde det en annen mer begrenset autonomi status enn det Mesjkov hadde sett for seg.

Etter at han ble president var Mesjkov også langt mindre opptatt av autonomi, men mer opptatt av pro-russiske holdninger. Han så løsningen på Krims økonomiske problemer gjennom union med Russland. For å få dette til ønsket Mesjkov å gjennomføre en folkeavstemning om Krims status. Folkeavstemningen ble ikke holdt, på grunn av press fra Kyiv, men det ble gjennomført en konsulterende meningsmåling i forbindelse med parlamentsvalget i mars 1994. 78,4 prosent støttet det traktatbaserte forholdet med Kyiv, som det er skrevet i grunnloven fra 1992; 82,8 prosent var for dobbelt statsborgerskap; 77,9 prosent var enig i at dekreter utstedt av den krimske presidenten skulle få lovgivende kraft.¹⁷⁵

Kyiv forstod at det å gjennomføre en folkeavstemning i stedet for den konsulterende meningsmålingen ville kunne føre til at Krim kunne kreve mer selvstendighet, noe den ukrainske staten ikke var interessert i. Det må nevnes at det i 1993 var en stor gruvearbeiderstreik som førte til et fremskyndet president- og parlamentsvalg i Ukraina som ble gjennomført i 1994. Det viser at det ikke bare var Krim som var misfornøyd med den økonomiske og politiske situasjonen i landet.

For å øke kontrollen over situasjonen på halvøyen ble det utnevnt en representant for Kravtsjuk på Krim mellom den første og andre valgrunden. Som svar på dette oppfordret Mesjkov befolkningen på Krim og sitt eget parti til å boikotte det ukrainske parlamentsvalget som foregikk våren 1994. Oppmøtet ble lavere på Krim enn andre steder i Ukraina:

---

¹⁷³ Sasse, *The Crimea Question*, s.172

¹⁷⁴ *ibid.*, s.161

¹⁷⁵ *ibid.*, s.163

Tabell 5: Valgdeltakelse i parlamentsvalg

	Krim og Sevastopol		Ukraina
1. valgrunde	60.8 %	50.5%	74.8%
2. valgrunde	61.5%	53.5%	66.9%

Man ser at det var fortsatt over 50 prosent av Krims stemmeberettigede som møtte opp. Det må også nevnes at ikke alle krim-tatarer, som er politisk sett en aktiv og mobilisert gruppe, kunne stemme da på grunn av utfordringer med å få ukrainsk statsborgerskap.¹⁷⁶ Den mest vesentlige konsekvensen av valget var det at representanter fra Mesjkovs parti ikke fikk seter i det nasjonale parlamentet, og fikk dermed ingen lobbymakt for deres interesser i Kyiv.¹⁷⁷

Når det gjelder det krimiske parlamentet, mistet Mesjkov støtte der også i den andre delen av 1994. Hovedårsaken til dette var uenigheter om hvordan den økonomiske politikken skulle føres. En stor del av det krimiske parlamentet var representert av den lokale eliten som hadde sine økonomiske interesser overfor Krim. Heller ikke det kommunistiske partiet støttet ham.¹⁷⁸ Før Mesjkov ble president, var Kyiv villig til å gi Krim større frihet i gjennomføringen av den økonomiske politikken, så lenge halvøya ikke stilte politiske krav. Det at Mesjkov sine krav ikke var i samsvar med det Kyiv var villig til å tilfredsstille og det økende antallet av moskovitter i det krimiske parlamentet førte til at til og med medlemmer av hans eget parti var imot Mesjkovs regjering. Som resultat prøvde Mesjkov den 5. september 1994 å oppløse det krimiske parlamentet samt alle sovjeter og utarbeide en ny grunnlov for Krim som skulle bli tatt opp til folkeavstemning i april 1995. Det Krimiske øverste sovjet svarte med en lov som kraftig reduserte hans makt og fjernet han som overhode i regjeringen. En statsministerpost ble opprettet, og den ble besatt av Anatolij Frantsjuk.¹⁷⁹

Mesjkov bidro med sine handlinger og gjennom en aktiv russifiseringspolitikk til å skape uro, både lokalt og mellom Ukraina og Russland. I tillegg til å stoppe løsrivelseforsøket på egen hånd, tok Kyiv denne saken opp med FNs generalsekretær, med FNs sikkerhetsråd, og med OSSE, for å fordømme Krim-regjeringens handlinger. Kyiv søkte til ledelsen av internasjonale institusjoner og internasjonal lov for å blokkere Russlands og Krims krav.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Sasse, *The Crimea Question*, s.162-164

¹⁷⁷ *ibid*, s.163-164

¹⁷⁸ Se vedlegg 3

¹⁷⁹ *ibid*, s.166-170

¹⁸⁰ Sasse, *The Crimea Question*, s.233

Jurij Mesjkov flyttet til Russland etter at både presidentskapet, grunnloven fra 1992 og andre lover ble avskaffet av den ukrainske staten i mars 1995.¹⁸¹ Han ble proklamert persona nongrata av Sluzjba Bezpeky Ukrainy (SBU) i 2011 og fikk innreiseforbudt for fem år. Likevel, i mars 2014 var han på Krim for å støtte den såkalte folkeavstemningen.¹⁸²

Hvordan kan vi så anskueliggjøre oppgavens problemstilling mot dette historiske bakteppet? Tor Bukkvoll skrev en artikkel i 1995 om det som skjedde på Krim i 1994. Han mener at det var tre faktorer som var avgjørende for at Krims løsrivelse ikke kunne lykkes i 1994: Russlands offisielle politikk som ikke støttet Krims separatisme, Krim-politikernes opptatthet av å sikre kontroll over Krims eiendom, og Krims finansielle avhengighet av Ukraina.¹⁸³

Selv om alle tre påvirket utfallet i 1994, så er det den førstnevnte faktoren som var mest avgjørende av de tre. Disse tre faktorene var, som Bukkvoll skriver, ikke permanente. I ettertid ser man at den andre faktoren, som var sikring av eiendom, har forsvunnet etter hvert. Det er ingenting å dele nå lenger, men det var det i begynnelsen av 1990 da det var overgang fra statlig eiendom til privat eiendom. Derfor var det mange som ønsket å beholde en politisk stilling for å ha mulighet til å sikre seg eiendom på Krim. Og for å beholde stillingen og slippe kaos, har mange støttet Kyivs bestemmelser overfor Krim.

Når det gjelder den økonomiske avhengigheten av Ukraina, eksisterer den også i dag. Halvøya har et stort behov for vann- og elektrisitetsforsyning fra fastlandet. Når det gjelder vannforsyning, ble begynnelsen av utbyggingen av Pivnitsjno-Krymskj kanal i 1957 en av økonomiske argumentene for Krims overføring til den ukrainske republikken i 1954, siden Ukraina har territoriell forbindelse med halvøya.

Det at den ukrainske staten ikke har løst Krims økonomiske problemer i løpet av landets uavhengighetsperiode (heller ikke resten av Ukraina har det økonomisk godt) gjør at Krim fortsatt er avhengig av Ukraina den dag idag. Dessuten kan man ikke løse dette over natten gjennom en folkeavstemning. Dermed kan man se at denne faktoren er nokså permanent, men ikke avgjørende.

Disse faktorene kan betraktes som Ukrainas myk tvang-ressurser overfor Krim, men hvorfor benyttet ikke den ukrainske staten disse (vann-og elektrisitet forsyning) i februar – mars 2014 for å forhindre den såkalte folkeavstemningen? Myk tvang er effektiv når det foregår en prosess over tid hvor aktøren med myk tvang-ressurser kan benytte dem for å

---

¹⁸¹ Verhovna Rada, «Pro skasuvannja Konstytutsiji» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92/95-%D0%B2%D1%80>, Lest.19.07.15

¹⁸² Fokus, «Eks-president Kryma» <http://focus.ua/country/300159/>, Lest:19.07.15

¹⁸³ Bukkvoll, «A Fall From Grace», s.49

oppnå et ønskelig resultat. I dette tilfellet var myk tvang-ressurser ineffektive fordi det ble brukt hard makt fra Russlands side, noe som ga et raskt resultat for Russland siden det ikke ble brukt hard makt fra Ukrainas side. Dette beskrives og drøftes i kapittel 6. Hadde den ukrainske staten da stoppet vann-og elektrisitetsforsyningen til Krim, ville dette for det første blitt oppfattet negativt blant befolkningen også, for det andre brukes i propaganda mot Ukraina som foregikk på Krim da.

Hva gjelder den første ikke-permanente faktoren, som er Russlands ikke-innblanding, så er det vanskelig å kategorisere dette som fravær av myk tvang. Den russiske føderasjonen var nødt til å løse et separatismeforsøk innenfor sine egne grenser, som førte til den første Tsjetsjeniakrigen i 1994. Som Tor Bukkvoll sier: « *It would not be easy for Yeltsin to condemn Kiev for solving its problems with a separatist province by juridical means while he was bombing separatists in his own back yard*». ¹⁸⁴ Dette er et faktum. Også det ukrainske parlamentet var oppmerksom på tidspunktet når det kunne avskaffe og endre en rekke lover, blant annet loven om presidentskapet på Krim fra 1993 og loven om Krims grunnlov fra 1992. Dette bekrefter Dmitrij Stepanjuk som er en tidligere folkevalgt representant i Verhovna Rada: «*Мы ждали пока Россия войдет в свой Чеченский конфликт внутренний, если мы начали раньше в парламенте рассматривать, трудно сказать, я не исключаю, что они бросили бы Чечню и занимались бы Крымом*». ¹⁸⁵ Det var med andre ord ikke utelukket av den ukrainske staten at Russland ville blande seg inn i det som foregikk på Krim da.

En annen ting som bidro til at Russland ikke reagerte slik som i 2014, var Russlands posisjon på den tiden. Jeltsin samarbeidet med Vesten for å få landet på beina. Derfor var det ugunstig for han å blande seg i Krim-spørsmålet. Og konflikt mellom den russiske presidenten og parlamentet gjorde ikke ting enklere. Andre faktorer som landets økonomi og forsvar, var ikke i samme tilstand som de var i 2014. Takket være Russlands råvareeksport som olje og gass de siste årene, har landet fått det økonomisk sett betydelig bedre enn det som var tilfelle i begynnelsen av 1990-tallet. ¹⁸⁶

Disse tre faktorene var, som Bukkvoll beskriver, ikke permanente. Artikkelen hans advarer om at den russiske separatismebevegelsen ikke er død etter Mesjkovs fall. Etter at Krims grunnlov ble endret i 1995 har Viktor Mezjak, som var tidligere vise-speaker i

---

¹⁸⁴ *ibid.*, s.47

¹⁸⁵ Dmitrij Stepanjuk, intervju, 27.05.15. Selv om han under intervju aksenterte på at Russlands politikk var annerledes da i forhold til sin nabo Ukraina, var bekymringen overfor Krim ikke uaktuell da.

¹⁸⁶ I Russland og i Ukraina, har 1990-tallet eller девяностые en spesiell betydning. De forbindes med dårlige og tøffe tider med høy kriminalitet, arbeidsløshet og andre sosial-økonomiske problemer.

parlamentet på Krim, sagt: «*We are for the time being forced to hide our pro-Russian principles and wait for more favorable conditions... if only for a change of government in Russia*». ¹⁸⁷ Men hvordan skal man tolke Russlands ambisjoner eller ønske om bruk av tvangsmakt? Dette skal jeg se nærmere på under.

4.2.4 Russlands ikke-konsoliderte trussel overfor Krim

I februar 1993 ble det innrømmet av den russiske ambassadøren til Ukraina at hvis Krim gjennom en folkeavstemning kom til å stemme for uavhengighet, ville Moskva støtte det. Og hvis Ukraina protesterte mot det, ville Russland gripe inn. ¹⁸⁸ Dette var en retorisk trussel. Fordi en slik handling strider mot Ukrainas territorielle suverenitet som Russland i november 1990 skrev under. ¹⁸⁹ Dette er heller ikke i samsvar med Russlands føderasjonsavtale fra 31. mars 1992 hvor Krim ikke er et spørsmål på agendaen. Føderasjonsavtalen handler om å trekke opp ansvarsområder mellom de sentrale organer av den russiske staten og myndigheter i suverene republikker i Den russiske føderasjonen. ¹⁹⁰

Det er viktig å være oppmerksom på at det på denne tiden var uenigheter i Russland om hvordan politikken skulle føres. Makten i Russland var ikke konsolidert. Krimspørsmålet er et eksempel på det. Det har vært kretser i Russland som gjerne ville få Krim under Russlands kontroll. Blant disse er: Aleksander Rutskoj, som var vise-president i Russland, Moskvas borgermester Jurij Luzjkov, Ruslan Khasbulatov som var formann i det øvre råd, Sergej Baburin og andre. Hovedårsakene til dette var primært ønsket om å styrke sin politiske posisjon i Russland, samt økonomiske årsaker. ¹⁹¹

Russlands president Boris Jeltsin støttet ikke separatisme på Krim offentlig. Først og fremst var det utfordringer på hjemmebane som bidro til dette. Dessuten var det splittelse og uenighet mellom Jeltsin og parlamentet (Russlands Folkekongress valgt i 1990) som førte til en politisk krise i Russland og skyting på parlamentet i september- oktober 1993, som fikk navnet for *Oktabryrskij putsj*. Dette foregikk mellom president Jeltsin, representant for den utøvende makten og Khasbulatov som var formann for Folkekongressen og dermed representant for den lovgivende makten. Også Russlands visepresident var med på Khasbulatov sin side. I en artikkel sier Sergej Filatov som er tidligere leder for Jeltsins presidentadministrasjon, at denne konfrontasjonen mellom de to maktgrenene hadde pågått

---

¹⁸⁷ Bukkvoll, «A Fall From Grace» s.49

¹⁸⁸ Kuzio, «Russia-Crimea-Ukraine», s.10

¹⁸⁹ Verhovna Rada Ukrainy, «Dogovir mizj Ukrainkoju Radjanskoju », http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_011, Lest: 19.07.15

¹⁹⁰ Konstitutsija, «Federativnyj dogovor», http://constitution.garant.ru/act/federative/170280/#block_100, Lest: 19.07.15

¹⁹¹ Volodymyr Prytula, og Andrij Ivanets, intervju.

siden oppløsningen av Sovjetunionen. I følge Filatov var de to uenige om hvordan Russland skulle reformeres.¹⁹² Kort sagt kan det kalles en maktkamp mellom Jeltsin og Khasbulatov. «*Это был не личный конфликт между Ельциным, Хасбулатовым или Руцким, это был вопрос дележа власти, когда победитель получает все.*»¹⁹³

Når det gjelder Krimspørsmålet, fikk det mye oppmerksomhet fra den lovgivende makten. Dermed kan man anta at selv om Jeltsin personlig ikke var imot at Krim skulle bli en del av Russland, ville han ikke støtte Khasbulatov og lover vedtatt av parlamentet angående Krim og Sevastopol.

Selv om det nye parlamentet som ble dannet i desember 1993 var mer sammensatt av partier som hadde en mindre pro-vestlig og mer nasjonalistisk retning¹⁹⁴ og var aktive i Krimspørsmålet, var det nå presidenten som hadde det siste ordet.¹⁹⁵ Med loven fra 1992 og 1993 angående Krim og Sevastopols status, forsøkte den lovgivende makten å utøve sine rettigheter overfor Krim, men siden de ikke hadde den avgjørende maktposisjon som da var den utøvende makten, mislyktes forsøket.

Også med tanke på andre utfordringer, som den første Tsjetsjeniakrigen som krevde ressurser og tok mye av oppmerksomheten både innenriks og utenriks, ville det være paradoksalt om Russland skulle støtte separatister på Krim. Den sosial-økonomiske situasjonen i landet gjorde det også vanskelig å støtte andre. Det vil si at Russlands hard makt-ressurser, som for eksempel militære styrker, var for svake til å tas i bruk. Etter at Putin ble president i 1999, har satsing på forsvaret økt betydelig.¹⁹⁶

Man ser at på begynnelsen av 1990-tallet var Krim for Russland et spørsmål som ble diskutert i parlamentet og at noen retoriske trusler forekom, men at støtten for Krims uavhengighet og innlemmelse i Russland sluttet der. Dessuten ble det sommeren 1994 valgt en ny ukrainsk president, Leonid Kutsjma som hadde et pro-russisk valgprogram. Han fikk stor støtte på Krim, noe som gjorde Mesjkovs posisjon lite betydelig. Dette faktumet kunne ikke forverre forholdet mellom Ukraina og Russland. Det som fortsatt var uløst i naboskapsforholdet var fordelingen av Svartehavsflåten.

---

¹⁹² Rianovosti, «Ekspert: Oktjabyskyj Puttsj 1993» <http://ria.ru/politics/20131004/967779052.html>, Lest: 03.06.15

¹⁹³ Kommersant, «Khasbulatov byl uveren» <http://www.kommersant.ru/doc/2270477>, lest 02.06.15

¹⁹⁴ som Sasse kaller for «Russia first» retning.

¹⁹⁵ Sasse, *The Crimea Question*, s.233-234

¹⁹⁶ Bukkvoll, «Det russiske forsvaret i en ny periode med Putin», s.2-3

5 Storebror eller evig vokter

«Даже когда у нас посол нашей страны не был в Киеве, я все равно по утрам думал об Украине.» Dmitrij Medvedev 5.mars 2010¹⁹⁷

Dette kapittelet tar for seg de viktigste bilaterale avtalene mellom den ukrainske og den russiske staten, samt enkelte politiske hendelser i perioden 1997-2013. Fokus vil bli gitt til vennsapsavtalen og forhandlingene om Svartehavsflåten. Etter at Jurij Mesjkov flyttet til Russland i 1994, løsrivelsesforsøket ble stoppet og Krim's autonomi ble strammet inn, fortsatte forhandlinger med Russland i forhold til Svartehavsflåten å være på agendaen i begge landene. Russland og Ukraina skrev til slutt under en vennsapsavtale i 1997 som først og fremst gikk ut på å dele av Svartehavsflåten.

Det ble et presidentskifte i Russland i 2000 og en viss endring i Russlands innenriks- og utenrikspolitikk, spesielt med tanke på «det nære utlandet»: En større vekt på utviklingen av Tollunionen og bruk av energiekspor som politisk verktøy stod fra 2004 og fremover frem som eksempler på Russlands ressurser for myk makt og myk tvang-politikk. Hvordan disse ble benyttet i forhold til den ukrainske staten vil det ses nærmere på i dette kapittelet.

Når det gjelder Krim-halvøyen i denne perioden, anerkjente Verhovna Rada Ukrainy en spesiell konstitusjonell autonomistatus for Krim i desember 1998¹⁹⁸ hvor den autonome republikken Krim ble *nevidjemnoju skladovoju tsjastynoju Ukrajinu* (uløselig knyttet til landet Ukraina) og den nye ukrainske grunnloven står over Krim sin grunnlov. Dermed ble Krim som en autonom republikk offisielt sett integrert i Ukraina. Når man ser på Krim-spørsmålet i Ukraina-Russland-forholdet, har Russlands fokus vært rettet mot Svartehavsflåten i denne perioden, og Krim sin status har ikke vært diskutert på samme måte som i begynnelsen av 1990-tallet, men Krim og spesielt Svartehavsflåten ble ikke glemt.

I 2003 ble naborelasjonene satt på prøve i det som kalles Tuzla-konflikten. Ett år senere var det oransjerevolusjonen i Ukraina, hvor den pro-vestlige presidentkandidaten Viktor Jusjtsjenko ble president. Russlands oppfatning av oransjerevolusjonen var først og fremst at det var en vestlig spesialoperasjon og en triumf for vestlig myk makt.¹⁹⁹ Dette endret forholdene mellom landene. Gasskrisene og gassavstengningene i 2006 og 2009 er eksempler på det anstrengte forholdet mellom Kreml og Kyiv i denne perioden. Dette endret

¹⁹⁷ TSN, «Medvedev: z dumkoju pro Ukrajinu» <http://tsn.ua/ukrayina/medvedyev-z-dumkoju-pro-ukrayinu-mi-prokidayemosya-i-zasinayemo.html>, Lest: 30.09.15

¹⁹⁸ Verkhovna Rada Ukrainy, «Pro zatverdzhennja Konstytutsiji», <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/350-14>, Lest: 26.09.15

¹⁹⁹ Sherr, *Hard Diplomacy*, s.57-58

seg en del etter 2010 da Viktor Janukovytsj ble president i Ukraina. Kharkiv-avtalen mellom Russland og Ukraina i 2010, gikk blant annet ut på leie av Svartehavsflåten. Avtalen bidro til økning av Russlands harde makt og myke tvang overfor den ukrainske staten som også ble mer synlig i høst-vinter 2013, da Janukovytsj-regjeringen avsto fra å skrive under assosieringsavtalen med EU.

5.1 Betydning av Vennskapsavtalen

Etter Sovjetunionens oppløsning var ikke Den russiske staten villig til å gi slipp på Svartehavsflåten som nå de facto var i Ukraina. Avtalen mellom Russland og Ukraina i 1997, som kalles for Vennskapsavtalen, eller den store avtalen, er et godt eksempel på det. Som nevnt i kapittel 3, hadde flåten frem til Sovjetunionens oppløsning vært under tilsyn av det sovjetiske Forsvarsdepartementet i Moskva, både når det gjeldt kommando, kontroll og flåtens budsjett.²⁰⁰ Dermed ble Svartehavsflåten et stridsspørsmål etter unionens oppløsning. Det tok tid før begge landene ble enig om betingelser i avtalen. I 1996 forsøkte det russiske parlamentet å stoppe den framtidige delingen av flåten og erklærte Sevastopol for en russisk by. Boris Jeltsin, som vant presidentvalget i samme år, la ned veto mot begge avgjørelser som parlamentet foretok. 31. mai 1997 ble avtalen underskrevet av Boris Jeltsin og Leonid Kutsjma i Moskva. Som det kunne forventes, var det russiske parlamentet motvillig til å ratifisere avtalen, mens det ukrainske parlamentet var mye mer positivt innstilt til den. Etter press fra Jeltsin ble avtalen ratifisert den 17. februar 1999.²⁰¹

Hva var det avtalen gikk ut på siden det russiske parlamentet ikke var villig til å godkjenne den? Ifølge avtalen skulle Russland anerkjenne at Sevastopol er en ukrainsk by.²⁰² Siden Svartehavsflåten befinner seg i denne byen, kunne Russland kun leie flåten og ikke eie den. Dette ble forsøkt løst gjennom Vennskapsavtalen, og på følgende måte: Flåtebasene ble delt i en ukrainsk og en russisk sektor. Avtalen forutsatte at leieperioden skulle være i 20 år, men med en mulighet for forlengelse hvert femte år etter det hvis begge partene er enige om det. Når det gjaldt fordeling av krigsskip, så fikk Russland 271, mens 254 i utgangspunktet gikk til Ukraina. 117 krigsskip og betaling for leien skulle dekke Ukrainas daværende energigjeld. Dette viser Ukrainas avhengighet av russisk energi og vanskeligheter for å betale

---

²⁰⁰ Sasse, *The Crimea Question*, s.228-29

²⁰¹ *ibid.*, s. 234-237

²⁰² Verkhovna Rada Ukrainy, «Ugoda mizj Ukrajinuju i Rosijskoju» http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_076, Lest: 03.07.15

for den allerede da. Spørsmålet som henger igjen er da: Kunne Ukraina unngått å betale sin gjeld til Russland etter dette skjemaet, eller var det uunngåelig?

På den ene siden har Russland brukt energikortet sitt i denne avtalen, på den andre siden har Ukraina betalt gjelden sin da som landet uansett måtte betale tilbake før eller senere. Man kan tenke at dette var en vinn-vinn situasjon for begge. Roman Soltsjanyk mener at vennskapsavtalen ikke løste uenighetene, de ble bare utsatt i tjue år. Hovedproblemet var ifølge Soltsjanyk ikke selve flåten, som er «*a rusting junk heap, that has little if any military significance*», men Russlands standpunkt om at den russiske flåten skal være på Krim, og dermed en militær tilstedeværelse på ukrainsk territorium.²⁰³ Dette strider også mot den ukrainske grunnloven.

James Sherr mener at denne avtalen ble underskrevet takket være Ukrainas tilnærming til NATO og den nylig ansatte russiske regjeringen som mente at Russland med sinumedgjørighet presset Ukraina mot NATO.²⁰⁴ Det var nok den nye regjeringen som påvirket framdrift i denne prosessen. Den var ledet av Viktor Tsjernomyrdin og besto blant annet av Boris Nemtsov, Anatolij Tsjubajts, Ivan Rybkin. Dette beviser at Russlands utenriks- og sikkerhetspolitikk ikke er definert for alle tider, men er resultat av et bestemt politisk system og et bestemt sett av politiske interesser.²⁰⁵

Det kan tenkes på den ene siden at avtalen var en myk makt ressurs som viste Russlands vilje til et samarbeid mellom nabolandene, og dermed gode relasjoner. Som en konsekvens av dette ville det trekke Ukraina mot Russland og ikke mot NATO. På den andre siden økte Russland ved å underskrive denne avtalen inflytelse over Ukraina økt. For det første tillot Ukraina tilstedeværelse av den russiske marine, militæret og etterretningstjeneste. For det andre hindret dette Ukraina i å danne et tettere forhold til NATO. For det tredje tok det Russland to år å ratifisere avtalen, noe som økte presset og frustrasjonen i Ukraina i denne perioden.²⁰⁶

Denne avtalen etter hvert blitt fornyet med en ny Kharkiv-avtale i 2010 som jeg kommer til å analysere senere i kapitlet. Vennskapsavtalen la dermed grunnlaget for en reforhandling av avtalen om leie av Svartehavsflåten, og samtidig også et mønster for hvordan leie av flåten kunne omgjøres til betaling for gass og energi. Russlands ambisjoner var imidlertid ikke begrenset til å sikre en ny leieavtale, noe som skulle bli klart i 2003.

---

²⁰³ Soltsjanyk, *Ukraine and Russia*, s.160

²⁰⁴ Sherr, «The Mortgaging of Ukraine's Independence», s.13

²⁰⁵ Sherr, «Ukraine's New Time of Troubles», s.23

²⁰⁶ *ibid.*, s.24

5.2 Tuzla-konflikten: En advarsel til Ukraina

Den 29. september 2003 startet den første alvorlige grensekonflikten mellom Russland og Ukraina etter oppløsningen av Sovjetunionen. Noen beskriver denne hendelsen som lyn fra klar himmel. Russland begynte å bygge en demning fra Taman-stasjonen til Tuzla for å gjøre øyen Tuzla²⁰⁷ til en del av Russlands Tamanhalvøy.²⁰⁸ Denne avgjørelsen begrunnet Russland med at Tuzla frem til 1925 var en del av Tamanhalvøyen, men som et resultat av en sterk storm ble Tuzla en øy.

I 2003 og den dag i dag tilhører øyen imidlertid Krim-halvøyen.²⁰⁹ I følge Pervyj kanal, som er kjent for å være kontrollert av den russiske staten, var det borgere av Krasnodar kraj som startet utbyggingen.²¹⁰ Dette er en interessant fremstilling av situasjonen, fordi den fremstilte den gryende konflikten som drevet av russisk lokalbefolkning. Mens i Ukraina har utbyggingen blitt oppfattet som en trussel mot den ukrainske grensen. Det ukrainske forsvaret ble mobilisert og var klare for å beskytte grensen. Retorikken fra Russland var truende. Den 20. oktober 2003 sa leder for Russlands presidentadministrasjon, Aleksandr Volosjyn, følgende angående Tuzla:

«Никогда Россия не оставит Украине Керченский пролив. Хватит того, что Крым сегодня украинский... Хватит издеваться над нами. Если надо, мы сделаем все возможное и невозможное, чтобы отстоять свою позицию. Если надо, мы сбросим туда бомбу!»²¹¹

Konflikten kan ses på som en lakmestest ifølge en rapport fra Swedish Defence Research Agency²¹². På den ene siden har Ukraina vist at landet er klart til å forsvare sine grenser både diplomatisk og militært. På den andre siden har dette vist at hvis en konflikt med Russland oppstår, kan ikke Ukraina regne med umiddelbar støtte fra Vesten.

Hvorfor bestemte Russland seg for å bygge ut demningen akkurat da, og uten å varsle Ukraina på forhånd? En måned før Tuzla-konflikten, ble det vedtatt en handlingsplan om samarbeid mellom Ukraina og NATO angående informasjonsutveksling, blant annet gjennom

²⁰⁷ Tuzla er en øy som er 7 km lang og 400 m bred. Øyen ligger mellom Russland og Ukraina midt i Kertsjstredet. Fra 1975 ble øyen en del av Krymskaja oblast.

²⁰⁸ Video, YouTube, «Prosjlo 10 let so vremen konflikta» <https://www.youtube.com/watch?v=KDeKZ3YrCco>, 04.06.15

²⁰⁹ Video, 24 kanal, «Den v istorii» http://24tv.ua/ru/ukraina/den_v_istorii_konflikt_za_ostrov_tuzla_rf_vpervie_popitalas_zahvatit_krimskuyu_zemlyu/n490789, 03.07.15

²¹⁰ Pervyj kanal, «V Krasnodarskom kraje stsjitajut» <http://www.1tv.ru/news/polit/44425>, 04.06.15

²¹¹ Lenta.ru, «Nasjla kosa na ostrov» <http://lenta.ru/features/rosukr/tuzla/>, 04.06.15

²¹² FOI, «Crimea after the Georgian Crisis.» s.42

opprettelsen av en «Ukraina-NATO» web-side.²¹³ Dmytro Stepanjuk, som var folkerepresentant i det ukrainske parlamentet (Verkhovna Rada) fra 1994-1998 samtidig som han var medlem av den nasjonale forvars- og sikkerhetskommisjonen og som i 2003 jobbet tett med parlamentet, sier at Tuzla-saken var som et isfjell: «Vi ser bare en tredjedel, men det er mye vi ikke ser.»²¹⁴ Det var samarbeidet med NATO på en side, men også økonomiske årsaker som han mente var avgjørende for at denne konflikten oppstod. På den tiden hadde Ukraina, ifølge Stepanjuk, begynt å samarbeide intensivt med internasjonale selskaper angående gass og oljeutvikling på kontinentalsokkelen i Azov og Svartehavet uten deltakelse av russiske selskaper. Og det skrittet som Russland tok angående Tuzla var for å stoppe disse prosessene og vise at dette ikke er mulig uten Russlands deltagelse. Det var økonomiske årsaker som bidro til dette, mener Stepanjuk, og det klarte Russland å stoppe da.

Det var ikke direkte tvang, men de metodene som ble brukt (provokativ retorikk, uinformert utbygging) bidro til ønskelige resultater for Russland, eller som Sherr hevdet: «If Russia cannot have a seat at the table, it will be the elephant in the room.»²¹⁵ For Russlands del fryktet man at Ukraina, en stor forbruker av energi og ikke minst russisk energi, ville bli mer uavhengig av russisk energitilførsel. Ved å bli mindre avhengig av gassimport, ville Ukrainas elite kunne få større frihet i føring av politikken.

Tuzla-saken illustrerte derfor at Russland så med frykt på muligheten for å miste sitt viktigste kort etter Sovjetunionens oppløsning: energikortet. Tuzlas status var dermed bare et påskudd for å kunne utøve påvirkning. I dag er Tuzla et område som har samme status som Krim-halvøyen, men i motsetning til Krim og begivenheter i 2003 får øyen ingen oppmerksomhet fra den ukrainske staten. Det er påbegynt utbygging av en overgang i Kertsjstredet.²¹⁶

Kort om Ukrainas energisektor

Før jeg redegjør for Kharkiv-avtalen vil jeg kort beskrive den avhengighet som ligger implisitt i Ukrainas energisektor. I løpet av 24 år har Ukraina gjort lite for å reformere og dermed utvikle en bærekraftig energipolitikk.²¹⁷ Ukrainas økonomi er en av de mest energiforbrukende i verden. Det er to faktorer som påvirker dens ineffektivitet. Den første og mest betydelige faktoren er lave energipriser på hjemmemarkedet. Det vil si at staten

---

²¹³ Verhovna Rada, «Pro zatverdzhennja planu zakhodiv» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/525-2003-%D1%80>, 05.06.15

²¹⁴ Intervju med Dmytrij Stepanjuk, 27.05.15

²¹⁵ Sherr, *Hard diplomacy*, s.122

²¹⁶ Samar, «Nevidimyj koridor», <http://gazeta.zn.ua/internal/nevidimyj-koridor-.html>, Lest: 05.06.15

²¹⁷ Chyong, «Why Europe should support reform» , s.6

subsidierer energisektoren. Det er bare olje og oljeprodukter som har internasjonale priser. Når det gjelder kullproduksjon, dekker den ikke en gang produksjonskostnadene. Produksjon av elektrisitet dekker i det minste driftskostnadene, men ikke investeringskostnadene. En liknende situasjon gjelder kjernekraft og fjernvarme. Når energiforbruket blir subsidiert av staten blir det færre insentiver til å effektivisere forbruket. Den andre faktoren er for liten åpenhet i energisektorens informasjon og uklare markedsregler. Dette gjør at det blir færre investeringer og dermed mindre konkurranse i denne sektoren.²¹⁸

Når det gjelder gassektoren, gjør Ukrainas geografiske beliggenhet det vanskelig for landet å ha andre gasseksportører enn Russland. Dermed kommer mesteparten av gassen fra eller gjennom Russland. NaftoGas, som er et statlig eid selskap, subsidierer gassen til befolkningen og storindustrien.²¹⁹ Ifølge BG Capital er det som betales av de store industriselskapene fra 198 USD til 237 USD per tusen kubikk meter, mens breakeven salgsprisen for Naftogaz er 327 USD.²²⁰ Det at storindustri subsidieres gjør at det ikke tas initiativ til å forbedre energiforbruket som for eksempel gjennom innkjøp av ny teknologi som reduserer energiforbruket. En må også huske at den store industrien drives stort sett av oligarker som har betydelig innflytelse i ukrainsk politikk, og dermed er det interesser i Ukraina for å beholde gass-subsidiene. Dette gjør at energi og spesielt gassforbruket forblir ineffektivt, energikrevende og dermed fortsatt avhengig av store leveranser fra eller gjennom Russland.

5.3 Viktor Janukovytsj og Kharkiv-avtalen

Etter å ha blitt beskyldt for valgfusk og vraket i 2004, ble Viktor Janukovytsj i februar 2010 overraskende valgt til Ukrainas president. Den russiske stat la ikke skjul på sin begeistring da Janukovytsj ble president. Da Janukovytsj var på dagsbesøk i Moskva 5.mars i 2010 uttalte daværende Russlands president Dmitrij Medvedev hvor fornøyd han var med det fremtidige samarbeidet mellom landene. Han understreket at det trengs *reanimatsija* i Russland-Ukraina forholdet.²²¹ Samme år som Janukovitsj ble president inngikk Russland og Ukraina en avtale i Kharkiv den 21. april 2010.

I Ukraina ble avtalen fremstilt på en måte som om den var økonomisk gunstig for landet. For det første ville leien av Svartehavsflåten være 98 USD millioner per år fra 2017.

---

²¹⁸ International Energy Agency, *Ukraine Energy Policy Review*, s.17-19

²¹⁹ For det meste er det kjemisk, metall, gruvedrift industri.

²²⁰ Sherr, «The Mortgaging of Ukraine's Independence», s. 9

²²¹ TSN, «Medvedev: z dumkoju pro Ukrajinu», <http://tsn.ua/ukrayina/medvedyev-z-dumkoyu-pro-ukrayinu-mi-prokidayemosya-i-zasinayemo.html>, Lest: 30.09.15

For det andre ville Ukraina få 100 USD avslag per tusen kubikkmeter av gass hvis markedsprisen skulle overstige 333 USD, og 30 prosent avslag på prisen under 333 USD. For det tredje ville Ukraina få 30 prosent avslag på transaksjonsavgiften som skulle bli betalt av Russlands budsjett.²²² Var det hele bildet?

James Sherr har i sin artikkel «The Mortgaging of Ukraine's Independence» analysert Kharkiv-avtalen grundig. Selve tittelen på artikkelen viser hva denne avtalen betydde for Ukraina. For eksempel, det at Ukraina skulle få avslag på gass er ikke en «gave» fra Russland slik det kan se ut som. Fordi avslaget ville bli kalkulert som et lån som i sin tur ville bli kompensert ved leiebetalinger for Svartehavsflåten etter 2017. Og hvis avtalen skulle bli annullert i fremtiden, må avslaget på prisen bli betalt tilbake.²²³

«In signing the Kharkiv Accords with Russia in April 2010, President Yanukovich compromised important elements of Ukraine's independence for the sake of internal consolodation and short-term economic and political gains. These concessions have increased Russian pressure rather than defused it.»²²⁴

Selv om mange forsto at den nasjonale sikkerheten ble betydelig svekket ved å forlenge leieavtalen frem til 2042, mente 78,3 prosent av befolkningen at avtalen ville ha positive konsekvenser i følge en undersøkelse av Tsentr Razumkova. Dette var i april 2010. I august samme år ble tallet av tilhengere redusert til 64,4 prosent.²²⁵ Ikke bare befolkningen støttet Janukovytsj i hans handlinger, men også parlamentet som godkjente avtalen den 27. april 2010 og IMF med økonomisk støtte.²²⁶ Det er lite trolig at respondentene hadde tilgang til hele bildet av sannheten. Det er få som graver seg inn i detaljer og prøver å analysere situasjonen.. Så lenge avtalen ble fremstilt som økonomisk gunstig, var det godt nok for folket som sliter med økonomi til daglig.

Russland fikk lavere leiekostnader for Svartehavsflåten som følge av avtalen. I tillegg til tilstedeværelse av et annet lands militære, måtte befolkningen i Ukraina etter hvert betale 50 prosent høyere pris for gass, på grunn av en avtale som regjeringen inngikk med det internasjonale pengefondet. I realiteten er det folket som fikk ”regningen” for regjeringenes

---

²²² Ukrainiska pravda, «Ukrajini znyzyly tsinu» <http://www.pravda.com.ua/news/2010/04/22/4956410/>, Lest: 03.07.15

²²³ Sherr, «The Mortgaging of Ukraine's Independence», s.8

²²⁴ ibid. s.1

²²⁵ Tsentr Razumkova, «Pidpysannja Kharkivskykh uhod» http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=648, 03.07.15

²²⁶ Sherr, «The Mortgaging of Ukraine's Independence», s.7

avtaler. Og landet fortsatte å være den ineffektive forbruker av hydrokarboner, politisk og økonomisk avhengig av Russlands energiressurser.²²⁷

At avtalen også var et ledd i Russlands bruk av myk tvang, er illustrert ved at Russland har annullert avtalen etter annekteringen av Krim. Dette gjelder også vennskapsavtalen.²²⁸ Dette betyr at Russland igjen krever europeiske priser for gass gjennom kvartalsvise reforhandlinger av prisen.

5.4 «City of Russian Glory» or «The capital of Russian special services»²²⁹

Sevastopol by og dens spesielle status spilte også en rolle utover 2000-tallet. På 1990-tallet var situasjonen tilspisset. I juli 1993 stemte det russiske parlamentet for et lovforslag som skulle gi Sevastopol by føderal status innenfor Den russiske føderasjonen. Den ukrainske staten reagerte med å appellere til FNs sikkerhetsråd, som bekreftet Ukrainas territoriale integritet. FN konkluderte med at det lovforslaget var ugyldig. I bunn og grunn fordi det for det første motsier andre avtaler²³⁰ mellom Russland og Ukraina om anerkjennelse og respekt for territoriell integritet. For det andre brøt vedtaket FNs mål og prinsipper.²³¹ Som nevnt i kapittel 4, var det den lovgivende makten i Russland som var ivrigst når det gjaldt Krim og Sevastopol.

Sevastopol by er mest kjent for sin Svartehavsflåte som delvis forble russisk etter 1997. Om dette kobles til teorien om det kan defineres som myk eller hard makt, så er det ved første syn en hard makt-ressurs. Tilstedeværelse av militære styrker i et annet land betraktes som en sikkerhetstrussel. Samtidig er det andre ting som bidrar til at flåten kan betraktes som en myk makt-ressurs: Militært personell med sine familier som bor der og er russiske statsborgere, Svartehavsavdelingen av Moskva Statsuniversitet, og aviser og media som er eid av flåten. Også mentalt sett er Svartehavsflåten en konstant påminnelse om Russlands

---

²²⁷ Biersack, O'Lear, «The geopolitics of Russia's annexation of Crimea.» s.257

²²⁸ *ibid.*, s.261

²²⁹ I 2009 publiserte et ukrainsk blad «Glavred» en artikkel hvor forfatteren kalte Sevastopol for «the capital of Russian special services».

²³⁰ En avtale ble underskrevet den 19.november 1990 mellom USSR og RSFSR om anerkjennelse og respekt av hverandres grenser. Ved dannelsen av SUS den 8.desember 1991 i artikkel 5 står det at partnerne respekterer hverandres territoriale integritet. Liga Novosti. «Rossija pytaetsja vsemi sposobami opravdat anneksiju Kryma – MID.»http://news.liga.net/news/politics/4525160-rossiya_pytaetsya_vsemi_sposobami_opravdat_anneksiyu_kryma_mid.htm Lest: 24.10.15

²³¹ Kuzio, «Russia-Crimea-Ukraine», s.16

tilstedeværelse i byen. Kanskje derfor ble det ikke overraskende for befolkningen på Krim da de så russiske militære på Krim i februar-mars 2014?

Lada L. Roslycky vier i sin artikkel om ”smart power” stor oppmerksomhet til Svartehavsavdelingen av Moskva Statsuniversitet som ligger innenfor Svartehavsflåtens territorium og som er under tilsyn av russiske militære. Et interessant faktum er at det er den eneste utdanningsinstitusjon i regionen som tilbyr journalistutdanning. Der studerer fremtidige media-ansatte, som når de er ferdige med å studere, mest sannsynlig får jobber i de private pro-russiske mediene eller i den russiske Svartehavsflåtens publikasjoner. Dette er en av myk makt-taktikkene. Selv om taktikken er fredelig og attraktiv som Roslycky sier, er målet med dette å knytte Russlands ideologi og interesser til Krims befolkning, spesielt den yngre generasjonens tankesett. Tillatelsen for opprettelsen av Svartehavsavdelingen av Moskva Statsuniversitet ble skrevet inn i Vennskapsavtalen i 1997 som beskrives under. Det vil si at den ukrainske staten har gitt bevisst tillatelse til at Russland kan ha en slik institusjon på Krim.²³²

Et annet interessant faktum er Sluzjba Bezpeky Ukrainy (SBU) sin rapportering om et bindeledd mellom Russlands etterretning og undergraving på Krim. Offisielt sett er Federalnaja Sluzjba Bezopasnosti Rossii (FSB) sin tilstedeværelse på Krim for å levere kontraspionasje for Russlands Svartehavsflåte. I 2009 beordret SBU FSB om å flytte fra Svartehavsflåten i Sevastopol innen årets slutt. I 2010, etter at Janukovitsj ble Ukrainas president, kansellerte Kyiv dette.

*«In direct contradiction, the policy of their predecessors that had linked the fleet and Russian agents to activities that had linked the fleet and Russians agents to activities that target Ukraine’s social-political security Ukraine’s new administration welcomed Russian intelligence to Crimea and signed the Kharkiv Agreement».*²³³

Flåten representerer også et viktig symbol for militær makt, som er en hard makt-ressurs, og har blitt betraktet som et betydelig element av statsdannelsen til både Russland og Ukraina.²³⁴ Den geografiske beliggenheten gjør flåten attraktiv for begge landene.

I begivenhetene rundt annekteringen av Krim i 2014, har flåten dessuten spilt en viktig rolle.

---

²³² Roslycky, «Russia’s smart power», s.304

²³³ Ibid. s.303-304

²³⁴ Sasse, *The Crimea Question*, s.225

5.5 Gasskriser i 2006 og 2009

I teorikapitlet ble Russlands energitilbud definert som en form for myk tvang. Som definert i kapittel 2, er *myk tvang* en indirekte pressende innflytelse. Gazprom, som er et statskontrollert russisk aksjeselskap, er et viktig redskap i Russlands myk tvang-politikk. Hvorfor det nettopp er den formen som benyttes i forhold til Ukraina, er først og fremst Ukrainas sårbarhet for dette, og Russlands anledning og vilje til å bruke den aktivt. Gasskriser i 2006 og 2009 viser hvordan denne formen for myk tvang ble demonstrert i Russland-Ukraina forholdet.

Det er et par forkortelser som benyttes i denne delen av kapitlet som jeg vil oppgi først:

Bcm (Billion cubic metres of natural gas) er milliard kubikk meter av naturgass.

Mcm (Million cubic metres) er million kubikk meter.

5.5.1 Gasskrise i 2006

Sommeren 2004 inngikk Russland, «Gazprom» og Ukraina en såkalt byttehandel-avtale. Ifølge denne skulle Russland levere gass (for det meste fra Turkmenistan) mellom 21-25 Bcm/år til Ukraina i bytte mot bruk av Ukrainas transittsystem for å levere gass til europeiske kunder. I tillegg, ble det avtalt å danne et konsortium av Naftogaz og Gazprom og mulige andre europeiske deltakere. Dette ville gitt Gazprom delvis kontroll over gasstransittsystemet som går via Ukraina og dermed reduserte transittkostnadene og usikkerheten om leveranse.²³⁵

I desember 2004 kom Oransjerevolusjonen i Ukraina. I tillegg til det oppsto det problemer med Turkmenistan som økte prisen for sin gass. Gassleveransen ble stoppet den 31. desember 2004, men etter forhandlinger ble leveransen gjenopprettet den 3. januar 2005. Det ble også dannet et fellesforetak, RosUkrEnergo, som skulle være leverandør av turkmensk gass.²³⁶ På dette tidspunktet ble det tydelig at den pro-russiske kandidaten som var beskyldt for valgfusk, Viktor Janukovytsj, ville tape den 2. valgrunden.

Etter oransjerevolusjonen ble den pro-vestlige kandidaten Viktor Jusjtsjenko president i slutten av januar 2005. Den avtalen som ble inngått i sommeren 2004 ble ikke realisert,

---

²³⁵ Stern, «The Russian-Ukrainian gas crisis», s.2-3

²³⁶ I oktober 2005 har den turkmenske presidenten sagt til den ukrainske side at enhver langsiktig gassavtale mellom landene må involvere Russland. Pirani, «Ukraine squeezed By Russian and Turkmen» <https://piraniarchive.wordpress.com/home/about/ukraine-squeezed-by-russian-and-turkmen-gas-pricing-ambitions/>, Lest: 07.10.15

fordi den nye ukrainske presidenten, Viktor Jusjtsjenko, i juni 2005 gikk inn for at det måtte fokuseres på utbygging og et konsortium for en ny gassrørledning, i stedet for konsortiet for den eksisterende rørledningen «Urungoj-Pomary-Uzjhorod». Den nye regjeringen uttalte også at gasstransitt-tariffen måtte være på europeisk nivå og bli betalt for i amerikanske dollar. Den russiske siden ville ikke være med på prosjektet med den nye gassrørledningen. Samtidig fikk det ukrainske ønsket om å få mer betalt for transitt til Europa fikk en umiddelbar reaksjon fra Russland. I juli 2005 stemte Den russiske dumaen for at Georgia, Ukraina, Moldova, Latvia, Estland og Litauen skulle betale verdensmarkedspriser for russisk gass.²³⁷ Ifølge Jonathan Stern, som i 2006 var direktør for gassforskning ved Oxford Institute for Energy Studies, var årsakene til dette økonomiske. Gazprom og den russiske regjeringen kunne ikke lenge selge gass til subsidierte priser til parter som var uvillige å være med på økonomiske innrømmelser i form av delt eiendomsrett til infrastruktur.²³⁸

Det interessante er at fellesbetegnelsen for disse landene som skulle betale høyere pris er mer pro-vestlig orientering etter oppløsningen av Sovjetunionen. Når det gjelder Ukraina, var oransjerevolusjon i 2004 et signal mot mer pro-vestlig orientert politikk fremover. Russere har sett på ukrainere som «little Russians», men på seg selv som *starsjyj brat* (en storebror). Dermed var oransjerevolusjonen et sjokk for den store naboen. Frem til i dag er Russland overbevist om at det var Vesten, og spesielt USA, som sto bak oransjerevolusjon i Ukraina i 2004, roserevolusjon i Georgia i 2003 og tulipanrevolusjonen i Kirgisistan i 2005.²³⁹

De eksterne omstendighetene, som økende olje- og gasspriser på verdensmarkedet, gjorde ikke situasjonen bedre for forholdet mellom landene. Det ble krevd at Ukraina måtte betale mellom 160 USD og 230 USD per mcm hvis landet ikke ville tillate Gazprom i å få andel i transittørledningsnettets slik det var nevnt i avtalen fra 2004. Ukrainas svar var at landet da kunne ikke betale mer enn 80 USD per mcm, men var forberedt på å betale markedspriser etter hvert.²⁴⁰ Ukraina ville ikke avstå sitt eierskap av transittsystemet. I sitt tilsvarende truet Ukraina Gazprom med at landet enten ville ta den gassen som går til Europa eller øke transittkostnadene. Det førte til at Russland truet med at Gazprom ville unngå det ukrainske transittsystemet ved levering av gass til Europa. Dette ville vært vanskelig med det første. Ukraina har en sentral geografisk posisjon. Mer enn 80 prosent av russisk eksportgass

---

²³⁷ Stern, «The Russian-Ukrainian gas crisis», s.4-5

²³⁸ *ibid.*, s.16

²³⁹ Wilson, *Ukraine Crisis*, s.35

²⁴⁰ Stern, «The Russian-Ukrainian gas crisis», s.6-7

til europeiske kunder ble levert via det ukrainske transittsystemet i 2004.²⁴¹ Manglende kontroll over det ukrainske gasstransittsystemet økte initiativene for planlegging og utbygging av nye transittsystemer til Europa. Nord Stream (Severnyj potok) er et godt eksempel på det. Det ble dannet i 2005 og hovedeier er Gazprom.²⁴²

Den 29. desember 2005 inngikk Gazprom en avtale med Turkmenistan om innkjøp av stort volum gass og krevde levering i første kvartal av 2006.²⁴³ Dette gjorde at en tidligere kontrakt mellom Turkmenistan og Ukraina ikke kunne oppfylles i denne perioden. Den endelige prisen fra Gazprom for Ukraina ble 230 USD per mcm. Både Gazprom og den russiske presidenten Vladimir Putin foreslo et lån for Ukraina slik at landet kunne betale for gassen. Den russiske presidenten ga også et tilbud som gikk ut på at hvis Ukraina var villig til å betale 230 USD/dollar per mcm så ville det gå tre måneder før den prisen tredde i kraft.²⁴⁴ En kan si at det var et generøst forslag fra den russiske presidenten, men det endret ikke prisen på russisk gass. Ukraina avslo begge forslagene.²⁴⁵ Dermed ble gassen skrudd av den 1. januar 2006.²⁴⁶

Etter noen dager meldte Russland at Ukraina tok gass fra eksportgassen til Europa.²⁴⁷ Også de europeiske landene uttrykte sin bekymring over mangel på levering. Den 4. januar 2006 signerte Naftogaz og Gazprom en femårsavtale og det europeiske markedet fortsatte å få sin leveranse som før. Gasskrisen ble stoppet. Avtalen var resultat av hastverk og ble dermed mangelfull. Det viktigste uklare punktet var prisen på turkmensk gass etter juni 2006. Frem til da skulle Ukraina betale 230 USD per mcm for russisk gass, mens RusUkrEnergo ville selge en blanding av russisk og sentralasiatisk gass for 95 USD/dollar mcm.²⁴⁸

*«Had Ukraine chosen to maintain a closer political relationship with Russia, there is no doubt that it could have continued to pay lower gas prices at least for a period of time.»*²⁴⁹

Selv om Jonathan Stern understreker den økonomiske årsaken til prisøkningen, utelukker han ikke det politiske aspektet ved krisen og Russland-Ukraina forholdet.

---

²⁴¹ ibid., s.2

²⁴² Nord Stream. «O kompanii.» <http://www.nord-stream.com/ru/o-nas/> Lest: 12.10.15

²⁴³ Gazprom, «Gazprom og Turkmenistan update Turkmen Gas Supply terms and conditions for 2006.» <http://www.gazprom.com/press/news/2005/december/article63341/>, Lest: 07.10.15

²⁴⁴ Stern, «The Russian-Ukrainian gas crisis.», s. 7

²⁴⁵ Ukrainska pravda, «Ukraina ne pisjla na ultymatum Putina.» <http://www.pravda.com.ua/news/2006/01/1/3044850/>, Lest:07.10.15

²⁴⁶ Ukrainska pravda, «Rosija potsjala zakrutsjuvaty kran.» <http://www.pravda.com.ua/news/2006/01/1/3045501/>, Lest: 07.10.15

²⁴⁷ RIA Novosti, «Situatsyja s nezakonnym otborom gaza dolzjna razresjitsja v blizjajsije dni.» <http://ria.ru/economy/20060103/42838798.html>, Lest: 07.10.15

²⁴⁸ For mer detaljert forklaring les Stern, «The Russian-Ukrainian gas crisis», s.10

²⁴⁹ Stern, «The Russian-Ukrainian gas crisis», s.13

5.5.2 Gasskrise i 2009

Som i 2006, stoppet Gazprom gassleveranse til Ukraina den 1. januar 2009. Leveransen til Europa via ukrainsk territorium var fortsatt i gang²⁵⁰ frem til Gazprom meldte at Ukraina angivelig stjal fra gassen som skulle til de europeiske kundene. Naftogaz begrunnet dette med et nødvendig gassforbruk til transitt.²⁵¹ Leveransen til Europa stoppet også den 7. januar 2009.²⁵² Begge sidene beskyldte hverandre for å ha stanset leveransen av gass. Naftogaz forklarte hvordan det komplekse gasstransitt-systemet virket etter at Gazprom beskyldte dem for tyveri av gass. I tillegg til dette hadde ikke Ukraina levert tall fra forhandlinger med Russland angående gasspriser. Ukraina brukte ikke informasjonen til å forklare situasjonen, og her lå Russland et steg foran. «Ukraine has done everything possible to damage its own case», mener James Sherr.²⁵³

Som i 2006 var Gazprom og Ukraina uenige om prisen. Likevel var situasjonen i 2009 annerledes enn i 2006. Den økonomiske situasjonen for Gazprom var alvorlig. Oljeprisen falt fra 147 USD til 48 USD fatet, noe som gjorde at Gazprom sine aksjer falt drastisk. Også gjennomføringen av Nord Stream og South Stream, som skulle unngå å passere ukrainsk territorium, ble satt i tvil. Ved å overbevise Europa om nødvendigheten av andre gasstransittsystemer grunnet av usikkerhet i leveransen via Ukraina, ville interessen fra europeiske kundene til å unngå ukrainsk territorium øke i samsvar med sjansen for realiseringen av disse prosjektene. Som Sherr hevdet:

*«If Gazprom cannot directly control Ukraine's gas transit system – which supplies Europe with eighty percent of the gas it imports from former Soviet Union states – then it must try to do so indirectly by means of an international consortium that knocks Ukraine out of the equation».*²⁵⁴

I begynnelsen av oktober 2008 skrev de to statsministrene Vladimir Putin og Julia Tymosjenko under en avtale som ble kalt for oktober-memorandumet. I følge memorandumet skulle prisen for gass øke fra 179,50 USD per mcm, som Ukraina betalte det siste året, til

---

²⁵⁰ Gazprom, «Gazprom polnostju prekratil postavki na Ukrainu.» <http://ria.ru/economy/20090101/158461432.html> Lest: 08.10.15

²⁵¹ Ukrajinska pravda, « «Naftogaz» zmusjenyj vidbyraty rosijskyj gaz i ne vykonuvatyme zabaganky Gazpromu.» <http://www.pravda.com.ua/news/2009/01/1/3657311/>, Lest: 09.10.15

²⁵² Vesti.ru. «Evropa perestala polutsjat». <http://www.vesti.ru/doc.html?id=239789>, Lest: 08.10.15

²⁵³ Sherr, «Europe, Russia, Ukraine and energy», s.16

²⁵⁴ ibid., s.15

europiske markedspriser fra 2011.²⁵⁵ Når Ukraina innså at prisen økte til 250 USD/dollar uten økning i volumet, fremskyndet det nye forhandlinger. Deretter ble memorandumet annullert av den russiske siden. Det ble inngått en gassavtale den 19. januar 2009 mellom Naftogaz og Gazprom, hvor både Putin og Tymosjenko var til stede.²⁵⁶ Det at gassavtaler mellom Russland og Ukraina involverte statsministere fra begge land, viser hvor viktig dette er for begge landene. Ukraina ble ifølge James Sherr konfrontert med en «take-it-or-leave-it» pris på 418 USD, som raskt ble til 450 USD for mcm. Som James Sherr skriver: «*From that point, a careful, calculated policy became an exercise in vengefulness and punishment*».²⁵⁷ Det var en drastisk prisøkning fra 250 USD i oktober til 450 USD i januar. Hva som var årsaken til det er omdiskutert, men denne avtalen fikk Julia Tymosjenko i fengsel senere. Det var neppe i hennes interesse at prisen på gass skulle være høy ni måneder før presidentvalget, men det var både i hennes og andres interesser at krisen skulle bli løst og at gassleveransen skulle fortsette som før.

Timing for begge krisene var ved nyttår, midt i vintersesongen. Dette la ekstra press på situasjonen og villigheten til å løse krisen. Et annet felles trekk for disse krisene er at begge kom før valg: Parlamentsvalget i mars 2006 og presidentvalget i 2010 (men som i utgangspunktet skulle holdes i oktober 2009). Var det et tegn til gassavhengige Ukraina på at det gode forholdet til den store naboen burde prioriteres?

Når det gjelder valget i 2006 var det viktig i den forstand at Ukraina fra 1. januar 2006 ble en parlamentarisk presidentrepublikk. Det vil si at parlamentet fikk mer makt mens presidentens fullmakter ble begrenset.²⁵⁸ Gasskrisene var en destabiliserende mekanisme for den daværende regjeringen. Om det nå var et resultat av gasskrisen i 2006 eller andre årsaker, så var det det russiskvennlige «Regionspartiet» som fikk flertall i parlamentet. Og som følge av den politiske reformen, ble Viktor Janukovytsj statsminister i Ukraina frem til gjenvalg i 2007.

Angående gasskrisen i 2009, fikk den dramatiske konsekvenser for daværende statsminister Julia Tymosjenko. I oktober 2011 ble hun dømt til syv års fengsel og fikk bot på 1,5 milliarder i den ukrainske valutaen hryvnja for maktmisbruk og overskridelse av sine

---

²⁵⁵ Ukrajinska pravda, «Julia Tymosjenk uvidela «ruku Moskvju»» <http://www.pravda.com.ua/articles/2008/10/3/3575494/>, Lest: 08.10.15

²⁵⁶ Ukrajinska pravda, «Gazovoje soglasjenije Tymosjenko – Putina, Polnyj tekst.» <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2009/01/22/4462671/>, Lest: 08.10.15

²⁵⁷ Sherr, «Europe, Russia, Ukraine and energy», s.15-16

²⁵⁸ RBK, «V.Jusjtsjenko: Prodovzjennja politytsjnoi reformy zavdannja prezydenta.» http://www.rbc.ua/ukr/analytics/v_yushchenko_prodolzhenie_politicheskoy_reformy_zadanie_prezidenta_1166096263, Lest 12.10.15

fullmakter ved signeringen av gassavtalen med Vladimir Putin i januar 2009.²⁵⁹ I presidentvalget i 2010 var Julia Tymosjenko hovedmotstatnder til Viktor Janukovytsj, som vant valget med 3,48 prosent over henne.²⁶⁰

5.6 Fra Tollunionen til en Euroasiatisk union

Et siste virkemiddel for Russland har vært Tollunionen og den Eurasiatiske Økonomiske Union. Tollunionen ble dannet i januar 1995 som følge av en avtale mellom Russland og Hviterussland, men det var først etter presidentskiftet i 2000 at det ble satset på utviklingen av unionen. Den 10. oktober 2000 ble det undertegnet en avtale om stiftelsen av et euroasiatisk økonomisk felleskap mellom Hviterussland, Kasakhstan, Kirgisistan, Russland og Tadsjikistan.²⁶¹ Fra slutten av 2011 ble det dannet en euroasiatisk økonomisk kommisjon mellom Russland, Hviterussland og Kazakhstan som et overnasjonalt organ som skulle regulere Tollunionen og det felles økonomiske området. Vedtakene som kommisjonen vil fatte skal settes i verk i disse tre landene.²⁶²

Tollunionens mål er økonomisk definert, det vil si dannelse av et tollfritt område med en felles tolltariff og andre tiltak for regulering av handel med andre land utenfor Tollunionen.²⁶³ Med tanke på økonomi er Russland det mest utviklende landet i unionen, noe som gir det en dominerende posisjon. Selv om det er et overnasjonalt organ som ikke skal styres av en stat, er det tydelig at Kreml er talerør for Tollunionen. Russlands engasjement og innflytelse i unionen er tydelig.

Russland fremmer dermed et prosjekt som primært vil gi økonomiske fordeler, men ifølge Andrew Wilson er hovedmotivet politisk: å danne en russiskledet union som vil være en motvekt til Vestens hegemoni og Vestens post-moderne fornektelse av «tradisjonelle verdier». Dette bekrefter Russlands idé om en multipolar verden som består av flere poler, men ikke alle land kan bli en pol. Derfor skal det være noen få poler (stater) som kan *tiltrekke* andre stater. De sterke polene skal også ha kontroll over de «mindre» og lite regjerlige nabostatene.²⁶⁴ Når man ser på den euroasiatiske unionen, er den på en side en myk makt-

---

²⁵⁹ Liga Novosti, «Tymosjenko zasudyly do semy rokov pozbavlenija voli.» <http://news.liga.net/ua/news/politics/546445-timoshenko-zasudili-do-semi-rok-v-pozbavleniya-vol.htm>, Lest: 13.10.15

²⁶⁰ Ukrajinska pravda, «Rezultaty vyboriv 2010. Drugyj tur.» <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/02/7/4730368/>, Lest 13.10.15

²⁶¹ Sovet Federatsyi, «Istorija Sozdanija Tamozejnogo sojuza.» <http://sngcom.ru/key-issues/customs-union/history.html>, Lest: 29.09.15

²⁶² Evrazijskaja ekonomitsjeskaja komissija, «O Evrazijskoj ekonomitsjeskoj komissii.» <http://www.tsouz.ru/eeek/aboutEEK/Pages/default.aspx>, Lest: 13.10.15

²⁶³ Evrazijskaja ekonomitsjeskaja komissija, «Tseli i zadatsji Tamozejnogo sojuza.» <http://www.tsouz.ru/AboutETS/Pages/35.aspx>, 01.10.15

²⁶⁴ Wilson, *Ukraine Crisis*, s.32-33

ressurs, hvor medlemslandene er tiltrukket av de økonomiske fordelene som unionen fremmer. På den andre siden innebærer det sannsynligvis en økt russisk politisk innflytelse i medlemslandene. Med tanke på den tidsmessig korte eksistensen av denne unionen, er den derfor vanskelig å plassere som enten en myk makt- eller en myk tvang- ressurs for Russland. Likevel virker de siste begivenhetene i Ukraina der Russland har benyttet hard makt (mer om det i kapittel 6) avskrekkende og ikke tiltrekkende for nye potensielle medlemmer. De som allerede er medlemmer kan også bli skeptiske til dypere integrering.

En russisk historiker og samfunnsviter, Modest Kolerov, som er en av personene som står bak Russlands politikk overfor det «nære utland», mener at myk makt er et dødt begrep. «Soft power means creating points of pressure ... points of infiltration, networks of influence... They (the other post-Soviet states) can struggle for their sovereignty, but it will cost them dear».²⁶⁵ Dette bekrefter for så vidt validiteten av James Sherrs definisjon om myk tvang, som er beskrevet i kapittel 2. Russlands politikk-utformere mener at det må sterkere lut til for å styre over det nære utland. Også Andrew Wilson mener at Russlands myke makt er alle tilgjengelige midler av tvang, og det uten involvering av stridsvogner.²⁶⁶ Når det gjelder Ukraina: Var det frykt for at Tollunionen ville bli en myk tvang-ressurs for Russland overfor Ukraina i fremtiden? Det at Ukraina ikke var med i Tollunionen har vært diskutert både i Ukraina og i Russland. Diskusjonen nådde sin kulminasjon i 2013 da det ble mer og mer tydelig at Ukraina siktet mot en assosieringsavtale med EU.

5.7 Assosieringsavtale eller Tollunionen

Bilde 1

(Bildet er tatt av meg den 18. februar 2014 på Maidan i Kyiv)

²⁶⁵ ibid., s.34

²⁶⁶ ibid., s.34

Den tidligere ukrainske presidenten Leonid Kutsjma sa allerede i 2011 at Viktor Janukovytsj ville bli nødt til å ta et valg. Fordi i motsetning til perioden da Kutsjma var president (1994-2005), var Russland nå sterkere. Det ville ikke være mulig å balansere lenger.²⁶⁷

I slutten av november 2013, måtte daværende president Janukovitsj velge mellom å skrive under en assosieringsavtale med EU eller bli med i Tollunionen. Han hadde balansert mellom de to siden han ble president i 2010, men det kom et punkt da han måtte bestemme i hvilken retning Ukraina skulle gå. Ved å balansere menes det her at selv om Janukovytsj gjorde det klart at Ukrainas militært sett hadde en blokkfri status,²⁶⁸ ble prosessen for en dypere økonomisk og politisk integrasjon i EU ikke stanset.

5.7.1 Ukraina som observatør i Tollunionen

Den 31. mai 2013 ble Ukraina også observatør i Tollunionen. Før det hadde den ukrainske regjeringen foreslått en 3+1 løsning hvor Ukraina skulle være med, men bare delvis. Janukovytsj understreket at Ukraina var interessert i den økonomiske delen av integrering.²⁶⁹ Som nevnt er Tollunionen mål og hensikt økonomisk definert. Det kan tenkes at Janukovytsj ville unngå fullstendig medlemskap fordi han mente det innebar en politisk integrasjon som den ukrainske regjeringen ikke var interessert i. Selv om Russland lovet billigere gass om Ukraina skulle bli et fullstendig medlem,²⁷⁰ var det kun observatørstatus den ukrainske regjeringen var villig til å påta seg der og da.

Det at Ukraina først avviste medlemskap, og valgte å bli observatør, ble betraktet av Russland som et ønske om «å vende tilbake» til en Euroasiatisk integreringsprosess, som Putins rådgiver Sergej Glazjev sa etter at Ukraina ble observatør.²⁷¹ Ukrainas medlemskap hadde vært sterkt ønskelig fra Russlands side. Carol R. Saivetz begrunner det med to årsaker: Den ene geopolitisk og den andre økonomisk. Når det gjelder geopolitikk har Russland ambisjoner om å bli en global makt, men for å bli det må landet bli en regional stormakt.²⁷² Tollunionen med Ukraina som medlem kunne bidratt til dette.

---

²⁶⁷ Gazeta.ua, «Kutsjma o vstuplenii v Tamozhennyj sojuz: Janukovitsja zastavjat sdelat vybor.» http://gazeta.ua/ru/articles/politics/_kuchma-o-vstuplenii-v-tamozhennyj-soyuz-anukovicha-zastavyat-sdelat-vybor/378927?mobile=true Lest: 01.10.15

²⁶⁸ TSN, «Janukovytsj pidpysav vidmovu Ukrainy vid NATOю» <http://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-pidpisav-vidmovu-ukrayini-vid-nato.html> Lest 13.06.15

²⁶⁹ Zerkalo Nedeli, «Rossija ne soglasjaetsja na "polovintsjastij" status Ukrainy v Tamozhennom sojuze.» <http://zn.ua/POLITICS/rossiya-schitaet-cto-ukraina-ne-mozhet-byt-napolovinu-v-tamozhennom-soyuze-119623.html>, Lest 14.10.15

²⁷⁰ ibid.

²⁷¹ Video, «Putin ustami Glazeva postavil Ukraine ultimatum» <https://www.youtube.com/watch?v=RT3CSZ0690M>, 13.06.15

²⁷² Saivets, «The ties that bind?» s.402

Den økonomiske årsaken gjelder primært Ukrainas eierskap over gass-transittsystemet som går til Europa, som Russland ville være med på å kontrollere. Da Janukovytsj ble president i 2010, mente mange i Vesten at det ville bidra til bedre relasjoner med Russland.²⁷³ På den ene side, ble det et nærmere samarbeid mellom de to landene, men på den andre siden, gikk Janukovytsj ikke med på å strekke seg lengre enn til Kharkiv-avtalen, som i seg selv bidro til en redusert nasjonal sikkerhet og større avhengighet av den store naboen. Allerede i 2008 påsto det russiske nasjonale sikkerhetsrådet at Russlands interesser som energimakt ville bli imøtekommet hvis det ukrainske gass-transittsystemet ble tatt over av et internasjonalt konsortium som Gazprom kunne delta i. To år senere sa Alexey Miller, som er konsernsjef i Gazprom, at Ukraina vil måtte avstå sitt gasstransittsystem til Gazprom. Ukraina nektet å gå med på det. Hvis det skulle skje, ville det i praksis være russisk og ikke lenger ukrainsk, mener Saivets.²⁷⁴

En kan si at den geopolitiske årsaken henger sammen med den økonomiske. Å ha kontroll over gasstransitt-systemet ville automatisk økt Russlands innflytelse over det østlige Europa, og dermed innfridd geopolitiske ambisjoner, og ikke minst økt Russlands inntekter fra energisektoren. Russland er fortsatt det landet som har størst kapasitet for å levere gass til Europa, men Europa har i de siste årene fått flere ulike gassleverandører. Som følge av milde vintre har også gassbeholdning økt.²⁷⁵ Dette viser Europas ønske om å bli mindre avhengig av russisk gass.

Å signere assosieringsavtalen med EU ville betydd reformering i Ukraina etter EUs mønster, og dermed reformer, effektivisering og diversifisering i energisektoren. Ukrainas forbruk av energi er ineffektivt. Teknologien i industrisektoren er gammel og forbruker mye energi. Modernisering er lite ønskelig fra russisk side²⁷⁶. Det vil først og fremst bety mindre avhengighet av russisk gass og dermed redusert innflytelse over Ukraina. Som det har vært diskutert tidligere, er gass Russlands myk tvang-ressurs overfor Ukraina.

5.7.2 Sommer-høst 2013: forløpet til en avgjørelse

Det var hele tiden klart at Janukovytsj ikke kunne signere både assosieringsavtalen med EU og bli medlem av Tollunionen. Dette ville først og fremst være i strid med Ukrainas WTO-medlemskap og forpliktelser overfor EU som var inngått tidligere.²⁷⁷ Heller ikke Tollunionen tillot dette. Samtidig kan man tenke seg at i et demokrati ville en demokratisk leder gått for

²⁷³ Et eksempel på det er gasskrisen i 2006 og 2009 mellom Russland og Ukraina som påvirket de europeiske landene også.

²⁷⁴ Saivets, «The ties that bind?» s.408

²⁷⁵ CIEP, Fact sheet, «Russian gas imports to Europe», s.3

²⁷⁶ Det er også en del ukrainske oligarker som utnytter dette systemet og dermed også er lite interessert i modernisering.

²⁷⁷ Loo & Elsuwege, «Competing Paths of Regional Economic Integration», s.423

en folkeavstemning i dette tilfellet, men som tiden har vist, var Janukovytsj en lite demokratisk leder.²⁷⁸

Janukovytsj skrev ikke under assosieringsavtalen den 28. november 2013 i Vilnius. Et klart signal om dette kom litt før den 21. november 2013, da den ukrainske regjeringen stanset forberedelser til undertegnelsen av assosieringsavtalen. I tillegg hadde Janukovytsj-regjeringen bestemt seg for å gjenopprette kontakt og dialog med Russland og med andre land i Tollunionen for å forsterke og bevare landets økonomiske potensial.²⁷⁹

Denne beslutningnen fant imidlertid ikke sted over natten. Den økonomiske situasjonen i Ukraina presset landet til nye reformer og utvikling på den ene siden, og eliten hadde sine økonomiske interesser på den andre siden. Selv om det ytre presset var tydelig fra sommeren av, var det dermed et indre press som var like viktig. I denne oppgaven ser jeg på Russlands handlinger og retorikk og i hvilken grad kan de betraktes som hard eller myk makt, eller myk tvang. Selv om EU er en del av det ytre presset, skal det indre presset i form av den økonomiske situasjonen og elitens interesser, samt Janukovytsj's personlige ambisjoner, ikke undervurderes.

I juli 2013, på en pressekonferanse i Kyiv avholdt i forbindelse med feiringen av 1025 års jubileet for Vladimir den Stores dåp og kristningen av Kievriket, snakket Putin om at det var nettopp her i Kyiv at valget ble tatt *для всех нас, для всего нашего народа* (i entall).²⁸⁰ Videre forklarte han at selv om det i dag fantes hviterussere, ukrainere og andre folk, og at disse må respekteres, så har vi (ukrainere, hviterussere, russere) felles åndelige verdier som gjør oss til «*единый народ*». I talen roste han Ukraina og ukrainere som jobbet for Det russiske imperiet, og understreket hvor viktig Ukraina hadde vært for Sovjetunionen når det gjaldt produksjon, kultur og demografi. Etter å ha hevet stemmen påpekte Putin at Ukraina og Russland hadde en felles historie, et felles transportsystem, et felles energi- og elektrisitetssystem, og dyptgående samarbeid i viktige grener av økonomien. Bare ved å forene krefter kunne Russland og Ukraina sammen være konkurransedyktige. Samtidig sa Putin: «*Vi skal respektere ethvert valg som det ukrainske folket og den ukrainske staten gjør*». Etter å ha snakket om Tollunionen og dens positive utvikling, gjentok han at ethvert ukrainsk valg skal respekteres.²⁸¹

---

²⁷⁸ Den 16. januar 2014 underskrev Janukovytsj udemokratiske lover som fikk stor kritikk av Vesten, den ukrainske opposisjonen og sivilsamfunnet. (<http://www.interfax.ru/world/352289>, Lest 11.06.15)

²⁷⁹ Zerkalo Nedili, «Janulovytsj ne pidpysav Ugodu pro asotsiatsiju na samiti u Vilnusi.» <http://dt.ua/POLITICS/ukrayina-ne-pidpysala-ugodu-pro-asociaciyu-na-samiti-u-vilnyusi-132821.html> Lest: 12.06.15

²⁸⁰ Video, «Putin konferentsyja 27 ijulja 2013, Kiev» <https://www.youtube.com/watch?v=Eys9f8uCKYA>, Lest: 13.06.15

²⁸¹ *ibid.*

To dager etter Putins besøk i Kyiv ble det innført forbud mot import av den ukrainske sjokoladen «Roshen», som eies av den daværende proeuropeiske oligarken og nåværende presidenten av Ukraina, Petro Porosjenko. Fabrikken fikk ikke noen advarsel fra sine russiske motparter om dette på forhånd.²⁸² Det var en tydelig reaksjon fra Moskva angående Ukrainas forlovelse med EU. Importforbud er en type økonomisk sanksjon som er en myk tvangressurs. Begrunnelsen fra russisk side var oppdagelse av en angivelig kvalitetsreduksjon i produksjonen. Det var indirekte respons på Ukrainas tettere forhandlingsprosess med EU. En måned tidligere avviste Russland å forlenge den tollfrie leveringskvoten på ukrainske rør. Dette ble en sterk påkjenning for selskapet Interpipe som er eid av den pro-europeiske oligarken Viktor Pintsjuk.

Sanksjonene rammet hardt. Man må huske på at det i Ukraina ikke bare er folket som har ulik mening når det gjelder politisk retning, men at også eliten ser ulikt på Ukrainas fremtid. Eliten i Ukraina er representert av en rekke oligarker og innflytelsesrike folk. Ifølge hovedredaktøren i TVi, Vitalij Portnikov, kan de følgende personene betraktes som Russlands-tilhengere: Tidligere leder for presidentens administrasjon, Viktor Medvedtsjuk, og representant for «Rosukrenergo» gruppen, Sergej Levotsjkin, som også var leder for presidentenes administrasjon, gass og oljeoligarken, Dmyro Firtasj, og daværende vise-statsminister Jurij Bojko. «*В принципе Россия старается сделать все возможное, чтобы ослабить тех, кого она не считает в украинской политической элите своими союзниками*», mener Portnikov.²⁸³

I august 2013 kom det enda en uttalelse fra Kreml om Ukrainas forestående retningsvalg: «*We are preparing to tighten the customs regime just in case Ukraine takes the suicidal step of signing an agreement of association with the EU*», hevdet Putins økonomiske rådgiver, Sergei Glazev.²⁸⁴ Uttalelsen kan betraktes på to måter. Den første er økonomisk betinget. Russland hevdet at den ukrainske økonomien ville tape mye hvis Ukraina underskrev avtalen med EU.²⁸⁵ Den andre måten å betrakte Glazevs uttalelse på, er å se det som et varsku om politiske konsekvenser. Altså, at Russland ville endre forholdet til Ukraina i negativ retning.

---

²⁸² BBC, «Rossija zapretila ukrainskije konfety "Roshen".»
http://www.bbc.com/russian/russia/2013/07/130729_roshen_russia_ban, Lest: 13.06.15

²⁸³ ibid.

²⁸⁴ Sputnik, «Kremlin warns Kiev Over 'Suicidal' Ukraine-EU Trade Deal.»
<http://sputniknews.com/russia/20130819/182849320.html#ixzz3d933Axt4> Lest: 15.06.15

²⁸⁵ RIA Novosti, «Ukrainu pri sbliženii s ES zjdet defolt, stsjetaet ekspert.»
<http://ria.ru/economy/20131004/967811077.html>.

De tyske økonomene Ricardo Giucci og Robert Kirchner mener at Russland ikke klarte å overbevise Ukraina om det gunstige ved å være medlem av Tollunionen. Dermed prøvde Russland å tvinge Ukraina til å bli det.²⁸⁶ En rekke hyppige møter mellom Janukovytsj og Putin, som fant sted høsten 2013, illustrerer dette: Den hemmelige middagen i Minsk 25. oktober 2013 og møtet i Sotsji to dager senere,²⁸⁷ samt et møte i Moskva den 9. november 2013.²⁸⁸ En kan bare spekulere i hva presidentene diskuterte, men man kan anta at agenda for møtene var Ukrainas fremtidige retningsvalg.

Ble Krim diskutert på disse møtene? Andrew Wilson nevnte på et foredrag i juni 2015 ved Universitetet i Oslo, at annekteringen av Krim var som en «kjepp i hjulene» for Ukrainas vestlige retningsvalg og at dette var kjent allerede i november 2013²⁸⁹. «Gulroten» var reduserte gasspriser og lån.²⁹⁰ Den ukrainske regjeringen ble lovet et lån fra Russland på 15 milliarder dollar. I avtalen som ble inngått den 17. desember 2013, fikk Janukovytsj-regjeringen den første delen på 3 milliarder.²⁹¹

I Minsk den 24. oktober 2013, på et møte innen SUS rammen, forsikret den russiske presidenten om at Russland verken var for eller mot Ukrainas valg. «*Det er ikke vår sak. Det er det ukrainske folkets suverene rett, den ukrainske ledelsen bestående av presidenten, parlamentet og regjeringen*», hevdet Putin da.²⁹²

Som begivenheter vinteren 2013 og våren 2014 beviser, var ikke Russland så likegyldig stilt som Putin hadde forsikret offentligheten om. Lukkede møter, «gulrøtter og stokker», importforbud, tvetydige og likegyldige uttalelser fra Russland er alle gode eksempler på myk tvang-politikk når det gjelder Ukrainas valg. Tor Bukkvoll hevdet at Ukrainas mulige medlemskap i Tollunion ville bli et «unhappy marriage». Dette understreker uviljen fra ukrainsk side mot press fra Russland. Russland viste seg derimot som en meget pågående beiler.²⁹³

---

²⁸⁶ Åslund, «Ukraine's choice» s.10

²⁸⁷ TSN, «Janukovytsj z Putinym vyrisjly prodovzjyty neformalnu zustritsj u Sotsji.» <http://tsn.ua/politika/yanukovich-z-putinim-virishili-prodovzhyti-neformalnu-zustrich-u-sochi-317416.html> Lest: 16.06.15

²⁸⁸ Korrespondent.net «MZS Ukrainy zrobylo zajavu z pryvody zustritsji Putina i Janykovytsja.» <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3206821-mzs-ukrainy-zrobylo-zaiavu-z-pryvodu-zustrichi-putina-i-yanukovycha> Lest: 15.06.15

²⁸⁹ Etter mitt spørsmål om kilden til informasjonen, var svaret at den kommer fra bekjente i Moskva.

²⁹⁰ Andrew Wilson, seminar juni 2015

²⁹¹ Zerkalo Nedili, «Rosija poobitsjala Janukovytsju tsjergovi 2 mlrd.dol. vzje na tsjomu tyzjni.» <http://dt.ua/ECONOMICS/rosiya-poobicyala-yanukovichu-cherгови-2-mlrd-dol-vzhe-na-comu-tizhni-137601.html>, Lest: 14.10.15

²⁹² Vesti.ru. «Putin: my ne "za" i ne "protiv assotsjatsjii Ukrainy s Evrosojuzom".» <http://www.vesti.ru/doc.html?id=1146087> Lest: 15.06.15

²⁹³ Tor Bukkvoll sa dette på Nor-Sec konferansen som ble arrangert av YATA, 05.09.15

6 Annektering av Krim i 2014: Fra myk tvang til hard makt. Hvordan og hvorfor?

Allerede fra midten av 1990-tallet var det flere som så på Krim som et politisk problematisk område for den ukrainske staten. Men ingen av de ulike scenarioene som ble fremmet den gang skulle forutse det som skjedde i februar-mars 2014. Derimot skrev flere for å advare om Russlands forsøk på å undergrave ukrainsk legitimitet på Krim, og for å påpeke at Krim er et område hvor Russlands innflytelse økte, og hvor frø for separatistiske stemninger ble spredd. Spesielt etter at Janukovytsj ble president ble Ukrainas nasjonale sikkerhet satt på spill med at antallet russere i ukrainsk SBU økte, og Russlands leie av Svartehavsflåten ble forlenget til 2042.²⁹⁴

I dette kapitlet vil jeg beskrive hvordan Russlands *sootchestvenniki*-politikk artet seg før annekteringen, siden et av argumentene for annektering var beskyttelse av landsmenn (sootetsjstvenniki). Det utelates å se på ulike pro-russiske NGOer, som økte betraktelig etter oransjerevolusjonen, fordi dette er mindre relevant for oppgaven, selv om det er et tema som kunne være interessant å se nærmere på. Deretter vil jeg se på Euromaidan og Krim myndighetenes- og politikernes reaksjoner på situasjonen i Kyiv fra desember 2013 og hvilke meldinger som ble gitt fra dem til halvøyens befolkning og samtidig til resten av Ukraina.

Deretter beskrives det hvordan Krim, ifølge mine kilder, ble okkupert og så annektert av Russland i løpet av februar-mars 2014 ved hjelp av hard makt. Gjennomføring av den såkalte folkeavstemningen, som ble framskyndet to ganger, var viktig for å legitimere annekteringen. Siden Krim ble annektert for over ett år siden, kommer det stadig ny informasjon om forverring av menneskerettighetssituasjonen på halvøyen, noe jeg også kommer til å ta hensyn til i dette kapitlet. Trusler, begrensinger, bortføring og fengsling er brukt for å bli kvitt opposisjonen på Krim. Selv om det ikke finnes et entydig svar på hvorfor Krim-halvøyen ble annektert i 2014, vil jeg gjennom ulike teorier og meninger drøfte mulige årsaker som kan forklare dette.

Før jeg begynner med drøftingen, vil jeg forklare noen begrep som kommer til å bli nevnt i dette kapitlet.

- Selvforsvarsstyrkene som senere blir kalt Krim's selvforsvarsstyrker (på russisk: самооборона, крымская самооборона, народное ополчение) ble dannet av

---

²⁹⁴ Roslycky, «Russia's smart power in Crimea», 299-316

representanter fra de lokale pro-russiske organisasjonene, kazakov og spesialavdelinger av interne styrker.²⁹⁵

- Grønne menn (på russisk: зеленые человечки) var russiske soldater i uniform uten offisielle merker.
- Banderovtsy er folk som ifølge Russland, er ukrainske erkenasjonalister som samtidig er russofober. De ble også kalt for nazister eller fascister av Russlands ledelse.
- Berkut var frem til februar 2014 en avdeling for spesialoperasjoner. Berkut var ansvarlig for å holde borgerlig sikkerhet og forhindre organisert kriminalitet.

6.1 Sootetsjstvenniki-politikken

Kan Russlands *sootetsjstvenniki*-politikk regnes som en ressurs for å oppnå innflytelse og en slags kontroll over de statene hvor det bor mange russiske landsmenn? Altså en ressurs for innflytelse i det *nære utland*, slik det kalles av det russiske utenriksdepartementet?

Siden Sovjetunionens oppløsning har temaet om Russlands landsmenn utenfor Russland vært åpent og under diskusjon. Ca. 25 millioner russere ble borgere av andre post-sovjetiske land etter Sovjetstatens avgang. Totalt sett var det i Ukraina at det tallmessig bodde flest russere utenfor Den russiske føderasjonens grenser. Ifølge en folketelling fra 1989 bodde det ca. 9 millioner russere i Den ukrainske sovjetiske republikken.²⁹⁶ Dette utgjorde da ca. 22 prosent av befolkningen. Et godt eksempel på en prosentmessig høyere befolkningssammensetning er de Baltiske landene, spesielt Latvia og Estland. For eksempel utgjorde etniske russere i Latvia ca 34 prosent av befolkningen i 1989.²⁹⁷

Sovjetstaten ble oppløst i 1990 og mange russere flyttet enten ut eller ble værende de og adapterte seg i de nye uavhengige statene. På begynnelsen av 1990-tallet fikk russere i Latvia og Estland vanskeligheter med å få statsborgerskap i disse landene, noe som påvirket Russlands landsmennpolitikk der. Angående Krim var det snakk om et territorium hvor det bodde etniske russere, og ikke om brudd på deres rettigheter i Ukraina.²⁹⁸ I motsetning til de baltiske landene hadde ikke russere i Ukraina vanskeligheter med å bli ukrainske statsborgere. Den ukrainske statsborgerskapspolitikken var tvert i mot meget inkluderende og åpen.

²⁹⁵ Lukinova, «Krymskij zakolot: sjtsjo lysjylosja za kadrom.» <http://tyzhden.ua/World/131779> Lest: 15.06.15

²⁹⁶ Vseukrainskij perepys naseleennja, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> Lest: 03.07.15

²⁹⁷ Petersone, *Russeres situasjon*, s.11

²⁹⁸ Kolstoe, *Russians in the Former Soviet Republics*, 280-281

Etter regjeringsskiftet i Russland i 1999 fikk politikken i forhold til landsmenn i utlandet oppmerksomhet og betydning i russisk politikk, selv om det hadde gått over tjue år siden Sovjetunionens oppløsning, og det faktum at det forble mange russere i de post-sovjetiske landene er mindre betent enn det var de første årene etter oppløsningen av Sovjetunionen. På en kongress viet til sootetsjstvenniki som ble holdt i 2001 understreket Putin at staten hadde gjort altfor lite angående spørsmålet om landsmenn som bor i utlandet. Det ble også nevnt at landsmenn i utlandet kunne hjelpe Russland i dialogen med utenlandske partnere for utvikling av næringslivet.²⁹⁹ Det vil si landsmenn ble sett på som en økonomisk gunstig ressurs for Russland.

I oversikten over Den russiske føderasjonens utenrikspolitikk fra 2007 under delkapittelet om forsvar av landsmenns interesser i utlandet står det følgende:

*«Для новой России, особенно в связи с тем, что в результате распада СССР за пределами страны оказались десятки миллионов наших людей, защита интересов соотечественников является естественным приоритетом внешней политики, значение которого будет только возрастать.»*³⁰⁰

Dette viser Russlands vilje til å satse og utvikle landsmenn-politikken. «*Russia will protect its citizens wherever they are*», sa Medvedev i et TV-intervju i 2008, men dette er ikke noe nytt, som Sherr sier.³⁰¹ En militær doktrine fra 1993 er det første offisielle dokumentet hvor det sies: «undertrykkelse av rettigheter, friheter og legale interesser til borgere av Den russiske føderasjonen i utlandet» er en av de vesentligste, eksisterende og potensielle ytre farer for Den russiske føderasjonen.³⁰²

Igor Zevelev mener at Moskva alltid har sett på beskyttelse av rettigheter og interesser for sine landsmenn ikke som et mål, men som et verktøy for å dominere på den post-sovjetiske delen av verden. Ifølge Zevelev har Moskva beholdt landsmannspolitikken på den utenrikspolitiske agendaen fordi den er viktig, men Moskva har aldri sett på den som en hovedprioritet. Et godt eksempel på det er en gassavtale med Turkmenistan som ble inngått til tross for at Turkmenistan i 2003 gikk ut av avtalen om dobbelt statsborgerskap som

---

²⁹⁹ Video, Vsemirnyj kongress, «Vystuplenije Prezidenta Rossii.» <http://vksrs.com/info/2001/10/11/-vystuplenie-prezidenta-rossii-vladimira> Sett: 02.07.15

³⁰⁰ MID, «Obzor vnesjnej politiki Rossijskoj Federatsii» http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/3647DA97748A106BC32572AB002AC4DD Lest:02.07.15

³⁰¹ Sherr, *Hard diplomacy*, s.59

³⁰² Voennaja doktrina 1993: https://vk.com/doc11091530_134549049?hash=dbd9b6e095782896aa&dl=28aabb49a7217e1962, Lest: 03.07.15

Russland har med en rekke post-sovjetiske land.³⁰³ Dette viser at Russland er pragmatisk og ikke prinsipiell i sine handlinger.

Interessant nok nevner også Zevelev i artikkelen sin fra 2008 begivenheter på Krim i 1994. Grunnen til at Russland ikke støttet et løsrivelsesforsøk eller kravet om utvidelse av autonomirettigheter på Krim i 1994 den gang, er at Russland er en føderal stat. Det ville ha oppstått alvorlige problemer som er knyttet til krav av noen områder (Tsjetsjenia) innenfor Den russiske føderasjonen. For å bevare Russlands territorielle enhet, har både Jeltsin og senere Putin ikke kunnet direkte forhindre Ukrainas statsdannelse.³⁰⁴

Nå som Russlands føderative system i realiteten er sentralisert og Tsjetsjeniaproblemet er løst til en viss grad, var det derimot ikke så problematisk for Russland med tanke på innenrikssituasjonen å mobilisere og direkte støtte de pro-russiske kreftene for annekteringen av Krim.

Begivenhetene i Ukraina viser uansett at landsmenn-politikken er et strategisk verktøy som ble benyttet av Russland for å blant annet annektere Krim-halvøyen. Spørsmålet som da melder seg er: Var rettighetene til russiske landsmenn brutt slik at Russland måtte beskytte dem? I følge Valentina Matvienko³⁰⁵ var det den ustoppelige volden i Ukraina som var grunnen til denne bestemmelsen. Det interessante er at, i det Matvienko omtaler Ukraina som en suveren stat, så sier hun at Russland er nødt til å beskytte folk som bor i grenseområdene og at Russland er klar for å støtte landsmenn på Krim.³⁰⁶ Før dette hadde Putin den 19. Desember 2013, altså før Janukovitsj flyktet til Russland, forsikret om at militær makt ikke kom til å bli brukt på Krim for å beskytte russiske landsmenn.³⁰⁷

6.1.1 Russisk pass

Allerede på midten av 1990-tallet, da de pro-russiske stemningene på Krim var på sitt høyeste, beskyldte Kyiv Russland for distribusjon av russiske pass. Dette førte til stenging av det russiske konsulatet i Simferopol. Konsulatet ble gjenåpnet i 1999.³⁰⁸ Man så da en sterk reaksjon fra ukrainsk side.

---

³⁰³ Unntaket er de Baltiske landene, men selv der finnes det eksempler på en mer pragmatisk enn prinsipiell holdning. Zevelev, http://www.globalaffairs.ru/number/n_10265, Lest: 03.07.15

³⁰⁴ *ibid.*,

³⁰⁵ Leder for Det russiske føderasjonsrådet

³⁰⁶ Life News, «Sovet federatsii RF odobril obrasjtsjenie Putina o vvedenii vojsk na Ukrainu.»

<http://lifenews.ru/news/128177>, Lest: 23.04.15

³⁰⁷ Video, Komsomolskaja pravda, «Press-konferentsija Prezidenta Rossijskoj Federatsii Vladimira Putina.»

<http://www.kp.ru/radio/stenography/91321/>, Lest: 21.04.15

³⁰⁸ FOI, «Crimea after the Georgian Crisis.» 34

Neste anklage fra Ukraina kom etter Georgiakrigen i 2008, hvor Russlands grunnlag for å starte militæroperasjon i Sør-Ossetia var beskyttelse av russiske statsborgere.

Ukrainas daværende utenriksminister, Volodymyr Ohryzko, anklaget Russland for utdeling av russiske pass på Krim. Ifølge daværende president Viktor Jusjtsjenko ble saken undersøkt av Ukrainas riksadvokat, og det ble avdekket 1300 tilfeller av ulovlig utdeling av pass. De som fikk russiske utenrikspass var ansatte på den russiske delen av flåten i Sevastopol. Siden de ble russiske statsborgere, måtte de gi tilbake de ukrainske passene, sa Jusjtsjenko.³⁰⁹ Den ukrainske grunnloven forbyr dobbelt statsborgerskap. Det finnes imidlertid ikke direkte bevis for masseutdeling av russiske pass på Krim. Antallet av ulovlig beholdning av to pass er ukjent. Det antas å være et sted mellom 6000 og 170 000.³¹⁰ Som man ser er differansen mellom disse to tallene stor. Ifølge en lokal ekspert er det omtrent 40 000 som har både ukrainsk og russisk pass. De fleste av dem ble delt ut tidligere til pensjonister som hadde jobbet på Svartehavsflåten. Hovedgrunnen var økonomisk: For å få høyere pensjon.³¹¹

På den ene siden kunne massedistribusjon av russiske pass på Krim bli oppdaget fort. Befolkningstallet på Krim er på over to millioner. På den andre siden, det faktum at det i det hele tatt har foregått tilsier at Russland har vært interessert i å sikre seg enda et fotfeste på Krim.

6.1.2 «Russkij mir»

Som et resultat av Putins forordning fra den 21. juni 2007, ble fondet «Russkij mir» dannet. Fondets formål er popularisering av russisk språk som et viktig element av den russiske kulturen. *Russkij mir* støtter opplæringsprogrammer i russisk språk i Russland og i utlandet. Ut ifra fondets ideologibeskrivelse, kan en se at grensene til hvem som er en del av *Russkij mir* er vide. Det er ikke bare etniske russere, russiske borgere, sootetsjestvenniki som er en del av den russiske verden, men også utenlandske borgere som snakker eller studerer russisk språk og interesserer seg for Russland. Fondet samarbeider blant annet med Den russisk-ortodokse kirken og andre NGOer.³¹² Ved hjelp av dette fondet skulle sootetsjestvennikipolitikken settes ut i livet og det russiske språket og kulturen spres og fremmes over hele

---

³⁰⁹ UNIAN, «Masova rozdatsja rosijskykh pasportiv u Krymu ne taka vzje j masova.» <http://human-rights.unian.ua/165147-masova-rozdacha-rosiyskih-pasportiv-u-krimu-ne-taka-vje-y-masova.html> Lest: 09.06.15

³¹⁰ Roslycky, «Russia's smart power in Crimea», 308

³¹¹ FOI, «Crimea after the Georgian Crisis.», 35

³¹² Russkij mir, «O fonde» <http://russkiymir.ru/fund/> Lest: 29.05.15

verden. Landsmenn ville også brukes som ressurs, ifølge Putin, til å hjelpe deres hjemland å føre dialog med utenlandske partnere.³¹³

Ifølge teorien om myk makt kunne et slik konsept betraktes som en myk makt-ressurs, men det faktum at «Russkij mir» er skapt av den russiske staten gjør bildet mer komplisert. Det er nevnt tidligere at ifølge Nye styres ikke myk makt av staten, i motsetning til hard makt. Den myke makten kan bli påvirket av statens oppførsel (med tanke på bruk av hard makt), men isolert sett skal den ikke styres av staten. Hvis den ikke kan betraktes verken som myk eller hard makt-ressurs, kan den da betraktes som myk tvang ressurs? Ifølge Sherrs definisjon av myk tvang er ikke «Russkij mir» en myk tvang ressurs. Russland har en annen oppfatning av myk makt, og ifølge den er staten viktig og til og med nøkkelaktør.³¹⁴

Teoretisk sett er «Russkij mir» et bindeledd som hjelper å knytte sammen ulike sosiale lag og folk fra Europa og Asia. Andrej Tsygankov mener at konseptet i praksis er et mislykket prosjekt:

«Концепция не помогла сохранить близость России землям, на которых живет другая часть большого русского народа, в основном разделяющего все основные русские ценности. Что же тогда говорить о других частях мира в Евразии и за ее пределами?»³¹⁵

Først når «Russisk mir» -kjernen blir sterkere, vil den kunne lykkes i sine utenrikspolitiske formål, hevder Tsygankov. Tsygankov støtter med andre ord konseptet som idé og maktressurs, men er kritisk til måten den virker på.

Kunne virkemiddelet «Russkij mir» vært mer vellykket om det hadde vært opprettet tidligere? Det tar tid til å oppnå myk makt ifølge Nye. Effekten kunne kanskje ha vært sterkere om konseptet hadde vært opprettet tidligere. På samme tid ser man helt klart at det var den russiske staten som tok initiativet og ikke samfunnet. Dermed er konseptet ikke en ren myk makt-ressurs fordi den ble skapt av staten, og derfor kan man kanskje anta at den heller ikke «produserer» myk makt.

---

³¹³ Sherr, *Hard Diplomacy*, 73

³¹⁴ *ibid.*, 87

³¹⁵ Tsygankov, «Na Zapade slozjysja konsensus otnositelno Rossii-agressora»

http://rusvesna.su/recent_opinions/1422287772 Lest 30.01.15

6.2 Euromaidan, media og truende meldinger fra Krim

Euromaidan, som startet i Kyiv den 21. november 2013, var først og fremst en reaksjon på avbrytelsen av avtalen mellom EU og Ukraina.³¹⁶ Reaksjoner på det som foregikk i hovedstaden brøt ut på Krim først i begynnelsen av desember 2013. Men nesten ingen av Ukrainas medier dekket meldingen fra Sergej Smoljaninov, representant for Sevastopol rådhus, som ba Putin om å gå inn med militære styrker i Ukraina.³¹⁷ Ukrainske medier var opptatt av Euromaidan, mens visse kretser på Krim begynte å reagere på begivenheter i Kyiv.

Verhovna rada på Krim inntok en anti-maidan posisjon og henvendte seg til folket ved å melde følgende: «*Заверяем вас, что не отдадим Крым на растерзание оголтелых «евроинтеграторов», неонацистов и русофобов.*»³¹⁸ Daværende formann for Krims ministerråd, Anatolij Mogiljov, uttrykte sin negative holdning til Euromaidan og understreket at Krim er en stabil region, og at det som skjer i Kyiv ikke kommer til å skje på Krim.³¹⁹ Ifølge et intervjuobjekt som bodde på Krim på denne tiden, Andrij Ivanets, foregikk det i desember en slags oppisking av en psykose: Først måtte befolkningen bli redd for å kunne gjennomføre det som ble gjennomført i februar-mars.³²⁰

Sergej Sjuvalnikov, folkerepresentant for partiet «Russkoje jedinstvo»³²¹, påsto at hvis opposisjonspartiet «Svoboda»³²² fikk makten, så kommer han til å innkalle til en folkeavstemning om å endre Krims status og bli medlem av Den russiske føderasjonen.³²³ Krims ledelse fortsatte å uttrykke uro angående Euromaidan. Allerede den 11. desember 2013, da Viktor Janukovytsj fortsatt var president, kom det en offisiell henvendelse fra presidiet i Krims øverste sovjet, som da var ledet av Vladimir Konstantinov.³²⁴ I henvendelsen ble det hevdet at det som skjer i Kyiv først og fremst kom til å berøre Krims autonomistatus og at innbyggerne på Krim ville bli fratatt retten til å snakke, skrive og studere på russisk.³²⁵ Som det er beskrevet i kapittel 4, ble Krims autonomistatus innenfor

---

³¹⁶ Det er flere faktorer som bidro til at Maidan nummer to oppsto og ble værende i flere måneder, men det er et tema i seg selv som jeg ikke fokuserer på i oppgaven.

³¹⁷ Lukinova, «Krymskij zakolot: sjtsjo lysjylosja za kadrom.» <http://tyzhden.ua/World/131779> Lest: 15.06.15

³¹⁸ Krymskaja pravda, «Ne otdadim Krym neonatsystam i rusofobam.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2013/12/10/ne-otdadim-krym-nacistam-i-rusofobam> Lest: 21.06.15

³¹⁹ Krymskaja pravda, «Krym – territorija stabilnosti, i "Majdanov" my ne dopustim.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2013/12/11/krym---territoriya-stabilnosti-i-majdanov-my-ne-dopustim> Lest: 21.06.15

³²⁰ Intervju med Andrij Ivanets

³²¹ Partiet «Russkoje Jedinstvo», hadde 3 av 100 representanter i det krimiske parlamentet etter valget i høst 2010. Det var Sergej Aksenov, Sergej Tsekov, Sergej Sjuvajnikov. De to sistnevnte var aktive i Krims politikk på 90-tallet og er nevnt i begivenheter i 1994 som er beskrevet i kapittel 4.

³²² Sjuvalnikov kalte partiet for et fascistparti. «Svoboda» er et nasjonalistisk parti, men ved parlamentsvalget i høst 2014 fikk kun 4,71% av stemmene, og kom dermed ikke inn i Radaen.

³²³ Nepokorennij Krym, «Novosti, vtornik, 3 dekabnja.» <http://www.freetavrida.org/?p=2492> Lest: 23.06.15

³²⁴ I dag er Konstantinov formann i Gosudarstvennyj sovjet respubliki Krym.

³²⁵ Krymskaja pravda, «Krymtsijane otstoim nasju sudbu.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2013/12/12/krymchane-otstoim-nashu-sudbu> Lest: 23.06.15

Ukraina begrenset etter begivenhetene i 1994. Det vil si at det meste måtte godkjennes i Kyiv før det ble satt i gang på Krim. Også gjennomføring av en folkeavstemning må først godkjennes i Kyiv før den kan bli gjennomført på Krim ifølge ukrainsk lov.³²⁶

Når det gjelder språkspørsmålet, er det en sak som berører folkets identitet. Siden de fleste på Krim er russisktalende og etniske russere, ville det å gå over til ukrainsk språk vært et problem. Et viktig historisk poeng her er at Krim ble en del av Den ukrainske republikken i 1954. Det vil si at den ikke var en del av den opprinnelige ukrainske *korenizatsija*-politikken som er beskrevet i kapittel 3. Og siden Ukraina ble uavhengig i 1991, har det ikke vært noen stor ukrainiseringspolitikk på halvøya. Ukrainsk har etter uavhengigheten vært det eneste offisielle språket i Ukraina, men det har ikke hindret folk i å bruke russisk. En feiltakelse ble gjort av Radaen den 23. februar 2014, da den fattet vedtak om å avskaffe Kolisnetsjenko-loven³²⁷. Loven hadde vært i bruk siden juli 2012 og, ifølge loven er det mulighet for tospråklighet i regioner hvor en nasjonal minoritet utgjør mer enn 10 prosent av befolkningen.³²⁸ Selv om Oleksandr Turtsjynov, som midlertidig utførte presidentenes oppgaver frem til Petro Porosjenko ble valgt, ikke skrev under Radaens bestemmelse,³²⁹ ble skaden påført, noe som også påvirket folks meninger både på Krim og i andre deler av Ukraina.

Det som foregikk på Krim i desember 2013 fikk ikke oppmerksomhet i de sentrale ukrainske mediene. Ingen av disse påstandene ble tatt på alvor. I løpet av Ukrainas uavhengighet har mange blitt vant til den pro-russiske siden blant Krims politikere, men ingen forutså at dette kom til å ende med okkupasjon og annektering av Krim.³³⁰

I januar ble det imidlertid færre ord og flere handlinger. Enda en gang kom det meldinger fra Krims Rada om uenighet angående det som foregikk på Maidan og hvorvidt det kunne anses som et forsøk på å styrte regjeringen i Kyiv.³³¹ Allerede i slutten av januar begynte det å dannes frivillige borgervernorganisasjoner (rus. крымские добровольные дружины) som senere ble kalt for selvforsvarstyrker (rus. местная самооборона) for å

---

³²⁶ Spektor, «Referendum 16 bereznja 2014 roku v Krymu: tekhnitsjni ta jurydytsjni aspekty jogo provedennja.» <http://spektor.ua/uk/article/referendum-16-marta-2014-goda-v-krmu-tehnicheskije-i-yuridicheskije-aspekt-ego-provedeniya/>, Lest: 06.08.15

³²⁷ Vadym Kolisnetsjenko fra Regionenes parti var forfatter av språkloven.

³²⁸ Ukrajinska pravda, «Rada skasovala movnyj zakon Kolesnitsjenka.» <http://www.pravda.com.ua/news/2014/02/23/7015948/>, Lest: 22.06.15

³²⁹ Korrespondent, «Turtsjynov vidmovyvsja pidpysaty risjennja Rady pro skasuvannja zakonu pro movy.» <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3314338-turchynov-vidmovyvsia-pidpysaty-rishennia-rady-pro-skasuvannja-zakonu-pro-movy> Lest: 22.06.15

³³⁰ Lukinova, «Krymskyj zakolot: sjtsjo zalysjylos za kadrom.» <http://tyzhden.ua/World/131779> Lest: 18.06.15

³³¹ Gordon, «Krymskije deputaty ne budut priznavat «majdannije resjenija.»» <http://gordonua.com/news/maidan/Krymskie-deputaty-ne-budut-priznavat-resheniya-Narodnoj-Rady-6703.html> Lest: 22.06.15

hjelpe lokalt politi å holde orden. Disse besto av tidligere militære folk, «afgantsev»³³², store og kraftige menn, de som kunne yte motstand ifølge avisen *Krymskaja pravda*.³³³

Tilhengere av Euromaidan var også på Krim. og ble ofte kalt for banderovtsy.³³⁴ En artikkel datert 23. januar 2014 i en lokal avis *Krymskaja pravda* er et eksempel på hvordan lokal støtte for Euromaidan ble oppfattet. I artikkelen kan man lese hva slags språkbruk som ble brukt mot tilhengere av Euromaidan: «*Фашизм не пройдём!*», «*Бандеровцы, вон из Крыма!*», «*Позор!*».³³⁵ Også Mejlis som er den største krim-tatarske organisasjonen, støttet Euromaidan i Kyiv. De arrangerte fredelige demonstrasjoner for å støtte menneskerettigheter og ytringsfrihet, spesielt etter Yanukovytsj sitt vedtak av autoritære lover mot demonstranter den 16. januar 2014.

I sentrale ukrainske medier fokuserte man stort sett på tilhengere av Euromaidan på Krim. Når det gjaldt antimaidan på Krim, var det lite informasjon om det i sentrale ukrainske medier.³³⁶ Befolkningen på fastlandet visste lite om hva som egentlig foregikk på halvøyen.

Mangelen på informasjon før annekteringen av Krim spilte en viktig rolle. Når det kom meldinger fra de øverste myndighetene på Krim om at situasjonen der ville bli ustabil og livstruende hvis Janukovytsj mistet makten, ble angst fort spredt på halvøyen og befolkningen inntok en forsvarsposisjon. Det var ikke alle som trodde på informasjonen, men de som ikke trodde på den var i mindretall.

I februar ble samarbeid mellom de pro-russiske kreftene og sentrale tjenestemenn i Russland mer og mer synlig. «Slavjanskij antifasjistskij front» (SAF) ble dannet. Dens manifest ble underskrevet av «Ruskoje Jedinstvo», ortodokse og andre prorussiske organisasjoner. Det russiske partiet «Rodina» var også med. Dmitrjij Rogozin, som er Russlands visestatsminister, er en av bakmennene som trekker i trådene for partiet. Det ble også dannet en arbeidsgruppe i det russiske parlamentet som skulle se på Khrusjtsjov sine avtaler om innlemmelsen av Krim oblast til USSR.³³⁷

En annen bevegelse som «Stop Majdan», som hadde som mål å spre informasjon, ble synlig i februar 2014. Et ukrainsk samfunnspolitisk blad, *Tyzdenj*, antar at det var Putins rådgiver Vladislav Surkov som stod bak bevegelsen. Dette begrunnes med likhetstrekk med pro-kreml bevegelsen «Nasji» og Surkovs reise til Krim i februar. I løpet av sin reise hadde

³³² Et kallenavn for de som kriget i Afghanistan under Sovjetunionen.

³³³ Krymskaja pravda, «Krym gotov protivostojat boevikam Majdana.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2014/01/28/krym-gotov-protivostoyat-boevikam-majdana> Lest: 22.06.15

³³⁴ Intervju med Olga Skrypnyk

³³⁵ Krymskaja pravda, ««Ruskoje Jedinstvo» vytesnilo mestnykh klounov.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2014/01/23/russkoe-edinstvo-vytesnilo-mestnykh-klounov> Lest: 22.06.15

³³⁶ Lukinova, «Krymskij zakolot: sjtsjo zalysjlos za kadrom.» <http://tyzhden.ua/World/131779> Lest: 18.06.15

³³⁷ Svobodnaja pressa, «Antifasjistskij front Ukrainy.» <http://svpressa.ru/politic/article/82008/> Lest: 23.06.15

Surkov en rekke lukkede møter med Konstantinov, Mogiljov og ordføreren i Sevastopol, Vladimir Jatsuba.³³⁸ Dette bekrefter ikke at Surkov var med på å danne «Stop Maidan», men hans besøk og lukkede møter med Krims ledelse viser en tydelig russisk innvolvering på Krim.

Den 20. februar 2014 var Vladimir Konstantinov i Moskva på partigruppemøte i LDPR (Liberalno Demokratitsjeskaja Partija Rossii). Der snakket han om Krims status innenfor Ukraina, selv om hans tale inneholdt en slags advarsel til Ukraina angående Krim sin status³³⁹ hvis Janukovytsj skulle miste makten. «...сегодня Крым это одна из опор центральной власти. И если сегодня мы начнем этим заниматься, то погубим страну, потому что борьба идет не за Крым сегодня, а борьба идет за город Киев, и ни в коем случае потерять его нельзя» sa Vladimir Konstantinov.³⁴⁰ Var Krims status et slags ultimatum, eller en advarsel fra den russiskvennlige ledelsen på Krim i tilfelle det ble regjeringsskifte i Kyiv?

Tre dager senere, på en demonstrasjon i Sevastopol by, ble det valgt en ny ordfører, Aleksej Tsjalyj, som er russisk næringsdrivende. Dette valget var i strid med den ukrainske grunnloven, som oppgir at det er presidenten i Ukraina som skal velge byens ordfører.³⁴¹ Når det er sagt, er det viktig å påpeke at dagen før, den 22. februar, ble Viktor Janukovytsj avsatt av det ukrainske parlamentet samme dag som han rømte fra Ukraina. Samtidig ble det fastsatt en dato for valg av ny president. Ifølge artikkel 111³⁴² av den ukrainske grunnloven, kan dette tolkes som en ulovlig avsettelsesprosess fordi, for det første, var ikke alle prosedyrene overholdt og, for det andre, var antallet folkerepresentanter som stemte for forslaget under grensen som kreves av den ukrainske grunnloven, nemlig tre fjerdedeler eller 338 av 450 stemmer. Derimot fikk vedtaket om å avsette Janukovytsj støtte av 328 folkerepresetanter, det vil si 10 færre enn det grunnloven krever.

---

³³⁸ Lukinova, «Krymskyj zakolat: sjtsjo zalysyjlos za kadrom.» <http://tyzhden.ua/World/131779> Lest:18.06.15

³³⁹ «У нас единственный путь — у нас их не два и не три — это денонсация решения президиума ЦК КПСС о передаче Крыма. Одна страна передавала (Крым) другой стране в знак дружбы, вековой дружбы, той стране, которая сегодня называется Украиной. Что происходит с дружбой, мы видим. И если прекращает существование сама страна, то прекращают отношения все те акты, будет уже совсем другая политико-правовая история» (<http://ria.ru/world/20140220/996014223.html>, 24.06.15)

³⁴⁰ «Я бы не хотел этот вопрос жевать, потому что сегодня Крым это одна из опор центральной власти. И если сегодня мы начнем этим заниматься, то погубим страну, потому что борьба идет не за Крым сегодня, а борьба идет за город Киев, и ни в коем случае потерять его нельзя» (<http://ria.ru/world/20140220/996014223.html>, 24.06)

³⁴¹ Krymskaja pravda, «Sevastopol. Perezagruzka.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2014/02/25/sevastopol-perezagruzka> Lest: 24.06.15

³⁴² Verkhovna Rada, «Konstytutsija Ukrainy.» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page3>, Lest:14.11.15

På Krim ble annekteringsoperasjonen ble sett i gang. En tidligere borger av byen Kertsj, Stepan³⁴³, forteller hvordan han den 26. februar 2014 sammen med andre av byens borgere var vitner til ankomsten av russiske militære og militært utstyr, noen få pansrede personellkjøretøy, ti militære helikoptere, «grønne menn», og militære med burjatisk utseende. Kertsj er en østlig by på Krim og en viktig fergeforbindelse mellom Russland og Ukraina. Ifølge intervjuobjektet var det da han fortsto at okkupasjonen hadde startet. *«Для нас не надо было смотреть никаких новостей, мы видели это все сами.»*

Intervjuobjektet forteller at han så hvordan ukrainske militære avdelinger ble blokkert. Alt foregikk stille og rolig ifølge han.³⁴⁴ Et annet intervjuobjekt fra Jalta, Olga Skripnik, mente at uansett hva som skjedde med regjeringen i Kiev, så hadde ingen opphevet grensevaktens, SBU eller Forsvartsdepartementets fullmakter. Hvorfor slapp da grensevaktene uten hindringer inn russiske panserte kjøretøy? *«Они исполняют присягу и дело не в Януковиче.»*³⁴⁵

Hvis man skal se nærmere på dette, var det et brudd på grensevaktens ed og på lovverket. Dette kan for det første forklares med en god jobb fra Russlands FSB og GRU. Det er i dag klart at det var en god del russere i SBU. For det andre har Russland alltid hatt stor innflytelse på Krim. Da det russiske militæret ankom Krim, var mange av de ukrainske soldatene ikke forberedt på dette. Likevel, mener Skripnik at det var et overgrep mot landets grenser og at de dermed hadde rett til å forsvare landets grenser med våpen. Man kunne ha stengt grenser og fergeforbindelser for å unngå blodsutgytelse.³⁴⁶

Påstanden fra ukrainsk etterretning om at Russlands etterretning hadde økt i omfang de siste årene, ble skrevet om i flere artikler og også nevnt av to av mine intervjuobjekter. For eksempel, i biografien til Aleksandr Jakymenko, som var leder for SBU fra januar 2013 til februar 2014, sies det at han jobbet for Russlands Svartehavsflåte frem til 1998. Han ble ansatt av Janukovitsj direkte og uten at parlamentet godkjente det.³⁴⁷

6.2.1 Informasjon som myk makt- ressurs?

Når det gjelder media og dekning av begivenhetene på Krim, ser man at de sentrale mediene ikke fokuserte på det som skjedde på Krim i starten. Ifølge det samfunnspolitiske bladet

---

³⁴³ I starten av intervjuet påpekte at han er etnisk russer, og hans foreldre og besteforeldre er også det uten at jeg spurte om det.

³⁴⁴ Intervju med Stepan fra Krymskaja diaspora

³⁴⁵ Intervju med Olga Skripnik

³⁴⁶ *ibid.*

³⁴⁷ UNIAN, «SBU obnarodovala biografiju svojego novogo glavy.» <http://www.unian.net/politics/737775-sbu-obnarodovala-biografiju-svoego-novogo-glavyi.html>, Lest: 24.06.15

Tyzdenj, hadde dette foregått i alle år frem til annekteringen. Det er det motsatte med russiske medier som ikke slapp Krim fra synsfeltet, og tolket informasjonen på sin måte.³⁴⁸

Som det er skrevet i kapittel 2 er informasjon en myk makt-ressurs som man kan benytte for å oppnå det ønskede resultatet raskt, eller for å forhindre et visst resultat.³⁴⁹ Ifølge Andrew Wilson oppfatter Russland ikke informasjon som en myk makt ressurs. Det er et verktøy i Russlands politikk for det som kalles *informasjonskrig*. Det er en prosess som involverer ikke bare konkurrerende idéer og informasjon, men også latent informasjonsbehandling av motpartens interne, økonomiske, politiske og diplomatiske press.³⁵⁰ Hvis det skal ses i forhold til myk tvang-begrepet, kan informasjonskrig plasseres under myk tvangs-ressurser for å oppnå ønskelige resultater. Når det gjelder begivenhetene i Ukraina 2013-2014, tolket russiske medier³⁵¹ det som skjedde i Kyiv annerledes enn det Kyiv og andre vestlige medier gjorde. For eksempel Dmitrij Kiseljov, som er en kjent programleder for programmet «Vesti s Dmitreem Kiseljovym», tolket det som foregikk på Maidan annerledes enn det som i realiteten foregikk. Forbud mot russisk språk i Ukraina, Vesten som er ansvarlig for det som foregår i Ukraina, ukrainske nasjonalister og fascister, var de temaer som Kiseljov la mest vekt på i sine programmer. Det var også betydelig flere russiske tv-kanaler på Krim enn ukrainske. Samtidig kunne ikke Krims befolkning velge hva de ville se på etter at den nye Krim-regjeringen stengte ukrainske medier 10. mars 2014, en uke før den såkalte folkeavstemningen.³⁵² Befolkningen var «tvunget» til å følge med den informasjonen som de fikk servert.

---

³⁴⁸ Lukinova, «Krymskyj zakolot: sjtsjo zalysjylos za kadrom.» <http://tyzhden.ua/World/131779> Lest:18.06.15

³⁴⁹ Nye, *Soft Power*, 99

³⁵⁰ Wilson, *Ukraine Crisis*, 36

³⁵¹ For eksempel, tv-programmet «Vesti s Dmitreem Kiseljovym» har ofte beskyldt Vesten og fokuserte på de radikale nasjonalister i Ukraina. Programlederen snakket om borgerkrig og oppløsning av Ukraina før annekteringen av Krim. <https://www.youtube.com/watch?v=NPDdqj2Kq58>, Sett 16.08.15

³⁵² NTV, «V Krymu otkljutsjili vse ukrainskije telekanaly po moralnym soobrazjenijam.» <http://www.ntv.ru/novosti/855557/>, Lest:18.07.15

6.3 Tilstedeværelse av Russlands harde makt og gjennomføring av folkeavstemningen på Krim

«Но это были российские солдаты или нет?

В.Путин: «Это были местные силы самообороны.»³⁵³

Bilde 2³⁵⁴

Perioden før annekteringen var preget av frykt, mangel på informasjon eller feilinformasjon. Men ble også hard militærmakt tatt i bruk? Den pro-russiske forkjemperen, Igor Girkin³⁵⁵, bekreftet tilstedeværelsen av russiske militære styrker på halvøya før og etter folkeavstemningen. Ifølge Girkin ble folkerepresentanter under deres tilsyn samlet i den krimiske radaen for å stemme på gjennomføringen av en folkeavstemning og den daværende regjeringens avgang. Dette skjedde natt til 27. februar. Ikke bare Girkin bekreftet dette, men også Vladimir Putin innrømmet dette i filmen om Krim som kom ut i mars 2015, ett år etter annekteringen.³⁵⁶ Selv om den kom ett år etter annekteringen, er dette en erkjennelse av at Russland brukte hard makt for å få kontroll over halvøya, . Det betyr at den såkalte folkeavstemningen foregikk samtidig som at et annet lands militære styrker var til stede, og dermed kan man ikke påstå at det ble gjennomført et fritt valg uten press.

Dette var også et signal til den ukrainske staten at Krim var blitt okkupert og at Russland kontrollerte situasjonen. For å få Krim tilbake under kontroll, måtte Ukraina i så fall bruke militær makt. Om det skyldtes Ukrainas uvillighet til å gjøre noe på grunn av

³⁵³ Президент России, «Владимир Путин ответил на вопросы журналистов о ситуации на Украине.»

http://kremlin.ru/events/president/transcripts/press_conferences/20366 Lest: 19.06.15

³⁵⁴ Bildet er hentet Ria Novosti: <http://ria.ru/world/20140314/999571626.html> Lest: 12.11.15

³⁵⁵ Igor Girkin er kjent under kallenavnet Strelkov. Det er omdiskutert om han er tidligere FSB eller GRU-offiser. Han kjempet mot den ukrainske regjeringens styrker i Donbas-området frem til august 2014. I slutten av januar 2015 hadde Girkin sagt bla. at ved "hjelp av" *opoltsjency* ble Krim's parlament samlet og under deres tilsyn ble det stemt for gjennomføring av en folkeavstemning på Krim og den daværende regjeringens avgang. Russlands militære styrker som sto i Sevastopol og utenfor Simferopol bidro til at den nye regjeringen kom til makten uten en blodig konflikt i motsetning til det som foregår i Donbas og Luhansk nå. <http://euromaidanpress.com/2015/01/24/ex-terrorist-leader-referendum-in-crimea-was-a-farce/>

³⁵⁶ Film, Krym na Rodinu, 2015

maktubalansen mellom Russland og Ukraina, eller om det var den ukrainske elitens fornektelse av at Russland ville annektere Krim i strid med overnasjonale institusjoner og lover, så ble det ikke til noen konfrontasjon på halvøyen.

Bruken av hard makt var ikke den eneste irregulære hendelsen. Allerede den 6.mars, ti dager før den såkalte folkeavstemningen, stemte det «nye» parlamentet for innlemmelse av Krim-halvøyen i Den russiske føderasjonen.³⁵⁷ Det vil si at tilslutningen til Russland allerede var bestemt, og at folkeavstemningen dermed ikke hadde noen betydning. Maktvakuemet i Kyiv gjorde det nesten umulig for sentralmakten å bestride dette. Midt i den ukrainske politiske krisen ble Viktor Janukovytsj styrtet som president, og det var Oleksandr Turtsjinov som overtok midlertidig. Den 16. mars 2014 ble det gjennomført en folkeavstemning på Krim som verken er anerkjent av staten Ukraina eller av det internasjonale samfunnet, først og fremst fordi de lokale myndighetene ikke hadde lov til å gjøre det i henhold til den ukrainske loven eller internasjonal rett.

Krenkelsen av internasjonal lov kan plasseres i oppførselsspektrumet for hard makt, men også folkeavstemningen bryter med internasjonal lov og rett. Som NUPI-forsker Helge Blakkisrud hevder:

*«Internasjonal rett er klar på at statens territoriale suverenitet står over retten til selvbestemmelse for etniske grupper eller regioner innad i staten. Befolkningen på Krim kan ikke selv ta beslutninger om å gjennomføre grenseendringer eller søke tilknytning til andre stater, uten at det skjer i forståelse med landets sentrale myndigheter».*³⁵⁸

At folkeavstemningen skulle gjennomføres ble bestemt av Krim sin Verhovna rada den 27. Februar med Sergej Aksjonev som formann. Det ble også bestemt at daværende Krims regjering med Mogilev i spissen skulle gå av.³⁵⁹ Dagen før var det store demonstrasjoner i Simferopol foran Radaen. Det var pro-russiske, krim-tatarske og pro-ukrainske aktivister som demonstrerte.³⁶⁰ Når det gjelder demonstrantene var ikke de pro-russiske aktivistene like sterkt mobilisert som krim-tatarer, i følge Volodymyr Prytula. Uten en ekstern støtte, som den russiske staten som bidro til gjennom militarisering av halvøyen med såkalte

---

³⁵⁷ BBC, «Vlasti Kryma prinjali reshenije o vkhodzjenii v sostav Rossii.»

http://www.bbc.com/russian/international/2014/03/140306_ukraine_crimea_referendum, Lest: 06.08.15

³⁵⁸ Dagavisen, «Krim nærmer seg Russland.» <http://www.dagsavisen.no/verden/krim-n%C3%A6rmer-seg-russland-1.281406>, Lest: 06.08.15

³⁵⁹ TSN, «Spetsvypusk TSN.14.00 za 27 fevralja 2014 goda.» <http://ru.tsn.ua/vypusky/tsn/specvypusk-tsn-14-00-za-27-fevralja-2014-goda-351823.html>, Lest: 24.10.15

³⁶⁰ Novoti Kryma, «Mititngi v Semforopole: khronika trevoznoj srede.» <http://news.allcrimea.net/news/2014/2/26/mitingiv-simferopole-onlain-obnovlyaetsya-5881/> Lest: 19.06.15

selvforsvarsstyrker, ville ikke de pro-russiske aktivistene kunne gjennomføre det som ble gjennomført, mente han. «De pro-russiske interessegruppene var ikke nok sterke til å gjennomføre det, og de var ikke hovedansvarlige for det. De var der bare for ”dekorasjon».³⁶¹

Russland og de pro-russiske styrkene så også at de måtte handle raskt. Dermed hadde selvforsvarsstyrker sammen med de såkalte ”grønne menn” allerede natt til 27. februar okkupert parlamentet. Folkerepresentantene vedtok deretter den daværende regjeringens avgang, og fattet en beslutning om at folkeavstemningen skulle gjennomføres den 25.mai 2014. Den dagen ble også Sergej Aksjonev, som før dette hadde vært leder for partiet ”Russkoe edinstvo”, Krimns nye statsminister. Det er viktig å nevne at folkeavstemningen skulle gjennomføres den 25.mai³⁶², men deretter ble den først fremskyndet til 30.mars og så gjennomført den 16. mars.³⁶³ Det var ingen forklaring på hvorfor avstemningen ble fremskyndet. Når det gjelder spørsmål som ble stilt på avstemningen, var spørsmålet som skulle stilles følgende: «*Вы за государственную самостоятельность АР Крым в составе Украины на основе договоров и соглашений?*».³⁶⁴ Det viser at Russland og den nye pro-russiske regjeringen ikke utelukket en utvidet autonomistatus for Krim i begynnelsen, men siden situasjonen i Kyiv ikke utviklet seg til favør for Moskva, ble folkeavstemningen enda en gang fremskyndet til 16.mars, og to, ikke ett, spørsmål ble stilt:

*«1. Вы за воссоединение Крыма с Россией на правах субъекта Российской Федерации?
2. Вы за восстановление действия Конституции Республики Крым 1992 года за статус Крыма как части Украины?»³⁶⁵*

Det ble heller ikke nevnt *hvilken* grunnlov fra 1992 man mente i spørsmålet. Refererte man til Grunnloven fra mai 1992 eller fra september 1992? Det var en betydelig forskjell mellom de to, slik det er beskrevet i kapittel 4.

6.2.1. Folkeavstemning, del 2

En måned etter den såkalte folkeavstemningen ble det gjennomført en undersøkelse av Rådet for menneskerettigheter og sivilsamfunn ved Russlands presidentadministrasjon. Ifølge deres

---

³⁶¹ Intervju med Volodymyr Prytula

³⁶² 25.mai.2014 var det presidentvalget i Ukraina. Da nåværende president, Petro Porosjenko vant allerede i første valgrunde.

³⁶³ Flikke, «Kunnskap om hvilket Russland.» <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Kunnskap-om-hvilket-Russland-7903091.html> Lest: 17.06.15

³⁶⁴ Lenta.ru «V Krymu obijasnili izmenenije voprosov referendumu.» <http://lenta.ru/news/2014/03/08/change/> Lest: 20.06.15

³⁶⁵ Zerkalo Nedeli, «V Krymu 16 marta na referendum vynesut vopros o vkhodzhenii v RF.» http://zn.ua/POLITICS/v-krymu-16-marta-na-referendum-vynesut-vopros-o-vhozhdzii-v-rf-140498_.html, Lest: 19.05.15

rapport, som er basert på undersøkelser, hadde flesteparten av Sevastopols borgere stemt for innlemmelse i Russland med et oppmøte mellom 50 og 80 prosent. Over hele Krim stemte mellom 50 og 60 prosent for innlemmelse i Russland med oppmøte på mellom 30 og 50 prosent. Det interessante er at befolkningen stemte mer i favør av å stoppe som de sa:

«коррупционного беспредела и воровского засилья донецких ставленников».³⁶⁶

Intervjuobjektene Dmytro Dzjangirot, Dmytro Stepanjuk og Ljudmila har i sine intervjuer hevdet at Krim politisk sett er styrt av den såkalte *макиевский клан*. Altså var det folk fra Donbassområdet som regjerte på halvøya. Alle disse tre intervjuobjektene fremholdt at dette også kunne påvirke folkets misnøye med den ukrainske staten. En annen faktor som forklarer hvorfor en del av befolkningen stemte for innlemmelse i Russland, er av økonomisk art: Høyere pensjoner og lønn har fått noen til å delta i folkeavstemningen.³⁶⁷ Prisøkningen som fulgte etter annekteringen nøytraliserer etter hvert denne typen goder.³⁶⁸

Hvorfor var det så viktig for Russland å gjennomføre en folkeavstemning når halvøya allerede hadde fått en pro-russisk ledelse og det russiske militæret hadde kontroll over Krim? Den såkalte folkeavstemningen var viktig for å *legitimere* Krims adskillelse fra Ukraina og Russlands annektering av halvøya. Andrej Okara, som er russisk statsviter, skrev i begynnelsen av mars 2014 at tilstedeværelsen av «grønne menn», innsettelsen av Sergej Aksjonov og bestemmelsen om gjennomføring av en folkeavstemning, var tre uløselige ledd i en og samme kjede. Funksjonen til de grønne mennene var å sikre en gjennomføring av folkeavstemningen og kontrollere situasjonen. Aksjonov er nødvendig for at Krim kunne kalles for en uavhengig stat og ha forhandlinger med han, og folkeavstemningen var viktig for å legitimere Krims atskillelse fra Ukraina.³⁶⁹

Hvorfor hastet man med gjennomføringen av avstemningen og annekteringen? Var Russland bekymret for å miste muligheten når en ny regjering var på plass i Ukraina? Informasjonspropaganda om kaos, fascister og nasjonalister ved makten i Kyiv ville naturligvis ikke fungere like sterkt senere som det gjorde da Maidan var på sitt mest intense. Dette kan forklare Russlands behov for å handle raskt. Hvorfor var det viktig for Russland å gjennomføre en såkalt folkeavstemning når Krim i praksis var under landets kontroll? Dette

---

³⁶⁶ Det står ikke antall av respondenter og hvilke konkrete spørsmål som ble stilt under undersøkelsen.

Sovet pri Presidente Rossijskoj Federatsii po razvitiju grazhdanskogo obsjtsjestva i pravam tsjeloveka, «Problemy zjitelej Kryma.» http://president-sovet.ru/members/blogs/bobrov_e_a/problemy-zhiteley-kryma/ Lest: 27.06.15

³⁶⁷ intervju med Ljudmila fra Krymska diaspora.

³⁶⁸ Ukrajinska pravda, «V Krymu tseny na produkty vyrosli vdvoe, a zarplaty i pensii do sikh por ne povysili.» <http://www.epravda.com.ua/rus/news/2014/04/23/443904/> Lest: 19.10.15

³⁶⁹ Liga Novosti, «Plan Putina: tsjem opasen referendum o prisoedinenii Kryma k Rossii.»

http://news.liga.net/articles/politics/996597-plan_putina_chem_opasen_referendum_o_prisoedinenii_kryma_k_rossii.htm Lest: 20.06.15

kan ha vært en del av informasjonskampanjen, men også for å overbevise verdenssamfunnet, egen befolkning og Krims befolkning om at det ble gjort på en ”demokratisk” måte. Russlands befolkning måtte bli overbevist om at folk på Krim *ville* være en del av Russland, og Krims befolkning måtte overbevises om at det var deres frivillige valg.

Om den russiske regjeringen var overbevist om at befolkningen på Krim *ville* at halvøya skulle bli en del av Russland, kunne Russlands og Krims regjeringer hen vise til et slags ”diplomati” for å få en folkeavstemning som tok hensyn til det internasjonale samfunnet. Dette er imidlertid ikke det mange russiske eksperter snakker om. Elena Lukjanova, som er russisk jurist og tidligere medlem av Obsjtsjestvennoj palaty RF, beskrev i 2015 i en artikkel i *Novaja Gazeta* detaljert hvordan den russiske grunnloven ble tilpasset og brutt ved innlemmelsen av Krim. I artikkelen står det at Russlands utenrikspolitikk overfor Ukraina var en katastrofe. I stedet for bruk av diplomatiske løsninger ble det satt i gang politisk plyndring.³⁷⁰

6.4 Avtaler og deres brudd ved annektering av Krim

Avtaler er en type samarbeid som befinner seg innenfor oppførselsspekteret for myk makt. Direkte ikke-overholdelse av avtaler tyder ikke bare på manglende samarbeid. Å krenke en avtale er også måte å skape et utfall på. Dette kan også karakteriseres som hard makt, særlig dersom det dreier seg om brudd på internasjonal lov og rett. Som er beskrevet nedenfor innebærer Russlands uvilje mot å akseptere Ukrainas territoriale suverenitet en direkte trussel mot landets territorium, noe som er tydelig bevis på hard makt-oppførsel.

Det finnes en rekke bilaterale og multilaterale avtaler og forpliktelser mellom Russland og Ukraina når det gjelder territoriell integritet og ikke-bruk av militær makt. Territoriell integritet og ikke-bruk av militær makt finnes i artikkel 2(4) FN-pakten og i Helsingfors-erklæringen fra 1975.³⁷¹ Når det gjelder den sistnevnte, sier et av grunnprinsippene at alle territoriale konflikter skal løses gjennom forhandlinger. Ukraina prøvde å få kontakt med Russlands utenriksdepartement da krisen utviklet seg, men de fikk ikke svar. Dermed betyr det at Russland brøt erklæringen.³⁷²

En annen avtale som har vært diskutert siden krisen i Ukraina startet, var Budapest-memorandumet fra 1994. Den var underskrevet av Ukraina, Russland, USA og Storbritannia

---

³⁷⁰ Lukjanova, «O prave nalevo.» <http://www.novayagazeta.ru/politics/67715.html>, Lest: 22.03.15

³⁷¹ Marxsen, «The Crimea Crisis.» 370

³⁷² Flikke, «Kunnskap om hvilket Russland.» <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Kunnskap-om-hvilket-Russland-7903091.html> Lest:17.06.15

den 5. desember 1994. Ifølge avtalen måtte Ukraina avstå sine atomvåpen, mens USA, Russland og Storbritannia skulle respektere Ukrainas uavhengighet, suverenitet og eksisterende grenser. Ved en aggresjon mot Ukraina var disse tre landene forpliktet til å søke umiddelbart til FNs sikkerhetsråd om hjelp. Denne avtalen ga imidlertid ingen direkte sikkerhetsgarantier til Ukraina. Dette gjorde det mulig for Russland å handle i en ”gråsoner”. Russlands statsminister, Dmitrij Medvedev, mente eksempelvis at ved å annektere Krim, ble ikke memorandumet brutt. Det var folkets initiativ å gjennomføre folkeavstemningen, og etterpå gå ut av Ukraina, hevdet han. Ifølge Medvedev, *«Ни одно государство в мире не может гарантировать территориальную целостность другого государства – это юридический абсурд»*.³⁷³ Memorandumet handler først og fremst om *respekt for* Ukrainas territoriale integritet, noe Medvedev da tydeligvis mener er noe annet. Det Russiske Utenriksdepartementet uttrykte også sin holdning til memorandumet gjennom en melding på deres hjemmeside. En ny «gråsoner» ble etablert: Ifølge dem var det USA og EU som så gjennom fingrene på statskuppet i Kyiv, og dermed hadde disse ikke respektert Ukrainas politiske uavhengighet og suverenitet. Dette ble av utenriksdepartementet tolket som en krenkelse av Budapest-memorandumet fra 1994 og dermed var ikke Russland, ifølge Russlands Utenriksdepartement, den skyldige part.³⁷⁴

Annektering av et annet lands territorium er imidlertid et direkte brudd på avtalen. Ikke bare var det en rekke bilaterale og multilaterale avtaler som ble krenket ved annekteringen, men også Den russiske føderasjonens grunnlov måtte raskt tilpasses den nye ordningen. Ifølge Elena Lukjanova, (nevnt over), overtrådte den konstitusjonelle domstolen sine egne prosedyrer åtte ganger ved innlemmelsen av Krim i Den russiske føderasjonen. *«Именно присоединение Крыма к России является классическим примером нарушения принципа верховенства права путем интерпретации смыслов и манипуляции процедурами.»*³⁷⁵ Det faktum at den russiske staten brøt prosedyrer fra sin egen grunnlov svekker tilliten til den om videre overholdelse av internasjonale lover og overenskomster.

Vennsapsavtalen, som ble erstattet av Kharkiv-avtalen i 2010, bekreftet også prinsippet om at grenser mellom Russland og Ukraina ikke skulle krenkes av noen part. En annen relevant avtale som heter Black Sea Fleet Status of Forces Agreement (SOFA) ble inngått i 1997. Ifølge avtalen tillates det tilstedeværelse av Russlands militære på deres baser

---

³⁷³ Vedomosti, «Medvedev uveren, tsjto Rossija ne narusjala Budapesjtskij memorandum.» <http://www.vedomosti.ru/politics/news/2014/05/24/medvedev-uveren-cto-rossiya-ne-narushala-budapesjtskij> Lest: 19.06.15

³⁷⁴ MID, «Kommentarij Departamenta informatsii i petsjati MID Rossii po voprosu o Budapesjtskom memorandumie 1994 goda.» http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newsline/8A7472459E1CA97644257CA00039DF14, Lest: 19.06.15

³⁷⁵ Lukjanova, «O prave nalevo.» <http://www.novayagazeta.ru/politics/67715.html>, Lest: 22.03.15

og flytting av tropper mellom baser og Russland. Disse troppene må imidlertid følge ukrainske lover og respektere Ukrainas suverenitet. Avtalen tillater ikke tilstedeværelse av militære tropper i offentlige sammenhenger på Krim.³⁷⁶ Denne forpliktelsen ble brutt i februar i fjor da antallet russisk militærpersonell økte og disse tok seg til rette på Krim. Deres tilstedeværelse ble benektet både av forsvarsminister Sergej Sjoigu³⁷⁷ og president Vladimir Putin. Ett år senere har imidlertid både Putin og Sjoigu bekreftet at russiske soldater var på Krim i februar-mars 2014 for å sikre gjennomføringen av folkeavstemningen slik at Kyiv ikke får tilgang til halvøyen.³⁷⁸

6.5 Menneskerettighetssituasjonen på Krim under okkupasjon og etter annekteringen

Menneskerettigheter og nivå av ytringsfrihet i et land enten forsterker et lands myke makt eller undergraver den. Når det gjelder menneskerettigheter og ytringsfrihet i Russland, har dette virket negativt på landets ansikt utad i flere år. Det er påvist at menneskerettighetssituasjonen på Krim-halvøyen, både under og etter annekteringen, har vært alarmende og er det fremdelse. Dette øker ikke Russlands tiltrekningsmakt.

I en artikkel fra 1. juni 2015, som *Aftenposten* har basert på Freedom House sin forskning og rangering av demokrati og pressefrihet, ble det hevdet at halvøyen begynner å ligne på Nord-Korea.³⁷⁹ Valerija Lutkovskaja, som er representant for menneskerettigheter i Verhovna Rada, kalte Krim for «полуостров страха»³⁸⁰ på grunn av en tydelig forverring av situasjonen på halvøyen når det gjelder ytringsfrihet og menneskerettigheter. Dette bekreftes av andre kilder.. Ifølge en rapport som ble skrevet av en gruppe ulike menneskerettighetsorganisasjoner, kjennetegnes det daglige livet på Krim av drap, tortur, kidnapping, forfølgelse av journalister, represalier mot krim-tatarer og pro-ukrainske aktivister, fabrikkerte straffesaker, urettmessige ransakinger, begrensning av religionsfrihet, tvang til russisk statsborgerskap, tilstedeværelse av paramilitære bevæpne mannskaper (selvforsvarstrykker), strid med de som tenker annerledes enn regjeringen.³⁸¹

---

³⁷⁶ Marxsen, «The Crimea Crisis.» 371

³⁷⁷ Vesti, «Sjoigu: V Krymu rossijskikh vojsk net.» <http://www.vesti.ru/doc.html?id=1348426>, Lest: 19.06.05

³⁷⁸ Film, *Krym. Putj na Rodinu*, 2015

³⁷⁹ Dyrnes, «Krim begynner å ligne på Nord-Korea» <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Krim-begynner-a-ligne-pa-Nord-Korea--8040567.html> Lest: 03.06.15

³⁸⁰ På norsk: «fryktbefengt halvøy», <http://interfax.com.ua/news/political/255397.html> Lest: 25.06.15

³⁸¹ Petsjontsjyk, «Poluostrov strakha: khronika okkupatsii i narusjenie prav tsjeloveka v Krymu.» 4

Da okkupasjonen startet for fullt fra slutten av februar og frem til den såkalte folkeavstemningen, har det foregått en rekke antikrigsdemonstrasjoner og euromaidan-demonstrasjoner i ulike byer på Krim, der man har støttet Ukrainas territoriale integritet. I denne perioden ble det kidnappet og bortført en del borgerlige aktivister som var imot det som foregikk på Krim. Blant disse er: Resjat Ametov, Andrej Sjtsjekun, Anatolij Kovalskij, Jurij Gruzinov, Jaroslav Pilunskij, Aleksej Grycenko, Sergej Suprun, Natalya Lukjantsjenko. Mange av dem ble torturert og noen drept.³⁸² For eksempel ble en krim-tatar, Resjat Ametov, bortført mens han utførte en enmannsdemonstrasjon (*piket*) ved regjeringsbygget i Simferopol.³⁸³ Senere den 15.mars, ble han funnet død ved *selo Zemljanitsjnoe Belogrodskogo rajona* med spor av tortur på kroppen.³⁸⁴

Andrij Ivanets var vitne til at Andrij Sjtsjekun ble bortført fra togstasjonen i Simferopol. Ifølge Ivanecj var de sammen på togstasjonen den dagen han ble kidnappet. Ivanets var der for å hente flygeblad fra Kyiv rettet mot folkeavstemningen, mens Sjtsjekun skulle hente andre ting i en annen vogn. Sjtsjekun ble kidnappet og han holdt fanget i elleve dager. Deretter ble han byttet.(Det ble ikke nevnt hva han ble byttet mot) Han ble overført til sykehuset i Kyiv hvor Ivanecj besøkte ham. Ivanecj forteller at Sjtsjekun hadde gjennomskutte hender og bein, han ble torturert med strøm. «Han er heldig som ble sluppet ut». Selv forlot Ivanets Krim samme dag, og da han var i Kyiv fikk han en melding etter to dager om at han var i FSBs søkelys. Det vil si at ville være best om han ikke kom tilbake til Krim.³⁸⁵

Det finnes flere grusomme eksempler om hva som skjedde på Krim før og etter folkeavstemningen, men det som er viktig å merke seg, er at folk som blir bortført, torturert eller drept er ulike når det gjelder alder, kjønn, yrke, sosial status, bosted, religiøse og ideologiske syn, men at det er en ting alle har til felles. Alle har enten drevet med aktivitet som den pro-russiske regjeringen ikke har hatt kontroll over, eller har hatt et syn som er annerledes enn den som regjeringen på Krim har.³⁸⁶

Ifølge Human Rights rapport har mange NGOer og menneskerettighetsforkjempere forlatt Krim etter den såkalte folkeavstemningen på grunn av frykten for å bli forfulgt, arrestert eller mishandlet. Ifølge noen av mine intervjuobjekter forlot de Krim allerede noen dager før eller samme dag som folkeavstemningen ble holdt. Ellers ville det blitt farlig for

---

³⁸² ibid., 13

³⁸³ Man kan se video her: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/27/7020527/> Lest og sett: 27.06.15

³⁸⁴ Ukrajinska pravda, «Est video, kak zamutsjennogo tatarina pokhisjtsjali s piketa protiv okupatsii Kryma.» <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/27/7020527/> Lest og sett: 27.06.15

³⁸⁵ intervju med Andrij Ivanetsj

³⁸⁶ Petsjontsjyk, «Poluostrov strakha: khronika okupatsii i narusjenie prav tsjeloveka v Krymu.» 33

dem å flykte. Når det gjelder lokale NGOer, er de ifølge Russlands lovverk «utenlandske agenter», noe som betyr at deres aktivitet og utvikling er frarådet.³⁸⁷

Det som har skjedd på Krim i det siste er at enkelte personer blir beskyldt og dømt for noe som skjedde enten på fastlandet i Ukraina, eller da Russland offisielt så på Krim som ukrainsk territorium med ukrainske statsborgere. Et godt eksempel på det er Kostenko-saken. Han blir beskyldt for å ha kastet en stein på en av Berkut sine folk i Kyiv den 18. februar 2014, slik at vedkommende skadet armen. Natalia Poklonskaya, som er statsadvokat på Krim nå, beskylder ham også for å ha vært aktiv under Euromaidan og torturering av folk i rådhuset i Kyiv. Aleksandr Kostenko kommer fra Krim og har vært uvillig til å få russisk statsborgerskap. Han fikk fire år og to måneders fengselstraff.³⁸⁸

Ytringsfrihet, statsborgerskapet og tvungen nasjonalisering

Mediesituasjonen på Krim er enda et kjennetegn på den forverrede menneskerettighetstilstanden på Krim. Ifølge en rapport som ble laget av Rådet for menneskerettigheter og sivilsamfunn ved Russlands presidentadministrasjon, er forholdene for media på Krim alarmerende. En rekke internettportaler, trykkerier av ulike retninger som «AN-Krym», «Sobytija Kryma», «Krymskoje vremja» «Respublika» er blitt stengt. Det russiske lovverket som benyttes på Krim fører til at kvaliteten på journalistenes arbeid blir lavere og verre enn i Russland.³⁸⁹ Også Freedom House plasserte Krim på fjerde siste plass sammen med Eritrea når det gjelder pressefrihet, og på nest siste plass når det gjelder politisk kontroll av media.³⁹⁰ Et interessant utsagn ble uttalt av Dmytrij Polonskij som er minister for innenrikspolitisk informasjon og media på halvøyen. Ifølge han har Krims befolkning aldri sett, hørt og lest så mye på de offentlige media som de gjør nå etter annekteringen.³⁹¹ Det er et nokså interessant utsagn i situasjonen når private medier blir stengt, mens det blir åpnet nye offentlige tv-kanaler og radiostasjoner.³⁹²

Det er ikke bare mediene som ikke kan uttale seg fritt, men også vanlige mennesker. Ifølge et intervjuobjekt som flyttet fra Krim til Kyiv i slutten av november 2014, er det ikke

---

³⁸⁷ *ibid.*, s.52

³⁸⁸ Dozjd, video «Tsjetyri goda i dva mesjatsa za draku s «Berkutom»»

http://tvrain.ru/teleshov/here_and_now/kostenko_tri_dnja_ne_kormili_u_nego_slomana_ruka_s-387399/, Lest 06.06.15

³⁸⁹ Sovet pri Presidente Rossijskoj Federatsii po razvitiju grazhdanskogo obsjtsjestva i pravam tsjeloveka, «Problemy zjitelej Kryma.» http://president-sovet.ru/members/blogs/bobrov_e_a/problemy-zhiteley-kryma-/, Lest:27.06.15

³⁹⁰ Dyrnes, «Krim begynner å ligne på Nord-Korea.» <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Krim-begynner-a-ligne-pa-Nord-Korea--8040567.html> Lest 03.06.15

³⁹¹ «Сложилась такая ситуация, она уникальная, ее никогда не было в Крыму: государственные средства массовой информации являются самыми смотрительными, самыми читаемыми и самыми слушаемыми. Кто бы что ни говорил, но ни одно коммерческое средство массовой информации в Крыму не может сравниться по популярности с государственными СМИ» <http://ru.krymr.com/content/news/27026533.html>, 17.07.15

³⁹² *Ibid.*,

lov å mene noe som tyder på at du er imot regimet. Hun forteller et eksempel fra dagliglivet: På minibusser, hvor det alltid har vært mye diskusjoner og høylydte samtaler, er det nå stille. «Тишина давит на уши». Naboer begynte å overvåke hverandre.³⁹³ Altså er folk redde for å si noe som ikke det nåværende regimet vil like.

Det eksisterer ikke bare restriksjoner når det gjelder ytringsfrihet, men også begrensninger for dem som ikke har russisk pass. Ifølge loven fra den 21.mars 2014 «Om innlemmelse av republikken Krim i Den russiske føderasjonen og opprettelsen av nye subjekter, republikken Krim og byen Sevastopol, innenfor Den russiske føderasjonen», vil ukrainske statsborgere og borgere uten statsborgerskap som permanent bodde på Krim til 18.mars 2014 anerkjennes som russiske statsborgere. Unntaket er de personer som i løpet av en måned søker om å beholde et annet statsborgerskap for seg selv og deres mindreårige barn og som dermed avslår å bli russiske statsborgere.³⁹⁴ Det har oppstått problemer både med å få utlevert det russiske passet og med å søke om å beholde et annet statsborgerskap.³⁹⁵ Folk blir også truet med å miste jobben hvis de avslår det russiske statsborgerskapet, spesielt de som jobber for staten.

Det oppstår problemer med å selge, kjøpe eller eie eiendom og jord uten det russiske passet. Man får ikke sosial støtte, førekort, registrering av transportmidler eller gratis medisinsk hjelp om man ikke har russisk pass.³⁹⁶ Det vil si at alle disse ulempene og hindringene ved å ikke ha russisk pass på Krim gjør det daglige livet komplisert, og dermed er beboerne tvunget til å få det russiske passet. Det russiske lovverket forbyr dessuten dobbelt statsborgerskap, noe som gjør at Krims beboere med virkning fra 1.januar 2016 kan bli straffet og til og med dømt for å ha et annet statsborgerskap i tillegg til det russiske.³⁹⁷

De nye styresmaktene har også gjennomført en tvunget nasjonalisering av private selskaper, som ble offisielt avsluttet 1.mars 2015. Aksjonov, Krims nåværende statsminister, kommenterte nasjonaliseringsprosessen slik: «Речь идет, прежде всего, об объектах, которые были мошенническим образом выведены из госсобственности. Эти объекты были не просто непрозрачно приватизированы, они были похищены у государства».³⁹⁸ For det første er det Ukraina Krim har vært en del av i over 20 år. Burde da Kyiv bli involvert

³⁹³ Intervju med Ljudmila fra Krymskaja diaspora

³⁹⁴ Sovet pri Presidente Rossijskoj Federatsii po razvitiju grazhdanskogo obsjtsjestva i pravam tsjeloveka, «Problemy zjitelej Kryma.» http://president-sovet.ru/members/blogs/bobrov_e_a/problemy-zhiteley-kryma/ Lest: 27.06.15

³⁹⁵ Mer detaljert om dette kan man lese i rapporten Petsjontsjyk, «Poluostrov strakha: khronika okkupatsii i narusjenie prav tsjeloveka v Krymu.» 59-60 eller her: http://president-sovet.ru/members/blogs/bobrov_e_a/problemy-zhiteley-kryma/

³⁹⁶ Petsjontsjyk, «Poluostrov strakha: khronika okkupatsii i narusjenie prav tsjeloveka v Krymu.» 59

³⁹⁷ ibid..

³⁹⁸ Lenta.ru «V Krymu objavili o zaversjenii natsjonalizatsii.» <http://lenta.ru/news/2015/02/27/yalta/>, Lest: 25.06.15

i nasjonaliseringsprosessen? For det andre, å nasjonalisere private selskaper for å gjøre dem til Russland sine er en direkte krenkelse av rettighetene til de næringsdrivende.

Det at regjeringen vil bli kvitt all opposisjon på Krim kan være tegn på at de har noe å skjule og at Krim ikke var så pro-russisk som det hevdes. Det fantes og finnes fortsatt mennesker som er uenig i det som har skjedd og skjer på Krim. Dette er særlig sterkt uttrykt gjennom krim-tatarene.

6.6 Krim-tatarer og annektering

Beskrivelse av krim-tatarenes situasjon og hvilken posisjon de tok under og etter annekteringen står utenfor rammen som benyttes i denne analysen, nemlig myk makt, myk tvang og hard makt-begrepene. Likevel velger jeg å beskrive det, fordi krim-tatarene har vært en viktig aktør på siden de vendte tilbake til halvøyen etter deportasjonene i Sovjet-tiden. Etter Det øverste Sovjets vedtak av et dekret i 1989 *“Om anerkjennelse av handlinger som ble rettet mot tvangsfordrevne folk som ulovlige og kriminelle og om sikring av fordrevne folks rettigheter”* i unionen, begynte de tidligere fordrevne folk å vende tilbake til de landområdene hvor de bodde før deporteringen³⁹⁹. Blant disse var også krim-tatarer. Som nevnt tidligere ble ca. 195 000 krim-tatarer deportert fra Krim-halvøyen mellom 18. og 20.mai i 1944. Ifølge folketellingen i 2001 utgjorde krim-tatarer 12 prosent⁴⁰⁰ av befolkningen på Krim, mens de i 1989 utgjorde kun 1,9 prosent.

Krim-tatarene er en folkegruppe på Krim som er godt organisert og politisk aktiv. Et av deres mål etter at de begynte å komme tilbake til Krim var å få urfolkstatus i Ukraina, men de ble betraktet som en nasjonal minoritet av den ukrainske staten frem til annekteringen av Krim i 2014. Rett etter annekteringen den 20.mars 2014, fikk krim-tatarene urfolkstatus av den midlertidige ukrainske regjeringen.⁴⁰¹ Hadde de hatt urfolkstatus på Krim tidligere, ville den ukrainske staten *«vært mer til stede på halvøyen»* i følge Mejlis.⁴⁰² På en annen side kan det antas at den ukrainske staten fryktet at krim-tatarene ville kreve mer om de hadde slik status, som ville skape misnøye fra den slaviske delen av befolkningen som var i flertall.

³⁹⁹ Firsov, «Etapy repatriatsiji krymskykh tatar v Krymu.» <http://www.kymu.edu.ua/vmv/v/04/firsov.htm> Lest:15.07.15

⁴⁰⁰ Det er 243 400 i følge folketellingen. <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> Lest: 15.07.15

⁴⁰¹ Ukrajinska pravda, «Verkhovna rada vyznala krymskykh tatar korinnym narodom v Krymu.» <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/20/7019670/>, Lest:15.07.15

⁴⁰² Ukrajinska pravda, «Krymski-tatary prosjat Kyiv pro status korinnogo narodu.» <http://www.istpravda.com.ua/short/2014/03/17/141945/> Lest:16.07.15

Den midlertidige regjeringen vedtok også i april 2014 en lov om gjenopprettelse av rettigheter til folk som ble deportert på grunn av etnisk tilhørighet, noe krim-tatarene har kjempet for siden tilbakevendingen.⁴⁰³

Selv om noen av de krim-tatarske ønskene ble oppfylt først *etter* annekteringen, har de fleste krim-tatarer inntatt en pro-ukrainsk posisjon før og etter den såkalte folkeavstemningen. I tillegg til det har Mejlis uttrykt sin pro-europeiske posisjon, og en del krim-tatarer var aktive under euromaidan fra begynnelsen av.⁴⁰⁴ Hovedmålet til den krim-tatarske organisasjonen Mejlis har vært opprettelse av nasjonal-territoriell autonomi innenfor Ukraina, og ikke Russland. Det kan forklares med både historie og politikk. Historisk sett har krim-tatarene negative minner når det gjelder Det russiske imperiet og Sovjetunionen: annekteringen av halvøyen i 1783, og deportering i 1944.

Russlands nåværende president forsøkte å få Mejlis på sin side, men uten stor suksess. I tillegg til Mejlis fantes det krim-tatarske organisasjoner som var imot euromaidan selv om de var i mindretall, i motsetning til den førstnevnte som har størst støtte blant krim-tatarer. For eksempel organisasjonen «Sebat»: Den inntok en tydelig pro-Janukovytsj posisjon i vinteren 2013-2014.⁴⁰⁵ Også en politisk organisasjon, Milli Firka, har et euroasiatisk syn. Partiet mener blant annet at Tollunionen er en mulighet for å gjenforene de slaviske og de tyrkiske folk.⁴⁰⁶

Etter annektering

Etter annekteringen har situasjonen for krim-tatarene forverret seg. Den 16.mai 2014 ble det innført forbud mot alle offentlige samlinger frem til den 6. juni 2014. 18. mai er en viktig minnedag for krim-tatarer, hvor de samles og minnes deporteringen i 1944. I 2014 ble demonstrasjoner tillatt kun hvis de ble forhåndsgodkjent av regjeringen. Altså ble demonstrasjoner på eget initiativ forbudt.

I mai 2014 fikk Mustafa Dzhemilev, tidligere leder for Mejlis, innreiseforbud til halvøyen.⁴⁰⁷ Senere fikk også Refat Tsjubarov, som er nåværende leder for Mejlis,

---

⁴⁰³ Mejlis er det største krim-tatarske representative organet. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1223-18>, Lest: 16.07.15

⁴⁰⁴ QHA, «Refat Tsjubarov napravilsja v Kiev.» <http://qha.com.ua/refat-chubarov-napravilsya-v-kiev-131711.html>, Lest: 16.07.15

⁴⁰⁵ Sebat, Video, « «Sebat» dal otsenku Evromajdanu.» <http://sebat-crimea.ru/news/video-sebat-dal-otsenku-evromajdanu.html> Lest: 16.05.15

⁴⁰⁶ Tsentr Lva Gumilljova, «Krymskije tatory «Milli Firka»: «V Evrope nam totsjno delat netsjego.»» <http://www.gumilev-center.ru/krymskie-tatory-milli-firka-v-evrope-nam-tochno-delat-nechego/> Lest: 17.07.15

⁴⁰⁷ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, «Report on the human rights situation in Ukraine 16 February to 15 May 2015.» 53

innreiseforbud på Krim for fem år.⁴⁰⁸ Likevel er det ikke alle Mejlis medlemmer som offentlig nekter å samarbeide med den nye regjeringen på Krim. Remzi Iljasov, som er medlem av Mejlis, ble viseformann i det nye krimiske parlamentet i slutten av mai 2014. Mejlis har ikke en tydelig posisjon når det gjelder denne ansettelsen. Før denne utnevnelsen var Remzi Iljasov en av kandidatene i valget av Mejlis nye leder, men han tapte mot Refat Tsjubarov.⁴⁰⁹ Tidligere vise-speaker i det krimiske parlamentet var Lenur Islamov, som ble anbefalt av Mejlis. Islamov er næringsdrivende og eide blant annet noen mediekanaler på Krim frem til april 2015. Det ble kjent at den krim-tatarske tv-kanalen ATR, radiostasjonene Meydan og Lider, barne-tv kanalen Lale som tilhører en mediaholding, Atlant-SV, stoppet sine sendinger den 1. april 2015.⁴¹⁰ Den eneste krim-tatarske tv-kanalen ATR ble erstattet med OKTRK (en offentlig krim-tatarsk tv- og radiostasjon) i følge Aksenov.⁴¹¹

Som nevnt i forrige delkapittel er det flere kjente saker som handler om bortføring av folk med krim-tatarsk bakgrunn. Det er folk som tok en tydelig anti-russisk posisjon, men også folk som var uskyldige. I følge rapporten «Poluostrov strakha: khronika okkupatsii i narusjenie prav tsjeloveka v Krymu»,⁴¹² ser man at det ikke foregår en spesifikk kampanje bare mot krim-tatarer, men som det er skrevet over, er de fleste krim-tatarer imot det nåværende regimet. Dermed kan en viss diskriminering og ulike tiltak mot denne folkegruppen påregnes, og det ble allerede vist det siste året etter annekteringen.

Situasjonen for krim-tatarene på Krim er ikke uproblematisk. Det er ukjent nøyaktig hvor mange krim-tatarer som har forlatt halvøyen etter annekteringen. Ifølge Mustafa Dzhemilev er det 20 000 personer, mens journalist Rustem Halilov mener at dette tallet er litt overdrevet, og antar at det er ca 10 000 krim-tatarer som har allerede forlatt halvøyen. Den største hindringen er eiendom, ifølge journalisten.⁴¹³ Ikke bare for krim-tatarer, men også for andre folk på halvøyen. Du må være russisk statsborger for å leie ut eller selge eiendom. Man kan anta at for mange krim-tatarer er det å forlate Krim en identitets-sak. De fleste av dem vendte tilbake på 90-tallet fordi dette er deres hjemland. Å forlate øyen betyr veldig mye for dem.

---

⁴⁰⁸ Korrespondent, «Glave Medzjlisa Tsjubarovu zapretili viezd v Krym.» <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3388533-hlave-medzhlysa-chubarovu-zapretyly-vezd-v-krym> Lest:17.07.15

⁴⁰⁹ Radio Svoboda, «Khto takyj Remzi Iljasov, jakyj stav u Krymu «vitse-spikerom»» <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25393640.html> Lest:20.07.15

⁴¹⁰ Krym.Realiji, «Krymskij ministr zajavljaet o «nebyvaloju populjarnosti» gosudarstvennykh SMI na poluostrove.» <http://ru.krymr.com/content/news/27026533.html> Lest:17.07.15

⁴¹¹ 15 minut, «OKTRK vmesto ATR» <http://15minut.org/article/oktrk-vmesto-atr-2015-04-02-17-38-13> Lest: 17.07.15

⁴¹² Petsjontsjyk, «Poluostrov strakha: khronika okkupatsii i narusjenie prav tsjeloveka v Krymu.» 51-53

⁴¹³ Intervju med Rustem Halilov

6.7 Hvorfor Krim ble annektert i 2014?

I dette delkapittelet vil jeg, oppsummeringsvis, se på ulike teorier, meninger og påstander angående annekteringen av Krim i mars 2014. Var det en situasjonsbetinget annektering, eller et langsiktig strategisk mål?

Beskyttelse av Russlands landsmenn?

Etter Georgia-krigen i 2008 ble mange oppmerksomme på at noe lignende kunne skje med Krim, hvor mesteparten av befolkningen er etniske russere. Selv om Russlands nåværende president Vladimir Putin forsikret om at Russland for lenge siden anerkjente grensene av dagens Ukraina rett etter Georgia-krigen⁴¹⁴, ble Krim-halvøyen altså annektert i mars 2014. Dette ble først benektet. I april 2014 sa Putin at Russland aldri hadde planlagt å annektere Krim. Men, som han sa:

*«Но мы также всегда думали и надеялись на то, что наши русские люди, русскоязычные граждане Украины будут проживать в комфортных для себя политических условиях, в комфортной обстановке и не будут никак притесняться, им не будут угрожать».*⁴¹⁵

Dette er en underlig begrunnelse. Tre av mine intervjuobjekter understreket selv at de var etniske russere, men at de måtte forlate Krim, fordi de er uenige i måten Krim ble annektert på og styres nå, etter annekteringen.⁴¹⁶

Ledelsen i Russland påsto at russerne på Krim var i fare, fordi det som skjedde i Ukraina var: «разгул неонацистов, националистов и антисемитов»⁴¹⁷. Aktiv deltakelse av det nasjonalistiske partiet «Svoboda» og det ultranasjonalistiske partiet «Pravyj sektor» i Euromaidan ble hyppig belyst i russiske medier. Det andre nevnte partiet er kjent for sine radikale metoder og ultranasjonalistiske holdninger. Selv om den største deltakelsen i protestene i Kyiv og andre byer besto av ulike grupper av befolkningen som ikke var politisk aktive, men folk som var uenige i den politikk Janukovytsj førte⁴¹⁸, var det nettopp «Pravyj sektor» som tok mest plass i russiske medier.⁴¹⁹ Både det fremskyndete presidentvalget i mai

⁴¹⁴ Newsru, «Putin v intervju ARD: rossijskie vojska ne ostanutsja v Gruzii navetsjno.» <http://www.newsru.com/russia/30aug2008/ard.html> Lest:24.04.15

⁴¹⁵ Moskva24, «Rossija nikogda ne planirovala vojennyh dejstvij v Krymu» <http://www.m24.ru/videos/48051> Lest:17.06.15

⁴¹⁶ Olga Skrypnyk, Stepan og intervjuobjekt 2

⁴¹⁷ Tsensor.net «V Ukraine razgul neonatsystov, natsjonalistov i antisemitov – Putin. »

http://censor.net.ua/news/274077/v_ukraine_razgul_neonatsistov_natsjonalistov_i_antisemitov_putin, Lest: 29.07.15

⁴¹⁸ Egne observasjoner fra den 14.februar 2014

⁴¹⁹ Liga Novosti, «Pravyj sektor bolee vlijatilen v Rossii, tsjem v Ukraine – Navalnyj.»

http://news.liga.net/news/politics/1888899-pravyj_sektor_bolee_vlijatelen_v_rossii_chem_v_ukraine_navalnyj.htm, 28.07.15

2014 og valget til parlamentet i oktober 2014 viste imidlertid at verken «Svoboda» eller «Pravyj sektor» har stor støtte i den ukrainske befolkningen. Ingen av partiene kom inn i Radaen, hvor sperregrensen er 5 prosent. Samtidig tillater det ukrainske valgsystemet de såkalte selvutnevnte kandidatene å bli valgt inn i Rada. For av de 450 folkerepresentantene er i dag seks fra «Svoboda»-partiet og en fra «Pravyj sektor».⁴²⁰ Det er fortsatt ikke mange nok for å gjennomføre partiets politikk.

Argumentet om beskyttelse av *sootetsjestvenniki* har dermed liten overbevisningskraft. Det kan faktisk virke som om situasjonen for lokalbefolkningen har forverret seg etter annekteringen.

Historiens betydning eller sikkerhetspolitiske årsaker?

Ikke bare beskyttelse av landsmenn, som Russlands og Krims ledelse argumenterer for annekteringen med, men også den historiske betydningen av Krim og Sevastopol med Svartehavsflåten er blitt fremmet som avgjørende for Russland og det russiske folket. Dette er også knyttet til halvøyens strategiske beliggenhet sørøst i Europa og det behagelige klimaet ved Svartehavet, noe som gjør at Krim er et geopolitisk viktig område.

Ifølge Russlands president var det imidlertid nettopp historiens betydning som spilte inn i denne prosessen:

*«Чтобы понять почему был сделан именно такой выбор, достаточно знать историю Крыма. Знать что значила и значит Россия для Крыма и Крым для России. В Крыму буквально все пронизано нашей историей и гордостью.»*⁴²¹

Samtidig snakket han i sin tale om NATO og Russlands uvilje til å se den militære alliansen sin tilstedeværelse på halvøyen, men dette var ikke fremtredende.

I sin tale den 18.mars 2014 appellerer Putin til historien *щп* sier han tydelig at årsaken til *ф*e Russland støttet «Krim's ønske» var Vestens innblanding i Ukraina og NATOs utvidelse østover. *«В городе русской воинской славы появился бы натовский флот, что возникла бы угроза для всего юго-востока России.»*⁴²²

---

⁴²⁰ UNIAN, «Resultaty vyboriv do Parlamentu ofitsijno opublikovani.»<http://www.unian.ua/politics/1008172-rezultati-vyboriv-do-parlamentu-ofitsijno-opublikovani.html>, Lest: 28.07.15

⁴²¹ President Rossiji, «Obrasjtsjenie Prezidenta Rossijskoj Fediratsii», video. <http://kremlin.ru/events/president/news/20603>,

Lest: 17.08.15

⁴²² *ibid.*

Uttalelsen minner om den Dmitij Medvedev kom med i forbindelse med femdagerskrigen i Georgia, hvor NATO, i følge Medvedev, var årsaken til konflikten.⁴²³ Selv om hendelsesforløpene er ulike når man sammenligner Georgia i 2008 og Ukraina i 2014, er presidentenes sikkerhetspolitiske argumenter like.

Det finnes vektige motargumenter mot dette. Andrew Wilson mener at NATO ikke er årsaken til det som skjer i Ukraina, selv om man ofte hører det fra Kreml. Ifølge han var NATOs toppmøte i Bucuresti i 2008 en forsikring om at Ukraina og Georgia ikke kan være medlemmer i den nærmeste fremtid.⁴²⁴ Selv om både Ukraina og Georgia har vært villige til dette, har Europa høflig sagt nei. Krim-ekspert Andrij Klymenko mener at det russisk ledelse sier om at Krim kommer til å bli et økonomisk paradisi, bare er en myte.⁴²⁵ I virkeligheten kommer halvøya til å bli en stor militær base.⁴²⁶ Den strategiske betydningen av Krim har først og fremst vært for å holde Ukraina under kontroll, fordi Krim som en militærbase er konstant trussel for Ukraina.⁴²⁷ Dette synes særlig godt illustrert ved Svartehavsflåten.

Svartehavsflåten

Svartehavsflåten har vært både en myk og en hard makt-ressurs på Krim for Russland. Var det frykten for å miste flåten som bidro til annekteringen av Krim? Etter Janukovitsj' flukt ble det tydelig at Ukraina ville vende seg mot Vesten og dermed bort fra Russland og dets euroasiatiske prosjekt. Russlands leie av Svartehavsflåten som et fotfeste i Ukraina kunne bli usikkert ved den nye vestligvennlige regjeringen. Selv om Russland har tilgang til Svartehavskysten, ville landet, ved å miste Svartehavsflåten i Sevastopol, miste betydelig innflytelse i regionen og overfor Ukraina geopolitisk sett.

Flåten representerer et viktig symbol på militær makt og er dermed en hard maktressurs. Den har imidlertid blitt betraktet som et betydelig element av statsdannelsen til både Russland og Ukraina.⁴²⁸ Dens geografiske beliggenhet gjør flåten attraktiv for begge landene. Det ble inngått en rekke avtaler mellom landene som går ut på deling og leie av Svartehavsflåten: Vennekapsavtalen fra 1997, Kharkiv-avtalen 2010 og andre. Det er ikke

---

⁴²³ Medvedev, Vstretsjja s ofitserami Juzjnogo voennogo okruga, Vladikavkaz. <http://kremlin.ru/news/13605>

⁴²⁴ Foredrag med Andrew Wilson 12.06.15

⁴²⁵ 29.11.14 skrev Putin under en lov "Om et fritt økonomisk område på Krim og i byen Sevastopol", som skal være i 25 år. En tilsvarende lov ble undreskrevet av Porosjenko to måneder tidligere, men den vil være i 10 år.

⁴²⁶ Klymenko: «Posle aneksii Kryma Ukraina uzje voobsjtsje nitsjego ne dolzjna RF»

<http://www.blackseanews.net/read/94125> Lest: 26.01.15

⁴²⁷ Intervju med Andrij Ivanets

⁴²⁸ Sasse, *The Crimea Question*, s.225

flåtens militære betydning som gjør den viktig, men dens beliggenhet i Svartehavsregionen og på Krim.

I begivenhetene i 2014 har flåten derimot spilt en betydelig rolle. Den russiske ledelsen har understreket flåtens historiske betydning for det *russiske* folket. Svartehavsflåtens tilstedeværelse spilte en symbolsk rolle som innebar å forsvare Russlands landsmenn fra den ukrainske trusselen i form av ultranasjonalister, som aldri ble en realitet på Krim og i resten av Ukraina.⁴²⁹ Ved hjelp av flåten kunne også Russland forklare det økende antallet russiske soldater på Krim i vinter-vår 2014.⁴³⁰ Som John Biersack og Shannon O’Lear skriver i sin artikkel:

*«The Black Sea Fleet was not necessarily a motive for defending Russians, but rather the benefits of controlling the territory in which the fleet is based served as an agenda layered beneath the other more explicit reasons given for the Russian government’s annexation of Crimea».*⁴³¹

Det at den russiske flåten gjennom årene har vært på ukrainsk territorium, gjorde det lettere for Russland å gjennomføre annekteringen. Uten dens tilstedeværelse ville det nok være mer komplisert å annektere Krim. Men den militære makt som ble benyttet kom ikke primært fra basen på Krim. Den var hentet fra Russland. Russisk propaganda kom først og fremst til å handle om «gorod slavy» og «tretija oborona Sevastopolja»⁴³² og ikke flåtens strategiske betydning.

Energi og Krim

John Biersack og Shannon O’Lear mener at Russland tier om en viktig forklaring angående annekteringen av Krim. Det er hensynet til de nye havområdene rundt halvøyen, som har påvist et energipotensiale for olje og gass, og Ukrainas eksisterende anlegg der. Heller ikke i Ukraina snakker man høyt om dette. (Bilde 3 viser gass- og oljefelt ved Krim i Svartehavet)

---

⁴²⁹ J.Biersack, S.O’Lear, «The geopolitics of Russia’s annexation of Crimea.» s.257

⁴³⁰ Vesti, «Rossija imeet pravo razmestit v Krymu do 25 tysjasj soldat», <http://vesti-ukr.com/krym/40792-rossija-imeet-pravo-razmestit-v-krymu-do-25-tysjach-soldat>, Lest: 15.08.15

⁴³¹ J.Biersack, S.O’Lear, «The geopolitics of Russia’s annexation of Crimea.» s.256

⁴³² Det er flere nyhetsartikler i ulike aviser og nettsteder som skrev om dette hvis man søker på disse begrepene. For eksempel i avisen *Vzgljad* «Tretja oborona Sevastopolja» skrevet av en historiker Sergej Pintsjuk den 7.mars 2014. <http://vz.ru/opinions/2014/3/7/676034.html> Lest: 10.11.15

Bilde 3⁴³³

Kontroll over Krim-halvøya hindrer Ukraina i å bruke en stor del av sokkelen i Svartehavet hvor det finnes energiresurser. En videreutvikling på sokkelen ville redusere Ukrainas avhengighet av russisk gass. «Tsjornomornaftogas», som eies av det statlige selskapet «Naftogaz», kjøpte i 2011 to boretårn, og ved hjelp av disse har Ukraina begynt å utvinne gass på denne sokkelen.⁴³⁴ Selv om de befinner seg nærmere Odeska oblast, fører gassrørene til Krim, som per i dag er under kontroll av den nye regjeringen. Også det ukrainske selskapet «Tsjornomornaftogas», som har sin hovedavdeling i Simferopol, kontrolleres nå av den nye regjeringen.

Dagens situasjon fører til at Ukraina ikke kan utnytte og videreutvikle gassressurser på samme måte som før annekteringen, fordi det først og fremst er gunstig for Russland at Ukraina forblir avhengig av Russland i energisektoren.⁴³⁵ Hvis Ukraina kjøper gass fra de europeiske landene, som Russland selger gass til, vil Gazprom tape omtrent \$3 milliarder i 2016 hvis EU-landene kjøper mer gass for å selge den til Ukraina. EU-landene betaler lavere pris til tross for høyere transportkostnader og for tiden 30 % eksportavgift. Det at Russland bruker energi som forhandlingskort i utenrikspolitikk, har effekt på Ukraina, men ikke like mye andre steder.⁴³⁶

Kjernen i relasjonen er at Ukraina er en stor forbruker av energi, og at Russland er avhengig av inntekter fra energiekspor. Den russiske regjeringen avsluttet flerårige forhandlinger angående 30 års gasseskport med Kina bare et par måneder etter annekteringen.

⁴³³ J.Biersack, S.O'Lear, «The geopolitics of Russia's annexation of Crimea.» s. 259

⁴³⁴ De kalles for «Bojkos båretårn» pga sin innkjøpspris som i virkelighet var mye høyere enn markedspris.

⁴³⁵ Intervju med Andrij Ivanets

⁴³⁶ J.Biersack, S.O'Lear, «The geopolitics of Russia's annexation of Crimea.» 261

John Biersack og Shannon O'Lear mener at annekteringen av Krim tillot Russland å forsere konkrete planer for å vende seg mot øst med hensyn til energiekspert. Ifølge eksperter er avtalen mindre fordelaktig for Russland enn for Kina: Ville avtalen underskrives under andre omstendigheter, så ville prisen for Kina vært annerledes. «*Politically, it is important for president Putin to show that the 'Greater Russia' is back on the international scene and it has other, non-Western options to restore its rightful place*». ⁴³⁷

Det at Russland og den nye regjeringen på Krim har kontroll over en del av Ukrainas gassressurser, påvirker Ukraina og den ukrainske økonomien i negativ retning. Samtidig løser det et potensielt strategisk problem for Russland: tilgang til mer gass.

Ukrainas skifte vestover?

Ifølge det russiske utenriksdepartementet ⁴³⁸ er forholdet til Ukraina en av nøkkelprioriteringene i den russiske utenrikspolitikken. ⁴³⁹ Etter oppløsningen av Sovjetunionen, fortsatte Russland og Ukraina å samarbeide tett med hverandre. Det økonomiske systemet i Sovjet gjorde at de ulike republikkene som senere ble uavhengige stater fortsatt var avhengig av hverandre. Til tross for de siste årenes myk tvang-politikk overfor Ukraina, hadde Russland potensiale for å utvikle myk makt politikken, nettopp på grunn av felles historie, lik kultur, like språk, og den store russiske minoriteten i Ukraina, i alle fall frem til begivenhetene i 2013-2014.

Senere vurderinger av russisk utenrikspolitikk viser at den kjennetegnes av neo-eurasianisme, pan-slavisme og etno-geopolitikk. Særlig den førstnevnte har, i følge Marlene Laruelle, vært den ideologien som presidentenes parti «Jedinaja Rossia» har adoptert. Den går ut på at Russlands geografiske posisjon mellom Europa og Asia er landets styrke. Dette gjør landet unikt som en euroasiatisk makt som skal være innenfor grensene av Det tidligere russiske imperiet og Sovjetunionen. Alle landene i dette området skal reintegreres politisk og økonomisk under Moskvas ledelse. Marlene Laruelle advarer at dette kan få politiske konsekvenser, fordi det betyr at den post-sovjetiske uavhengigheten til landene omkring bare er en parentes, som er forutbestemt til å bli lukket. ⁴⁴⁰ Dette er illustrert ved Putins tale fra den 18.mars 2014, der han sa følgende: «*Но это произошло. То что казалось невероятным к*

---

⁴³⁷ *ibid.*, 262-263

⁴³⁸ Det ble ikke funnet noen tilsvarende informasjon når det gjelder det ukrainske utenriksdepartementets syn på forholdet med Russland.

⁴³⁹ MID, «Obzor vnesnej politiki Rossijskoj Federatsii.»

http://archive.mid.ru/brp_4.nsf/0/3647DA97748A106BC32572AB002Ac4DD, Lest: 30.07.15

⁴⁴⁰ J.Biersack, S.O'Lear, «The geopolitics of Russia's annexation of Crimea.» 251-252

*сожжению стало реальностью. СССР распался.»*⁴⁴¹ Nostalgien og ønsket etter en stor og mektig stat er et kjennetegn for den utenrikspolitikken som Russland fører. Tollunionen, eller som den nå kalles, den euroasiatiske union, er et utenrikspolitisk prosjekt som er basert på på nettopp den ideologien.

Elena Lukjanova, som er russisk jurist og tidligere medlem av Obsjtsjestvennoj palaty RF, skriver på slutten av sin ovennevnte artikkel «O prave nalevo» at ideologien om russisk egenart blir benyttet av den russiske staten for å beholde sin makt. Det er ikke tilfeldig at man begynte å snakke om denne ideologien når den europeiske utviklingsmodellen ble mer og mer synlig i det russiske samfunnet, når borgere av Den russiske føderasjonen har blitt mer og mer bevisst på at staten ikke er noe hellig, men en institusjon som har sine funksjoner og oppgaver, mener hun.⁴⁴²

Staten får ikke mer støtte hvis et naboland vil ut av Russlands innflytelsessfære. Myk tvang i form av lån og billigere gass virket ikke i Ukraina vinteren 2013-2014. Dermed tydde Russland til annektering og ikke andre muligheter, som for eksempel utvidelse av Krims autonomi. Man fikk se Russlands vilje til å bruke hard makt mot et naboland som straff for at Ukraina ønsket å vende seg mot vest.

---

⁴⁴¹ President Rossiji, «Obrasjtsjenie Prezidenta Rossijskoj Fediratsii», video. <http://kremlin.ru/events/president/news/20603>, Lest: 17.08.15

⁴⁴² Lukjanova, «O prave nalevo.» <http://www.novayagazeta.ru/politics/67715.html>, Lest: 22.03.15

7 Sammenligning av to caser: 1994 vs 2014

Krims autonomistatus har, som vist over, vært et betent tema på begynnelsen av 1990-tallet. Det har vært forsøk på dets utvidelse av denne statusen, og til og med løsrivelsesforsøk ledet av Jurij Mesjkov, men dette ble stoppet etter Kyiv begynte å miste kontrollen over at begivenhetene på Krim..

I 2013-2014 kom det meldinger fra Krims ledelse, som tiden har vist er talerør for Kreml, om at Krims autonomi var i fare på grunn av den politiske situasjonen i Ukraina. Det var få ting som tydet på at dette stemte. Likevel ble Krim-halvøyen annektert. Jeg skal her drøfte hvorfor Krim-halvøyen, og ikke en annen del av Ukraina, ble annektert i 2014. To årsaker vil stå sentralt: for det første at Russlands innflytelse på Krim var blitt sterkere, og for det andre at størstedelen av befolkningen fortsatt var etniske russere, noe som gjorde Krim mer mottakelig for Russlands myke makt gjennom blant annet Russkij mir og ulike pro-russiske NGOer på Krim.

Man ser likevel at case fra 1994 er ulik den i 2014. Det finnes likheter mellom dem, men de er mer ulike enn like. Ved å drøfte likheter og ulikheter ved disse casene, vil det for det første bli mer tydelig hvorfor disse hendelsene fant sted og fikk ulikt utfall. Var det begivenheter på fastlandet som bidro til en ustabil situasjon på halvøyen og krav for utvidelse av autonomi i første omgang? Som diskutert tidligere var Russlands rolle og valget om bruk eller ikke bruk av hard makt avgjørende i begge caser.

7.1 Den politiske situasjonen i Ukraina

Gruvearbeidernes streik vs Euromaidan

En første likhet er at både i 1993-1994 og 2013-2014, var den politiske situasjonen i landet ustabil og preget av massedemonstrasjoner. Situasjonen i Ukraina i 1993-1994 krevde reformer og endringer. I juni 1993 var det streiker og misnøye i Donbass-regionen og andre fylker i den østlige delen av Ukraina. Spesielt gruvearbeidere var de mest aktive i streiken. Folk var misfornøyde med den sosialøkonomiske situasjonen og politiske avgjørelser som ble foretatt av den daværende ledelsen i landet. Hovedkravene var politisk ladet: Donetsk oblast krevde mer selvstendighet innenfor Ukraina, mer tilnærming til Russland, en folkeavstemning hvor det skulle stilles spørsmål om tillit til presidenten, parlamentet og de lokale myndighetene. Fagforeningene i Ukraina meldte sitt ønske om å gjennomføre en streik

på landsnivå. Dette førte til at det ble fastlagt en dato om en folkeavstemning, som etter hvert ble kansellert og erstattet med et framskyndet presidentvalg.⁴⁴³

I juli 1994, noen måneder etter Krims presidentvalg, var det presidentvalg i Ukraina hvor Leonid Kravtjuk, som var assosiert med ukrainsk nasjonalisme på Krim⁴⁴⁴, tapte valget til Leonid Kutsjma, som hadde et mer pro-russisk program enn Kravtjuk. Kutsjma hadde også et tydelig program i motsetning til Krims president Mesjkov. Kutsjmas program gikk ut på mer lokalt selvstyre, sterkere forbindelser med Russland, integrering av Ukraina i SUS institusjoner, russisk som det andre offisielle språk, større økonomiske rettigheter til regioner og andre økonomiske reformer. Han fikk massiv støtte på Krim med 89,7 prosent og 91,9 prosent i Sevastopol. Kutsjmas popularitet på Krim gjorde imidlertid at Mesjkovs popularitet stupte mot fem prosent i slutten av 1994.⁴⁴⁵

Det at nettopp Kutsjma ble Ukrainas president i 1994, kan ses på som en av grunnene til at Mesjkovs pro-russiske holdninger ikke fikk gjennomslag blant befolkningen på Krim. Krims ønske om autonomi ble dempet gjennom Kutsjmas løfte om tettere forbindelser med Russland.

I 2013-2014 oppstod Euromaidan som en konsekvens av folkets misnøye med at Viktor Janukovytsj etter å ha lovet en samarbeidsavtale med EU, bestemte seg for å stoppe prosessen og øke samarbeidet med Tollunionen. Etter hvert ble kravene fra protestantene mer omfattende, og folk krevde at Janukovytsj skulle gå av på grunn av den katastrofale økonomiske situasjonen i landet med enorm korrupsjon. Janukovytsj valgte å bruke makt mot demonstrantene på Maidan for å stoppe demonstrasjoner, men dette bidro til enda større misnøye med regimet i store deler av befolkningen. Oransjerevolusjonen i 2004 var et eksempel på en fredelig massedemonstrasjon i motsetning til det som skjedde i 2014, hvor Berkut brukte våpen mot demonstrantene.⁴⁴⁶

På Krim ble situasjonen oppfattet og betraktet svært annerledes enn i Kyiv. Den betydelige forskjellen mellom 1994 og 2014 er mediene rolle. Vinteren 2013-2014 spilte media en stor rolle for hvordan folk oppfattet og betraktet situasjonen i Kyiv. Manipulering av media og «tilpasset» informasjon var det som skapte frykt for fremtiden på Krim. Blokkering av ukrainske medier i slutten av februar 2014 er et eksempel på dette.

---

⁴⁴³ Ukrajina istorija velykogo narodu, «Zagalnyj strajk trudivnykiv Donbasu.» <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/utverdzhennya-nezalezhno-ukra-ni/zagalniy-strajk-trud-vnik-v-donbasu/> Lest: 28.08.15

⁴⁴⁴ Selv om det ble ingen sterk ukrainisering under Kravtjuk. (Sasse, s.171)

⁴⁴⁵ Sasse, *The Crimea Question*, 171

⁴⁴⁶ Ukrajinska pravda, «Berkut atakuje Majdan.» <http://www.pravda.com.ua/news/2014/02/18/7014392/> Lest: 21.10.15

Hvor lik var den politisk situasjonen i 1993 og 2014? Det samfunnspolitiske bladet *Tyzjden* sammenligner i artikkelen «Hvorfor streiker ikke Donbas?» («Tsjomu ne strajkuje Donbas?») gruvarbeidernes streiker i 1993⁴⁴⁷ med Euromaidan. I 1993 var Donbas en region hvor gruvarbeidere for det meste var organiserte og brukte streiker for å få gjennom sine krav. Den første likhet er antallet: I gruvestreikene deltok opp til 200.000 gruvarbeidere, som er omtrent det tallet som deltok på Euromaidan i 2014 i følge *Tyzjden*. Den andre likheten var at gruvarbeiderne ikke kun hadde økonomiske, men også politiske krav som Euromaidan-protestene. Likevel ble gruverarbeidernes politiske aktivitet svekket på grunn av økonomisk forfall i kullbransjen: reformer førte til masseoppsigelse av gruvarbeidere. Deretter ble noen gruver privatisert. Og dermed ble deres yrkesforening og politisk aktivitet etter hvert borte.⁴⁴⁸ Euromaidan-demonstrasjonene avtok imidlertid ikke, men forsterket seg etterhvert som politiske innstramminger ble lansert.

Selv om man kan se likhetstrekk ved begivenheter i 1993-1994 og 2013-2014, var det betydelige ulikheter mellom disse periodene. I 1993-1994 ble det krevd et nærmere samarbeid med SUS landene, mens i 2013-2014 var det avtalen med EU som stod i fokus. Den politiske retningen var ulik. Euromaidan ble en blodig demonstrasjon, mens det i 1993-1994 ble inngått et kompromiss mellom regjeringen og demonstrantene. Siden kravet i 1993 var tettere samarbeid med SUS-landene og ikke med Vesten, var ikke russiske interesser berørt på samme måte som de var i 2013-2014.

7.2 Russlands rolle

Den viktigste forskjellen var imidlertid at Russland ikke var direkte innblandet i 1993-1994, men inntok en aktiv posisjon i 2013-2014. Hypotesen i oppgaven er at *begge* hendelsene ble støttet av den russiske staten. Etter å ha sett på begge caser, ser man at begge hendelsene ble støttet av den russiske staten, men på ulikt vis.

Det pro-russiske separatismeforsøket på Krim var stort sett støttet av den lovgivende makten, altså parlamentet. Det var parlamentet som den 21. mai 1992 (etter at Krim vedtok sin grunnlov) vedtok et dekret om at Krim oblast var ulovlig overført til Den ukrainske republikken i 1954. Og i juli 1993 (da det var gruvarbeiderstreik) vedtok det russiske

---

⁴⁴⁷ Gruvarbeidere var en politisk aktiv yrkesgruppe i Ukraina frem til begynnelsen av 2000-tallet. For eksempel, i august 1989 som et resultat av gruvarbeidernes streik, fikk Den ukrainske republikken økonomisk selvstendighet. <http://tyzhden.ua/Society/97204/PrintView>, Lest: 07.08.15

⁴⁴⁸ Kazanskij, «Tsjomu ne strajkuje Donbas» <http://tyzhden.ua/Society/97204/PrintView>, Lest: 07.08.15

parlamentet et dekret om at Sevastopol by har en føderal status innenfor Den russiske føderasjonen.⁴⁴⁹

Det var stor splittelse og uenighet mellom den russiske presidenten og det russiske parlamentet i 1993. I oktober 1993 var spenningen så intens at det etter ordre fra Jeltsin ble brukt stridsvogner for å skyte opposisjonen ut av det hvite hus, hvor det øverste sovjet holdt til. Det var et historisk vendepunkt i utformingen av det russiske politiske system også. Etter disse begivenhetene ble Russland et presidentstyrt land og en ny grunnlov ble vedtatt.⁴⁵⁰

Dermed kan man anta at selv om Jeltsin personlig ikke hadde noe imot å støtte de pro-russiske stømminger på Krim, var det maktkampen mellom han og parlamentet som ikke tillot dette. Ved å støtte parlamentet i deres forslag, ville han styrke parlamentenes rolle i Russland, spesielt når det fattes populære beslutninger som å gjøre Krim til en del av Den russiske føderasjonen. En skal heller ikke utelukke at innenriks utfordringer som Tsjetsjeniakrigen, svak økonomi og forsvaret, bidro til å gjøre Krimspørsmålet uaktuelt på dette tidspunktet. Russlands militære slagkraft lå også i ruiner. Tidlig på 1990-tallet var Russlands hard makt utøvd i form av retoriske trusler overfor Ukraina, i motsetning til 2013-2014. Russland hadde heller ingen mulighet til å bruke energi som myk tvangs-ressurs. Energi som redskap for myk tvang ble først benyttet av den nye russiske regjeringen etter Oransjerevolusjonen i 2004. Tuzla-konflikten i 2003 er også et eksempel på Russlands mer aktive reaksjon på Ukrainas valg.

I motsetning til 1993-1994, var det russiske parlamentet og den russiske presidenten enige når det gjaldt annektering av Krim i 2014. Putin fikk tillatelse fra parlamentet den 1. mars 2014 til å bruke militærmakt for å beskytte Russlands landsmenn om det ville bli nødvendig. Valentina Matvijenko som leder Føderasjonsrådet (overhuset) var tydelig på at Russland kom til å støtte Krims innlemmelse i Det russiske føderasjonen. Matvijenko sammenlignet også folkeavstemningen på Krim med den skotske om Skottlands uavhengighet som ble holdt i september 2014.⁴⁵¹ I motsetning til Krim, som ikke fikk tillatelse fra den ukrainske staten, fikk skottene tillatelse fra regjeringen i Storbritannia. Vladimir Putin sammenligner også Kosovos uavhengighet med Krims rett til

---

⁴⁴⁹ Lenta.ru «Genprokuratura nazvala nezakonnoj predatsju Kryma USSR.» <http://lenta.ru/news/2015/06/27/krym/> Lest: 07.08.15

⁴⁵⁰ Argumenty i Fakty «Rasstrel Belogo doma v 1993.» <http://www.aif.ru/dontknows/file/938140> Lest: 08.08.15

⁴⁵¹ Novikov, «Deklarirujut gosudarstvo s mononatsyjej.» http://www.gazeta.ru/politics/2014/03/07_a_5939437.shtml Lest: 09.08.15

selvbestemmelse.⁴⁵² På den annen side anerkjenner ikke Russland Kosovo som en uavhengig stat, og dermed virker sammenlikningen noe søkt.

Russlands rolle i 2013-2014 viser til slutt at de pro-russiske krefter på Krim ikke var sterke nok til å gjennomføre dette alene. Også begivenhetene i 1993-1994 beviser at uten Russlands støtte og vilje til å innlemme Krim i Den russiske føderasjonen, ville de pro-russiske kreftene ikke vært sterke nok til å gjennomføre dette. Russlands nærvær på halvøyen fra før gjennom leie av Svartehavsflåten bidro til at økning av russiske militære ikke var en problematisk oppgave å gjennomføre, og den symbolske betydningen av Svartehavsflåten og byen Sevastopol i informasjonspropaganda.

Vilje til å bruke hard makt for å annektere Krim-halvøyen i 2014 var for å vise Ukraina og de andre post-sovjetiske landene at Russland er villig og kan bruke militær makt for å forsvare sine interesser.⁴⁵³

---

⁴⁵² UNIAN, «Putin sravnil anneksirovannyj Krym s Kosovo.» <http://www.unian.net/politics/1010112-putin-sravnil-anneksirovannyiy-kryim-s-kosovo.html> Lest: 09.08.15

⁴⁵³ Tarufo, «Fatal attraction?», Lest: 20.10.15

8 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg sammenliknet situasjonen på Krim-halvøyen på begynnelsen av 1990-tallet og vinteren 2013-2014. Sherrs og Nyes teorier om myk makt, hard makt og myk tvang har vært retningsgivende for drøftingen av hendelseforløp, likheter og forskjeller. Ved å analysere disse casene ser man hvordan forholdet mellom Ukraina og Russland utviklet seg i disse tidsperiodene, noe som utvilsomt bidro til utfallet av begge hendelser. I 1994, da Jurij Mesjkov forsøkte å løsrive halvøyen fra Ukraina med tydelige pro-russiske slagord, var støtten fra Russland fraværende. Som en konsekvens ble Krims autonomistatus innskrenket av den nye ukrainske presidenten for å unngå fremtidige forsøk på løsrivelse.

Ved å analysere disse hendelsene ser man også at det var flere faktorer som bidro til Russland valgte å ikke støtte Mesjkov. Den første var den ikke konsoliderte enighet angående Krim på grunn av maktkampen mellom parlamentet og presidenten i 1992-1993. Dette gjorde at Boris Jeltsin ikke støttet parlamentets vedtak angående Krim-spørsmålet. Det andre var Tsjetsjeniakrigen som tok oppmerksomheten fra Krims løsrivelsesforsøk. Den tredje faktoren var landets skrøpelige hard makt- og myk tvang-ressurser, som forsvaret og økonomien på denne tiden. Dette påvirket landets samarbeidsvillighet overfor nabolandet Ukraina. Altså kunne myk makt-oppførselen merkes da, selv om det forekom retoriske trusler iblant. En viktig faktor var også Ukrainas utenrikspolitikk, hvor det gode forholdet til Russland var prioritert i den første casen. Valget av Leonid Kutsjma i 1994 til Ukrainas president, som hadde et pro-russisk valgprogram, bidro til manglende støtte fra Russland på Krim i 1994.

Annekteringen av Krim-halvøyen i mars 2014 er et symbol på det endrede og betraktelig forverrede forholdet mellom Ukraina og Russland. Mellomperioden, som jeg legger fokuset på mellom mine caser fra 1997 til 2013, viser hvordan relasjonene mellom landene har endret seg i takt med Ukrainas veivalg i utenrikspolitikken. Den fredelige Oransjerevolusjonen i 2004, som ifølge Russland var gjennomført av USA, forverret forholdet betydelig mellom nabolandene. Myk tvang-politikk gjennom energi- og prispolitikk ble brukt av Russland for å øke sin politiske innflytelse i Ukraina. Ukrainas lite reformerte energisektor gjør landet til det mest energiforbrukende i verden, og som konsekvens har Ukrainas behov for energiressurser gjort landet sensitivt og avhengig av Russlands tilbud.

Janukovytsj sitt valg av tettere samarbeid med Tollunionen istedenfor EU bidro til en politisk krise i Ukraina som utløste seg i Euromaidan, først i Kyiv og etter hvert over hele landet. Disse urolighetene vakte raskt interesse på Krim. I perioden desember 2013 til februar 2014 kom det flere meldinger fra halvøyen, som først viste sin misnøye med begivenhetene i

Kyiv og betraktet Euromaidan som et nasjonalistisk og fascistisk fenomen som ville true Krims autonomistatus. Ettersom situasjonen i Kyiv kom under opposisjonens kontroll og Janukovitsj flyktet til Russland, ble meldingene truende og operasjonen for annektering satt i gang: Ukrainske medier ble stengt, russiske militære var til stede på Krim, Krims nye ledelse vedtok at halvøya skulle innlemmes i Russland før den såkalte folkeavstemningen. Russlands tilstedeværelse gjennom Svartehavsflåten bidro til at annekteringen ble enklere å gjennomføre. I seg selv var dette et resultat av noe som ble oppfattet som ”myk makt”. Vennskapsavtalen i 1997 la nemlig grunnlaget for russiske styrkers tilstedeværelse på Krim.

I dag er Krim de facto under Russlands kontroll. En forverret menneskerettighetssituasjon og kontroll over media viser at all opposisjon mot den nye ledelsen er sterkt uønsket på halvøya. Annekteringen av Krim er et eksempel på en gradvis overgang fra Russlands myk tvang-politikk til hard makt-politikk overfor Ukraina.

Litteraturliste

15 minut. «OKTRK vmesto ATR» <http://15minut.org/article/oktrk-vmesto-atr-2015-04-02-17-38-13> Lest: 17.07.15

Agenstvo strategitsjnykh doslidzjen, «Analiz dokumentov»,
<http://www.sd.net.ua/2011/02/19/analiz-dokumentov-sevastopol-ukrainskij-gorod.html>,
Lest 13.09.15

Akademik, <http://vostokoved.academic.ru/561>, Lest: 01.11.15

Argumenty i Fakty. «Rasstrel Belogo doma v 1993.»
<http://www.aif.ru/dontknows/file/938140> Lest: 08.08.15

Baburin, Sergej. *Krym naveki s Rossijej*, Moskva: Knizjnyj mir, 2014

BBC, «Rossija zapretila ukrainskije konfety "Roshen".»
http://www.bbc.com/russian/russia/2013/07/130729_roshen_russia_ban, Lest:13.06.15

BBC. «Vlasti Kryma prinjali resjenje o vkhozjdenii v sostav Rossii.»
http://www.bbc.com/russian/international/2014/03/140306_ukraine_crimea_referendum
Lest: 06.08.15

Bebler, Anton. «Crimea and The Russian-Ukrainian conflict», *Security Policy Library*,
(2015): 1-31,
http://www.atlanterhavskomiteen.no/files/dnak/Documents/Publikasjoner/2015/Spb_1-15.pdf Lest: 28.08.15

Biersack, John. Shannon, O'Lear. «The geopolitics of Russia's annexation of Crimea: narratives, identity, silences, and energy» *Eurasian Geography and Economics*, (2014): 247-269. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15387216.2014.985241>

Black Sea. «Posle aneksii Kryma Ukraina uzje voobsjtsje nitsjego ne dolzjna RF.»
<http://www.blackseanews.net/read/94125> Lest: 26.01.15

Brubaker, Roger. *Nationalism reframed*. Cambridge: University Press, 1996

Bukkvoll, Tor. «A Fall From Grace for Crimean Separatists», *Transition*, (1995), 46-49

Bukkvoll, Tor. «Det russiske forsvaret i en ny periode med Putin», *FFI-FOKUS*, nr.1 (2012): 1-7. <https://www.ffi.no/no/Publikasjoner/Documents/FFI-Fokus-2012-1.pdf> Lest: 25.09.15.

Chyong, Chi Kong. «Why Europe should support reform of the Ukrainian gas market – or risk a cut off.» The European Council on Foreign Relations. 2014

CIEP, Fact sheet, «Russian gas imports to Europe»

Connor, Walker. «The Soviet Prototype». I *The Soviet Nationality Reader*, redigert av Rachel Denber, 15-28, Boulder: Westview Press, 1992

D'Anieri, Paul J. *Economic Interdependence in Ukrainian-Russian Relations*. New York: State University of New York, 1999

Dagsavisen, «Russiske soldater i kamp i Ukraina.», <http://www.dagsavisen.no/verden/russiske-soldater-i-kamp-i-ukraina-1.289949> , Lest: 10.08.15

Dergatsjev, Vladimir. «Matvijenko Otygryvajetsja na Khrusjtsjove», *Gazeta.Ru*. http://www.gazeta.ru/politics/2014/12/23_a_6355873.shtml Lest: 19.07.15

Derzjavnyj komitet statystyky Ukrajinjy. «Vseukrainskyj perepys naselennja» <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> Lest: 15.07.15

Dozjd.Video «Tsjetjyri goda i dva mesjatsa za draku s «Berkutom.»» http://tvrain.ru/teleshov/here_and_now/kostenko_tri_dnja_ne_kormili_u_nego_slomana_ruka_s-387399/, Lest 06.06.15

Dufaud, Gregory «The establishment of Bolshevik Power in the Crimea», *Contemporary European History*, (2012), 257-272,
<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=8521144&fileId=S0960777312000148>

Dyrnes, Steinar. «Krim begynner å ligne på Nord-Korea»
<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Krim-begynner-a-ligne-pa-Nord-Korea--8040567.html> Lest: 03.06.15

Ekho Moskvyy, Lingua Franka, Panteleev, Sergejev, «Kto takije sootetsjestvenniki»,
<http://www.echo.msk.ru/sounds/1062794.html>, Hørt: 04.10.14

Evrazijskaja ekkonomitsjeskaja komissija, «O Evrazijskoj ekkonomitsjeskoj komissii.»
<http://www.tsouz.ru/eek/aboutEEK/Pages/default.aspx> Lest: 13.10.15

Evrazijskaja ekkonomitsjeskaja komissija, «Tseli i zadatsji Tamozjennogo sojuza.»
<http://www.tsouz.ru/AboutETS/Pages/35.aspx> Lest: 01.10.15

Film, *Krym. Putj na Rodinu*, 2015 http://russia.tv/brand/show/brand_id/59195 Sett:
15.03.15

Firsov, R.M. «Etapy repatriatsiji krymskykh tatar v Krymu.»
<http://www.kymu.edu.ua/vmv/v/04/firsov.htm> Lest:15.07.15

Fisher, W. A, *The Russian annexation of the Crimea 1772-1783*, Cambridge, 1970

Flag Rodiny. «Segodnja nuzjny realnue dejstvija» Lest: 22.11.14

Flikke, Geir. «Kunnskap om hvilket Russland.» *Aftenposten*,
<http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Kunnskap-om-hvilket-Russland-7903091.html> Lest:17.06.15

FOI. Swedish Defense Research Agency. «Crimea after the Georgian Crisis.» Stockholm:
FOI-R-2587-SE. 2008

Fokus. «Eks-president Kryma gotov vernutsa na post posle referendumu».

<http://focus.ua/country/300159/> Lest: 19.07.15

Gazeta.ua. «Kutsjma o vstuplenii v Tamozjennyj sojuz: Janukovitsja zastavjat sdelat

vybor.» http://gazeta.ua/ru/articles/politics/_kuchma-o-vstuplenii-v-tamozhennyj-soyuz-anukovicha-zastavyat-sdelat-vybor/378927?mobile=true Lest: 01.10.15

Gazprom. «Gazprom og Turkmenistan update Turkmen Gas Supply terms and conditions for 2006.» <http://www.gazprom.com/press/news/2005/december/article63341/> Lest:

07.10.15

Gazprom. «Gazprom polnostju prekratil postavki na Ukrainu.»

<http://ria.ru/economy/20090101/158461432.html>. Lest: 08.10.15

Godzimirski, Jakub.M «Krim: mellom sovjetisk identitet og postsovjetisk geopolitikk». *Internasjonal Politikk* 55, nr. 1 (1997): 113-149

Gordon. «Krymskije deputaty ne budut priznavat «majdannye reshenija».

<http://gordonua.com/news/maidan/Krymskie-deputaty-ne-budut-priznavat-resheniya-Narodnoy-Rady-6703.html> Lest: 22.06.15

Grønmo, Sigmund «Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen». *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget, 1998

Interfaks. «Janulovitsj podpisal vse prinjatyje 16 janvarja zakony.»

<http://www.interfax.ru/world/352289> Lest 11.06.15

Interfaks. «Krym za god okkupatsii prevratilsja v polyostrov strakha – ombudsmen.»

<http://interfax.com.ua/news/political/255397.html> Lest: 25.06.15

International Energy Agency, OECD. *Ukraine Energy Policy Review*. 2006.

<https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/ukraine2006.pdf>

Johannessen, Asbjørn. *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag, 2011

Kazanskij, Denys. «Tsjomu ne strajkuje Donbas.»
<http://tyzhden.ua/Society/97204/PrintView>, Lest: 07.08.15

Kincade, W.H, Melnychuk N. «Eurasia Letter: Unneighborly Neighbors». *Foreign Policy*, (1994), s.84-104

Kolstoe, Pal. *Russians in the Former Soviet Republics*, Bloomington: Indiana University Press, 1995, 280-281

Kommersant. «Khasbulatov byl uveren, tsjto pobeda blizka»,
<http://www.kommersant.ru/doc/2270477>, Lest: 02.06.15

Komsomolskaja pravda. video, «Press-konferentsyja Prezidenta Rossijskoj Federatsii Vladimira Putina.» <http://www.kp.ru/radio/stenography/91321/> Lest: 21.04.15

Konstitutsija. «Federativnyj dogovor»,
http://constitution.garant.ru/act/federative/170280/#block_100, Lest: 19.07.15

Korrespondent. «Itogi referendum: Za vhozdenie Kryma v sostav Rossii progolosovalo 96,77% iziratelej», <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3320437-ytohy-referenduma-za-vkhozhdjenje-kryma-v-sostav-rossyy-proholosovalo-9677-yzbyratelei>, Lest: 28.10.14

Korrespondent. «Glave Medzjlisa Tsjubarovu zapretili viezd v Krym.»
<http://korrespondent.net/ukraine/politics/3388533-hlave-medzhlysa-chubarovu-zapretyly-vezd-v-krym> Lest:17.07.15

Korrespondent. «Turtsjynov vidmovyvsja pidpysaty risjennja Rady pro skasuvannja zakonu pro movy.» <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3314338-turchynov-vidmovyvsia-pidpysaty-rishennia-rady-pro-skasuvannia-zakonu-pro-movy> Lest: 22.06.15

Korrespondent. «MZS Ukrainy zrobylo zajavu z pryvody zustritsji Putina i Janykovytsja.» <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3206821-mzs-ukrainy-zrobylo-zaiavu-z-pryvodu-zustrichi-putina-i-yanukovycha> Lest: 15.06.15

Kosatsjev, Konstantin. «Ne rybu, a udotsjku.» *Rossija v globalnoj politike*, 2012, <http://www.globalaffairs.ru/number/Ne-rybu-a-udochku-15642> Lest: 25.10.15

Krym SOS. <http://krymsos.com/>, Lest: 03.11.15

Krym. Realiji. «Golodomor u Krymu», <http://ua.krymr.com/content/article/27154266.html>, Lest 10.09.15

Krym.Realiji. «Krymskij ministr zajavljaet o «nebyvaloj populjarnosti» gosudarstvennykh SMI na poluostrove.» <http://ru.krymr.com/content/news/27026533.html> Lest:17.07.15

Krymskaja pravda. ««Ruskoje Jedinstvo» vytesnilo mestnykh klounov.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2014/01/23/russkoe-edinstvo-vytesnilo-mestnykh-klounov> Lest: 22.06.15

Krymskaja pravda. «Krym – territorija stabilnosti, i "Majdanov" my ne dopustim.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2013/12/11/krym---territoriya-stabilnosti-i-majdanov-my-ne-dopustim> Lest: 21.06.15

Krymskaja pravda. «Krym gotov protivostojat bojevikam Majdana.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2014/01/28/krym-gotov-protivostoyat-boevikam-majdana> Lest: 22.06.15

Krymskaja pravda. «Krymtsijane otstoim nasju sudbu.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2013/12/12/krymchane-otstoim-nashu-sudbu> Lest: 23.06.15

Krymskaja pravda. «Ne ot dadim Krym neonatsystem i rusofobam.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2013/12/10/ne-otdadim-krym-nacistam-i-rusofobam> Lest: 21.06.15

Krymskaja pravda. «Sevastopol. Perezagruzka.» <http://c-pravda.ru/newspapers/2014/02/25/sevastopol-perezagruzka> Lest: 24.06.15

Kuzio, Taras. «Russia-Crimea-Ukraine Triangle Conflict», Research Institute for the Study of Conflicts and Terrorism, 1994

Lenta.ru. «Krymskiji kazaki sobralis na borbu s armjanami.» <http://lenta.ru/news/2009/07/02/cossacs/> Lest: 08.06.2015

Lenta.ru. «Genprokuratura nazvala nezakonnoj predatsju Kryma USSR.» <http://lenta.ru/news/2015/06/27/krym/> Lest: 07.08.15

Lenta.ru. «V Krymu objavili o zaversjenii natsjonalizatsii.» <http://lenta.ru/news/2015/02/27/yalta/> Lest: 25.06.15

Lenta.ru. «Nasjla kosa na ostrov» <http://lenta.ru/features/rosukr/tuzla/>, Lest: 04.06.15

Lenta.ru. «V Krymu objasnili izmenenije voprosov referendum.» <http://lenta.ru/news/2014/03/08/change/> Lest: 20.06.15

Life News. «Sovet federatsii RF odobril obrasjtsjenie Putina o vvedenii vojsk na Ukrainu.» <http://lifenews.ru/news/128177>, Lest: 23.04.15

Liga Novosti. «Pravyj sektor bolee vlijatilen v Rossii, tsjem v Ukraine – Navalnyj.» http://news.liga.net/news/politics/1888899-pravyj_sektor_bolee_vliyatelen_v_rossii_chem_v_ukraine Navalnyj.htm Lest: 28.07.15

Liga Novosti. «Plan Putina: tsjem opasen referendum o prisoedinenii Kryma k Rossii.» http://news.liga.net/articles/politics/996597-plan_putina_chem_opasen_referendum_o_prisoedinenii_kryma_k_rossii.htm Lest: 20.06.15

Liga Novosti. «Rossija pytaetsja vsemi sposobami opravdat aneksiju Kryma –MID.»
http://news.liga.net/news/politics/4525160-rossiya_pytaetsya_vsemi_sposobami_opravdat_aneksiyu_kryma_mid.htm Lest:
24.10.15

Liga Novosti. «Tymosjenko zasudyly do semy rokiv pozbavlenja voli.»
<http://news.liga.net/ua/news/politics/546445-timoshenko-zasudili-do-semi-rok-v-pozbavlenja-vol.htm> Lest: 13.10.15

Loo, Guillaume Van der, Elsuwege, Looand Peter Van. «Compenting Paths of Regional Economic Integration in the Post-Soviet Space: Legal and Political Dolemmas for Ukraine», *Review of Central and East European Law* 37 (2012): 421-447

Lukinova, Anna. «Krymskyj zakolot: sjtsjo lysjylosja za kadrom.» *Tyzhden*.
<http://tyzhden.ua/World/131779> Lest: 15.06.15

Lukjanova, Elena. «O prave nalevo.» *Novaja Gazeta*,
<http://www.novayagazeta.ru/politics/67715.html> Lest: 22.03.15

Marxsen, Christian. «The Crimea Crisis.» *Heidelberg Journal of International Law*, (2014): 367-389

Medvedev, Dmitrij. Vstretsja s ofitserami Juzjnogo vojnogo okruga, Vladikavkaz.
<http://kremlin.ru/news/13605> Lest: 25.10.15

Mezhdunarodnaja zjyzn. «Vystuplenije Putina, posvjasjtjennoje vossoedineniju Kryma s Rossijej. Moskva Vasylevskij spusk, 18 marta 2015»,
<http://interaffairs.ru/read.php?item=12770>, Lest: 11.08.15

MID. «Kommentarij Departamenta informatsii i petsjati MID Rossii po voprosu o Budapesjtskom meorandume 1994 goda.»
http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newsline/8A7472459E1CA97644257CA00039DF14, Lest:
19.06.15

MID. «Obzor vnesnej politiki Rossijskoj Federatsii.»

http://archive.mid.ru/brp_4.nsf/0/3647DA97748A106BC32572AB002Ac4DD Lest:
30.07.15

MID. «Obzor vnesnej politiki Rossijskoj Federatsii»

http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/3647DA97748A106BC32572AB002AC4DD
Lest:02.07.15

Ministerstvo Justitsiji Ukrainy. «16.03.2014 Ministr justitsiji objasnil, potsjemu referendum v Krymu nelegitimen.» <http://minjust.gov.ua/47295>, Lest : 28.10.14

Moskva24. «Rossija nikogda ne planirovala vojennyh dejstvij v Krymu»

<http://www.m24.ru/videos/48051> Lest:17.06.15

Møller, Iselin Stalheim. «Krim nærmer seg Russland.» *Dagsavisen*,

<http://www.dagsavisen.no/verden/krim-n%C3%A6rmer-seg-russland-1.281406>, Lest:
06.08.15

Narodnyj Front. «Obsjtsjekrymskij referendum»,

<http://sevkrimrus.narod.ru/ZAKON/1991.htm>, Lest: 20.04.15

NBNews. «Na referendumi golosuvalo ne bilsje tysjatsji krymskyh tatar - Tsjubarov».

<http://nbnews.com.ua/ua/news/115916/>, Lest:10.08.15

Nepokorenyj Krym. «Novosti, vtornik, 3 dekabreja.» <http://www.freetavrida.org/?p=2492>

Lest:23.06.15

Newsru. «Putin v intervju ARD: rossijskie vojska ne ostanutsja v Gruzii navetsjno.»

<http://www.newsru.com/russia/30aug2008/ard.html> Lest:24.04.15

Nord Stream. «O kompanii.» <http://www.nord-stream.com/ru/o-nas/> Lest: 12.10.15

Novaya gazeta. «Strelkov rasskazal o prinuzhdenii deputatov k provedeniju krymskogo referendumu», <http://www.novayagazeta.ru/news/1691103.html> Lest: 25.01.2015

Novikov, Konstantin. «Deklarirujut gosudarstvo s mononatsyjej.» *Gazeta.ru*
http://www.gazeta.ru/politics/2014/03/07_a_5939437.shtml Lest: 09.08.15

Novoti Kryma. «Mititngi v Semforopole: khronika trevoznoj sredy.»
<http://news.allcrimea.net/news/2014/2/26/mitingi-v-simferopole-onlain-obnovlyaetsya-5881/> Lest: 19.06.15

Novyj Sevastopol. «Obsjtsjestvennaja organizatsija «Proryv».» http://new-sebastopol.com/news/novosti_sevastopolya/Obshchestvennaya_organizatsiya_Proryv_vzyala_na_sebya_tehnicheskuyu_storonu_masshtabnoj_vistavki_Krim_YUg_Rossii_kotora_za_proydet_v_Sevastopole Lest: 08.06.15

NRK. «Den kalde krigen: Hat, kjærlighet og propaganda», 1:4

NTV. «V Krymu otkljutsjili vse ukrainskije telekanaly po moralnym soobrazenijam.»
<http://www.ntv.ru/novosti/855557/> Lest: 18.07.15

Nye, Joseph S. Jr. *Soft Power*, New York: Public Affairs, 2004

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. «Report on the human rights situation in Ukraine 16 February to 15 May 2015.»

OSCE, «Integratsija raneje deportirovannyh lic v Krymu», Ukraina, 13-15,
<http://www.osce.org/ru/hcnm/104418?download=true>, Lest: 11.08.15

Pervyj kanal. «V Krasnodarskom kraje stsjitajut» <http://www.1tv.ru/news/polit/44425>,
Sett: 04.06.15

Pervyj kanal. «V Krasnodarskom kraje stsjitajut, tsjto ostrov Kosa Tuzla – tsjast Rossijskoj Federatsii.» <http://www.1tv.ru/news/polit/44425> Sett: 04.06.15

Petersone, Ilze. *Russeres situasjon i Latvia etter Sovjetunionens fall*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2006

Petsjontsjyk, Tatjana. «Poluostrov strakha: khronika okkupatsii i narusjenie prav tsjeloveka v Krymu.» Kiev, 2015

Pirani, Simon. «Ukraine squeezed By Russian and Turkmen gas pricing ambition» <https://piraniarchive.wordpress.com/home/about/ukraine-squeezed-by-russian-and-turkmen-gas-pricing-ambitions/> Lest: 07.10.15

Ploky, Serhii. «The City of Glory: Sevastopol in Russian Historical Mythology». Journal of Contemporary History 35, nr. 3 (2000), 369-383

Ploky, Serhii. *The Last Empire: The Final Days of Sovjetunionen*, A Foreword to the Paperback Edition

President Rossii. «Vneseny izmineniya v zakon o gosudarstvennoj politike v odnosjenii sootetsjestvennikov za rubezjom, <http://kremlin.ru/acts/bank/31503>, Lest: 14.04.15

President Rossiji. «Obrasjtsjenie Prezidenta Rossijskoj Fediratsii», video. <http://kremlin.ru/events/president/news/20603>, Lest: 17.08.15

Prezident Rossii. «Vladimir Putin otvetil na voprosy zjurnalistov o situatsii na Ukraine.» http://kremlin.ru/events/president/transcripts/press_conferences/20366 Lest: 19.06.15

Proryv. http://vk.com/rooproryv_ru Lest: 08.06.15

QHA. «Refat Tsjubarov napravilsja v Kiev.» <http://qha.com.ua/refat-chubarov-napravilsya-v-kiiev-131711.html>, Lest: 16.07.15

Radio Svoboda. «Khto takyj Remzi Iljasov, jakyj stav u Krymu «vitse-spikerom».» <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25393640.html> Lest:20.07.15

Ragin, Charles C., Amoroso, Lisa M. *Constructing Social Research*. Thousand Oaks: Pine Forge Press, 2011

RBK. «V.Jusjtsjenko: Prodozvzjennja politytsjnoi reformy zavdannja prezydenta.»
http://www.rbc.ua/ukr/analytics/v_yushchenko_prodolzhenie_politicheskoy_reformy_zadanie_prezidenta_1166096263 Lest:12.10.15

RIA Novosti. «Ukrainu pri sblizjenii s ES zjdet defolt, stsjitaet ekspert.»
<http://ria.ru/economy/20131004/967811077.html> Lest:15.06.15

RIA Novosti. «Situatsyja s nezakonnym otborom gaza dolzjna razresjitsja v blizjajsijje dni.» <http://ria.ru/economy/20060103/42838798.html> Lest: 07.10.15

Rianovosti . «Ekspert: Oktjabyrskij Puttsj 1993 goda ubil doverije ljudej k vlasti»,
<http://ria.ru/politics/20131004/967779052.html>, Lest: 03.06.15

Roslycky, Lada L. «Russia's smart power in Crimea: sowing the seeds of trust» *Southeast European and Black Sea Studies*, (2011): 299-316.

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683857.2011.590313>

Russkij mir. «O fonde» <http://ruskiymir.ru/fund/> Lest: 29.05.15

Russkij obozrevatel. «Semjen Kluev: «Te, kto segodnja sudit russkikh v Krymu, budit sidet po nasjym, rossijskim, zkonam.»» <http://www.rus-obr.ru/days/5012> Lest: 07.06.15

Russkij portal. «Devjat plus odin», <http://www.opoccuu.com/230411.htm>, Lest:17.08.15

Saivets, Carol R. «The ties that bind? Russia's evolving relations with its neighbors», *Communist and Post-Communist Studies*, (2012): 401- 412

Samar, Valentina. «Nevidimyj koridor.» Zerkalo nedeli.
<http://gazeta.zn.ua/internal/nevidimyy-koridor-.html>, Lest: 05.06.15

Sasse, Gwendolyn. *The Crimea Question: Identity, Transition, and Conflict*, Cambridge: Harvard University Press, 2007

Sebat. Video. « «Sebat» dal otsenku Evromajdanu.» <http://sebat-crimea.ru/news/video-sebat-dal-otsenku-evromajdanu.html> Lest:16.05.15

Sherr, James. *Hard Diplomacy and Soft Coercion: Russia's Influence Abroad*, London: Royal Institute of International Affairs, 2013

Sherr, James. «Ukraine's New Time of Troubles», IFS, 1998

Sherr, James. «Europe, Russia, Ukraine and energy: Final Warning» *The World Today*, (2009): 14-17

Sherr, James. «The Mortgaging of Ukraine's Independence». Chatham House. 2010

Soltchanyk, Roman. *Ukraine and Russia: The Post-Soviet Transition*, Oxford: Rowman and Littlefield Publishers, 2001

Sovet Federatsyi. «Istorija Sozdaniya Tamozjennogo sojuza.» <http://sngcom.ru/key-issues/customs-union/history.html> Lest: 29.09.15

Sovet pri Presidente Rossijskoj Federatsii po razvitiju grazhdanskogo obsjtsjestva i pravam tsjeloveka. «Problemy zjitelej Kryma.» http://president-sovet.ru/members/blogs/bobrov_e_a/problemy-zhiteley-kryma/ Lest:27.06.15

Sovet pru presidente Rossijskoj Federatsii po razvitiju grazhdanskogo obsjtsjestva i pravam tsjeloveka. «Problemy zjytelej Kryma», http://president-sovet.ru/members/blogs/bobrov_e_a/problemy-zhiteley-kryma/ Lest: 27.06.15

Spektor. «Referendum 16 bereznja 2014 roku v Krymu: tekhnitsjni ta jurydytsjni aspekty jogo provedennja.» <http://spektor.ua/uk/article/referendum-16-marta-2014-goda-v-krmu-tehnitcheskie-i-yuriditcheskie-aspekt-ego-provedeniya/> Lest: 06.08.15

Språkrådet. «Transkripsjon av kyrillisk og nygresk», http://www.sprakradet.no/sprakhjelp/Skriverad/Transkripsjon_av_kyrillisk_og_nygresk/ Lest: 01.11.15

Sputnik. «Kremlin warns Kiev Over 'Suicidal' Ukraine-EU Trade Deal.»
<http://sputniknews.com/russia/20130819/182849320.html#ixzz3d933Axt4> Lest: 15.06.15

Stern, Jonathan. «The Russian-Ukrainian gas crisis of January 2006» Oxford Institute for Energy Studies, 2006

Store norske leksikon. «Autonomi», <https://snl.no/autonomi>, Lest: 15.09.15

Store norske leksikon. «NGO» <https://snl.no/NGO> Lest: 01.06.15

Svobodnaja pressa. «Antifasjistskij front Ukrainy.»
<http://svpressa.ru/politic/article/82008/> Lest:23.06.15

Tarufu, Eleonora. «Fatal attraction? Russia's soft power in its neighbourhood», *Eurasia review*, Lest: 20.10.15

Tishkov, Valery. *Ethnicity, Nationalism and Conflict after The Soviet Union*. Oslo: PRIO; United Nations Research Institute for Social Development, 1997

Tsensor.net. «V Ukraine razgul neonatsystov, natsjonalistov i antisemitov – Putin. »
http://censor.net.ua/news/274077/v_ukraine_razgul_neonatsistov_natsionalistov_i_antimitov_putin Lest: 29.07.15

Tsentr Lva Gumilljova. «Krymskije tatory «Milli Firka»: «V Evrope nam totsjno delat netsjego»» <http://www.gumilev-center.ru/krymskie-tatory-milli-firka-v-evrope-nam-tochno-delat-nechego/> Lest: 17.07.15

Tsentr Razumkova. «Jaku movu vy vvazjajete ridnoju?»
http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=395 Lest: 01.09.15

Tsentr Razumkova. «Pidpysannja Kharkivskykh uhod prynese Ukrajini bil'sje koristi tsjy sjkody?» http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=648 Lest: 03.07.15

TSN. «Janukovytsj pidpysav vidmovu Ukrainy vid NATO.»

<http://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-pidpisav-vidmovu-ukrayini-vid-nato.html>

Lest:13.06.15

TSN. «Janukovytsj z Putinym vyrisjly prodovzjyty neformalnu zustritsj u Sotsji.»

<http://tsn.ua/politika/yanukovich-z-putinim-virishili-prodovzhiti-neformalnu-zustrich-u-sochi-317416.html> Lest: 16.06.15

TSN. «Medvedev: z dumkoju pro Ukrajinu my prokydajemosj i zasynajemo.»

<http://tsn.ua/ukrayina/medvedyev-z-dumkoyu-pro-ukrayinu-mi-prokidayemosya-i-zasinayemo.html> Lest: 30.09.15

TSN. «Spetsvypusk TSN.14.00 za 27 fevralja 2014 goda.»

<http://ru.tsn.ua/vypusky/tsn/specvypusk-tsn-14-00-za-27-fevralya-2014-goda-351823.html>, Lest: 24.10.15

Tsykangov, Andrej. «Na Zapade slozjylsja konsensus otnositelno Rossii-agressora.»

Russkaja vesna http://rusvesna.su/recent_opinions/1422287772 Lest: 30.01.15

Tymtsjenko, Zinajida. «Pivnitsjno-Krymskyj kanal. Istorija budivnytstva». *Istorytsjna pavda*. <http://www.istpravda.com.ua/articles/2014/05/13/142692/>, Lest:15.04.2015

Ukrajina istorija velykogo narodu. «Zagalnyj strajk trudivnykiv Donbasu.»

<http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/utverdzhennya-nezalezhno-ukra-ni/zagalniy-strayk-trud-vnik-v-donbasu/> Lest: 28.08.15

Ukrajinska pravda. «Rezultaty vyboriv 2010. Drugyj tur.»

<http://www.pravda.com.ua/articles/2010/02/7/4730368/> Lest :13.10.15

Ukrainska pravda. «Ukrajini znyzyly tsinu za rakhunok rosijskogo bjudzjetu.»

<http://www.pravda.com.ua/news/2010/04/22/4956410/> Lest:03.07.15

Ukrainska pravda. «Najmensja kilnist ukrainskyh sjkil – v Krymu»,

<http://life.pravda.com.ua/technology/2009/03/30/16397/> Lest: 15.08.15

Ukrajinska pravda. «Berkut atakuje Majdan.»

<http://www.pravda.com.ua/news/2014/02/18/7014392/> Lest: 21.10.15

Ukrajinska pravda. «Naftogaz» zmusjenyj vidbyraty rosijskyj gaz i ne vykonuvatyme zabaganky Gazpromu.» <http://www.pravda.com.ua/news/2009/01/1/3657311/> Lest: 09.10.15

Ukrajinska pravda. «Est video, kak zamutsjennogo tatarina pokhisjtsjali s piketa protiv okupatsii Kryma.» <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/27/7020527/> Lest og sett: 27.06.15

Ukrajinska pravda. «Gazovoje soglasjenije Tymosjenko – Putina, Polnyj tekst.» <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2009/01/22/4462671/>, Lest: 08.10.15

Ukrajinska pravda. «Julia Tymosjenk uvidela «ruku Moskvu.»»

<http://www.pravda.com.ua/articles/2008/10/3/3575494/>, Lest: 08.10.15

Ukrajinska pravda. «Krymski-tatary prosjat Kyiv pro status korinnogo narodu.» <http://www.istpravda.com.ua/short/2014/03/17/141945/> Lest:16.07.15

Ukrajinska pravda. «Rada skasuvala movnyj zakon Kolesnitsjenka.» <http://www.pravda.com.ua/news/2014/02/23/7015948/>, Lest: 22.06.15

Ukrajinska pravda. «Rosija potsjala zakrutsjuvaty kran.»

<http://www.pravda.com.ua/news/2006/01/1/3045501/> Lest: 07.10.15

Ukrajinska pravda. «Ukrajina ne pisjla na ultymatum Putina.»

<http://www.pravda.com.ua/news/2006/01/1/3044850/> Lest:07.10.15

Ukrajinska pravda. «V Krymu tseny na produkty vyrosli vdvoe, a zarplaty i pensii do sikh por ne povysili.» <http://www.epravda.com.ua/rus/news/2014/04/23/443904/> Lest: 19.10.15

Ukrajinska pravda. «Verkhovna Rada vyznala krymskykh tatar korinnym narodom v Krymu.» <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/20/7019670/> Lest:15.07.15

UN in Ukraine. «Report on the human rights situation in Ukraine», Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights,
http://www.un.org.ua/images/stories/Ukraine_15_June_OHCHR_Report.pdf, Lest:
09.12.14

UNIAN. «Putin sravnil aneksirovannyj Krym s Kosovo.»
<http://www.unian.net/politics/1010112-putin-sravnil-aneksirovannyiy-kryim-s-kosovo.html> Lest: 09.08.15

UNIAN. «Resultaty vyboriv do Parlamentu ofitsijno opublikovani.»<http://www.unian.ua/politics/1008172-rezultati-vivoriv-do-parlamentu-ofitsiyno-opublikovani.html> Lest: 28.07.15

UNIAN. «Masova rozdatsja rosijskykh pasportiv u Krymu ne taka vzje j masova.»
<http://human-rights.unian.ua/165147-masova-rozdacha-rosiyskih-pasportiv-u-krimu-ne-taka-vje-y-masova.html> Lest: 09.06.15

UNIAN. «SBU obnarodovala biografiju svojego novogo glavy.»
<http://www.unian.net/politics/737775-sbu-obnarodovala-biografiyu-svoego-novogo-glavyi.html> Lest: 24.06.15

Vedomosti. «Medvedin uveren, tsjto Rossija ne naruschala Budapesjtskij memorandum.»
<http://www.vedomosti.ru/politics/news/2014/05/24/medvedev-uveren-chto-rossiya-ne-narushala-budapeshtskij> Lest:19.06.15

Verhovna Rada Ukrainy. «Dogovir mizj Ukrainskoju Radjanskoju Sotsialistytsjnoju Respublikoju i Rosijskoju Radjanskoju Federatyvnoju Sotsialistytsjnoju Respublikoju»,
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_011, Lest: 19.07.15

Verhovna Rada Ukrainy. «Pro status Avtonomnoji Respubliki Krym »,
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2299-12>, Lest: 12.12.14

Verhovna Rada Ukrainy. Konstytutsija Avtonomnoji Respubliki Krym,
<http://zakon4.rada.gov.ua/krym/show/rb239k002-98>, Lest: 04.05.15

Verhovna Rada Ukrainy. «Pro zatverdzhennja planu zakhodiv sjtsjodo informatsijnogo zabezpetsjennja spivrobotnytstva Ukrajinny z Nato na 2003 rik».
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/525-2003-%D1%80>, Lest: 05.06.15

Verkhovna Rada. «Konstytutsija Ukrainy.»
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page3>,
Lest:14.11.15

Verhovna Rada Ukrainy. «Konstitutsija Respubliki Krym»,
<http://zakon3.rada.gov.ua/krym/show/rb076a002-92>, 17.08.15

Verhovna Rada Ukrainy. «Pro skasuvannja Konstytutsiji i dejakykh zakoniv Avtonomnoji Respubliki Krym». <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92/95-%D0%B2%D1%80>, Lest: 19.07.15

Verhovna Rada Ukrainy. «Pro status Avtonomnoji Respubliki Krym»,
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2299-12>, Lest:17.08.15

Verhovna Rada Ukrainy. «Pro zatverdzhennja planu zakhodiv sjtsjodo informatsijnogo zabezpetsjennja spivrobotnytstva Ukrajinny z NATO na 2003 rik».
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/525-2003-%D1%80> Lest: 05.06.15

Verhovna Rada Ukrainy. «Zakon Ukrainskoj Radjanskoji Sotsialistytsjnoji Respubliki»,
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/712-12>, Lest: 17.08.15

Verkhovna Rada Ukrainy. «Pro zatverdzhennja Konstytutsiji Avtonomnoji Respubliki Krym.» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/350-14> Lest: 26.09.15

Verkhovna Rada Ukrainy. «Pro zatverdzhennja Konstytutsiji Avtonomnoji Respubliki Krym», <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/350-14>, Lest: 26.09.15

Verkhovna Rada Ukrainy. «Ugoda mizj Ukrajinuju i Rosijskoju Federatsijeju pro status ta umovy perebuvannja Tsjornomorskogo flotu Rosijskoji Federatsiji na teretoriji Ukrainy», http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_076, Lest: 03.07.15

Verkhovna Rada Ukrainy. «Ugoda mizj Ukrajinuju i Rosijskoju Federatsijeju pro status ta umovy perebuvannja Tsjornomorskogo flotu Rosijskoji Federatsiji na terytoriji Ukrainy.» http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_076 Lest: 03.07.15

Vernyj, Mikhail. «Senatory jedinoglasno odobrili obrasjtsjenije Putina o vvode vojsk v Krym», <http://www.mk.ru/politics/russia/article/2014/03/01/992357-senatoryi-edinoglasno-odobrili-obraschenie-putina-o-vvode-voysk-v-kryim.html>, Lest 17.04.15

Vesti. «Rossija imeet pravo razmestit v Krymu do 25 tysjasj soldat», <http://vesti-ukr.com/krym/40792-rossija-imeet-pravo-razmestit-v-krymu-do-25-tysjach-soldat>, Lest: 15.08.15

Vesti. «Sjojgu: V Krymu rossijskikh vojsk net.» <http://www.vesti.ru/doc.html?id=1348426>, Lest:19.06.05

Vesti. «V Krymu nastsjitali ne bolsje pjati tysjatsj realnykh kazakov.» vesti-ukr.com/krym/20793-soobrazili-na-troih-i-stali-kazakami Lest:15.08.15

Vesti.ru. «Evropa perestala polutsjat rossijskij gaz.» <http://www.vesti.ru/doc.html?id=239789> Lest: 08.10.15

Vesti. «Putin: my ne ”za” i ne ”protiv assotsyatsiji Ukrainy s Evrosojuzom”.» <http://www.vesti.ru/doc.html?id=1146087> Lest: 15.06.15

Video. «Putin konferentsyja 27 ijulja 2013, Kiev» <https://www.youtube.com/watch?v=Eys9f8uCKYA>, Sett: 13.06.15

Video. «Putin ustami Glazeva postavil Ukraine ultimatum» <https://www.youtube.com/watch?v=RT3CSZ0690M> Lest: 13.06.15

Video. Vsemirnyj kongress. «Vystuplenije Prezidenta Rossii.»
<http://vksrs.com/info/2001/10/11/-vystuplenie-prezidenta-rossii-vladimira> Sett: 02.07.15

Video. 24 kanal. «Den v istorii»
http://24tv.ua/ru/ukraina/den_v_istorii_konflikt_za_ostrov_tuzla_rf_vpervie_popitalas_z_ahvatit_krimskuyu_zemlyu/n490789, Sett: 03.07.15

Video. YouTube. «Prosšlo 10 let so vremen konflikta s RF vokrug ostrova Tuzla.»
<https://www.youtube.com/watch?v=KDeKZ3YrCco> Sett: 04.06.15

Video. YouTube. «Prosšlo 10 let so vremen konflikta».
<https://www.youtube.com/watch?v=KDeKZ3YrCco>, Sett: 04.06.15

Voennaja doktrina 1993:
https://vk.com/doc11091530_134549049?hash=dbd9b6e095782896aa&dl=28aabb49a7217e1962, Lest: 03.07.15

Vseukrainskyj perepys naseleennja.
<http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> Lest: 03.07.15

Vyrtosu, Iryna. «Krymske jabluko rozdoru», UNTSPD.
<http://www.ucipr.kiev.ua/publications/krymske-iabluko-rozdoru> Lest: 07.12.14

Weller, Marc, Stefan, Wolf. *Autonomy, Self-governance and Conflict Resolution: innovative approaches to institutional design in divided societies*. London: Routledge, 2005

Wilson, Andrew. *Ukraine Crisis*, New Haven: Yale University Press, 2014

Wydra, Dorisю «The Crimea conundrum: The tug of war between Russia and Ukraine on the questions of autonomy and self-determination», *International Journal on Minority and Group Rights*, (2004), s.111-130

Yin, Robert K. *Case Study Research*, Los Angeles: SAGE, 2014

Zarubin, Vjatsjeslav, Zarubin, Aleksandr. «Golod v Krymu (1921-1923)»

<http://rusk.ru/st.php?idar=60428>, Lest: 02.11.15

Zerkalo nedeli. «Nevidimyj koridor», <http://gazeta.zn.ua/internal/nevidimyy-koridor-.html>, Lest: 05.06.15

Zerkalo Nedeli. «Rossija ne soglasjaetsja na "polovintsjastj" status Ukrainy v Tamozhennom sojuze.» http://zn.ua/POLITICS/rossiya-schitaet-cto-ukraina-ne-mozhet-byt-napolovinu-v-tamozhenom-soyuze-119623_.html Lest:14.10.15

Zerkalo Nedeli. «V Krymu 16 marta na referendum vynesut vopros o vkhozjdenii v RF.» http://zn.ua/POLITICS/v-krymu-16-marta-na-referendum-vynesut-vopros-o-vhozhdenii-v-rf-140498_.html, Lest: 19.05.15

Zerkalo Nedili. «Janulovytsj ne pidpysav Ugodu pro asotsiatsiju na samiti u Vilnusi.» http://dt.ua/POLITICS/ukrayina-ne-pidpisala-ugodu-pro-asociaciyu-na-samiti-u-vilnyusi-132821_.html Lest:12.06.15

Zerkalo Nedili. «Rosija poobitsjala Janukovytsju tsjergovi 2 mlrd.dol. vzje na tsjomu tyzjni.» http://dt.ua/ECONOMICS/rosiya-poobicyala-yanukovichu-cherгови-2-mlrd-dol-vzhe-na-comu-tizhni-137601_.html Lest: 14.10.15

Zerkalo Tyzjnja. «Nabuv tsjynnosti zakon pro okupovani terytoriji Ukrajiny» http://dt.ua/POLITICS/nabuv-chinnosti-zakon-pro-okupovani-teritoriyi-ukrayini-143258_.html, Lest : 03.11.14

Zevelev, Igor. «Sootetsjestvenniki v rossijskoj politike na postsovetskom prostranstve», *Rossija v globalnoj politike*, nr.1(2008), http://www.globalaffairs.ru/number/n_10265, Lest: 03.07.15

Åslund, Anders. «Ukraine's choice:European Association Agreement or Eurasian Union?» Peterson Institute for International Economics, 2013

Vedlegg / Appendiks

Vedlegg 1

Intervju guide for intervjuer i høst 2014

Informasjon om intervjuobjektet:

Formalia:

Навн/Им'я:

Dato:

Stilling/Посада:

Avdeling:

Samtykke:

Informasjon som innhentes i intervjuene vil bli behandlet konfidensielt. Ved eventuell bruk av åpne sitater vil det bli tatt kontakt for godkjenning.

Presentasjon:

Presenter det du skal gjøre. Masteroppgaven, fortell litt om det.

Intervju

1. *Forskningsspørsmålet: Hvorfor mislyktes det pro-russiske separatismeforsøk på Krim i 1994-95, men lyktes i 2014?*

2. Jurij Mesjkov, Krims første og siste president. Hva mener du om han? Hvorfor var det nettopp han som ble president da og ikke Bahrov eller Sjuvalnikov (Russian party of Crimea)?

3. Hva skjedde mellom Mesjkov og Krims parlament? Hvorfor klarte de ikke å føre en samlet politikk?

4. Hvorfor har Mesjkov gitt etter? Var Mesjkov redd til å ikke få den støtten fra Moskva som var i starten håpet på?

5. Hvorfor gikk Krim over til Russland så lett i 2014?

6. Hvem i Moskva som jobbet hardest for å få Krim tilbake? Hvilke interesser hadde de egentlig? Aleksandr Rutskoj, Jurij Luzjkov.
7. Ukrainisering? Har du merket mye til det på Krim? (Forutsetter at vedkommende har bodd på Krim)
8. Massandra avtalen og Kharkiv avtalen. Hvilke konsekvenser fikk disse for Ukrainas politikk? Var et underliggende motiv for Russland i praksis å beholde sin tilstedeværelse på Krim? Men det strider mot den ukrainske grunnloven artikkel 17?
9. Svartehavsflåten: Kunne den i praksis bli delt på lang sikt?
10. Hvis en skal spekulere: Kan Krim-halvøyen eksistere på egen hånd? Vannforsyning, energi?

Avslutning

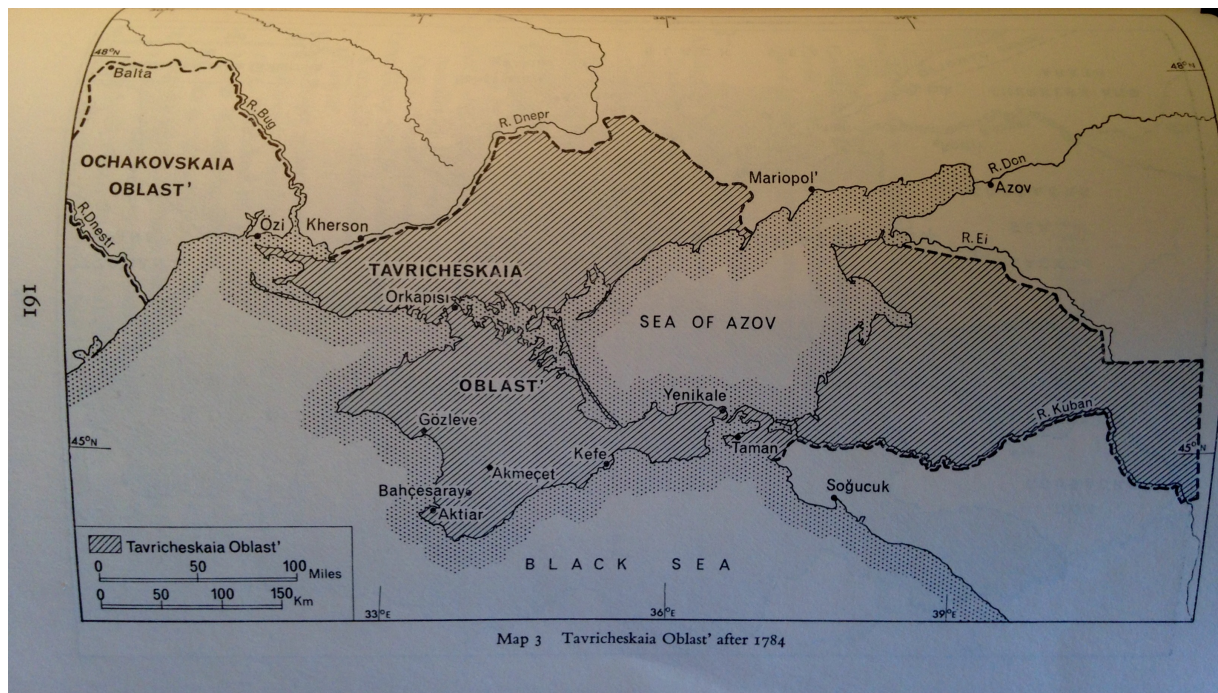
Noe jeg ikke har spurt om som du synes er viktig?

Kjenner du noen som jeg bør snakke med?

Spørsmål om det er mulig å ta kontakt på senere tidspunkt.

Takk for intervju

Vedlegg 2

Bilder er tatt fra boken til Alan W. Fisher *The annexation of the Crimea 1772-1783*

ЗАЯВА ПРЕЗИДІЇ ЦК КПУ

16 вересня 1994р.

ПРО АНТИКОНСТИТУЦІЙНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕРЕВОРОТ У РЕСПУБЛІЦІ КРИМ

11 вересня 1994 року Президент Республіки Крим Ю.Мешков видав ряд указів, які, поряд із призупиненням діяльності Верховної Ради Криму, передбачають ліквідацію всіх органів Радянської влади.

Не виправдавши довір'я народу Криму, не виконавши своїх передвиборних обіцянок, Ю.Мешков, не знаходячи підтримки своєї авантюристичної політики з боку вищого законодавчого органу Криму, що, до речі, складається в більшості з його прихильників, вирішив встановити особисте єдиновладдя, а заодно і ліквідувати Ради, що йде врозріз не тільки з Конституцією Республіки Крим, а й з Конституцією України. Фактично призупинено чинність прийнятої в Республіці Крим Конституції.

Дії Президента Криму Ю.Мешкова можуть бути кваліфіковані не інакше як державний переворот, який може призвести до непередбачуваних наслідків.

Президія Центрального Комітету Компартії України рішуче протестує проти антиконституційних, диктаторських дій Ю.Мешкова і вимагає від Верховної Ради, Кабінету Міністрів і Президента України вжиття дійових і термінових заходів по приведенню становища в Криму у відповідність з чинними Конституціями України і Криму.

Вищі органи державної влади України повинні негайно виступити гарантом безпеки громадян Криму від антиконституційних процесів, які ініційовані Президентом Криму.

Друкується за текстом
газети "Комуніст",
№26, вересень 1994 р.

Детте dokumentet ble sendt til meg fra en representant av det kommunistiske partiet i Ukraina (som nå er forbudt) Volodymyr Pustovojtov den 26. mai 2015. I dokumentet står det at det kommunistiske partiet fordømmer Mesjkovs krav og handlinger.

Vedlegg 4

Flag Rodiny, 5. januar 1994

The newspaper page is titled "Флаг Родины" and dated "5 января 1994 года". The main headline reads "СЕГОДНЯ НАМ НУЖНЫ РЕАЛЬНЫЕ ДЕЙСТВИЯ" (Today we need real actions). Below the headline, it identifies the author as "предвыборная программа кандидата в Президенты Республики Крым от Республиканской партии Крыма (партия РДК) Ю. А. МЕШКОВА" (pre-election program of the candidate for President of the Republic of Crimea from the Republican Party of Crimea (RD Party) Yu. A. Meshkov). The text is organized into several columns and sections, including "ОСНОВНЫЕ ЦЕЛИ ПРОГРАММЫ" (Main Goals of the Program), "ОСНОВНЫЕ ЗАДАЧИ В ОБЛАСТИ ПОЛИТИКИ" (Main Tasks in the Field of Politics), and "ОСНОВНЫЕ ЗАДАЧИ В ОБЛАСТИ ЭКОНОМИКИ, СУВЕРЕНИТЕТ КРЫМА" (Main Tasks in the Field of Economics, Sovereignty of Crimea). A portrait of a man in a suit is featured in the lower right section of the article. The page also includes a sidebar article titled "Кого нам навязывают в герои?" (Whom are we imposing as heroes?) and a small headline "Мысли вслух" (Thoughts out loud).

